

Boekbinderij Drukkerij
RUSTENBURG
Tel. 72 17 78 Amsterdam

01 2025 5542 UB AMSTERDAM

275

Present van G. J. Routhaer
aan zijn Neefje Arnold
Routhaer jong. 6 juny 1811

GELLERT'S
BRIEVEN.

Handwritten text at the top of the page, possibly a signature or title, which is mostly illegible due to blurring and high contrast.

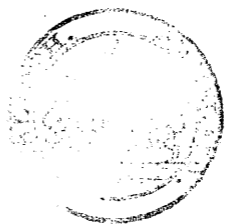
Handwritten text in the middle of the page, appearing as a few dark, indistinct characters.

Handwritten text at the bottom of the page, consisting of several lines of illegible characters.

GELLERT 'S
B R I E F & D :

Te AMSTERDAM by
J. B. N. J. W. E.
M D C C C.

VOORREDEN

V A N D E N

S C H R I J V E R.

AL zijn mijne lezers al niet volkomen over deze brieven voldaan, zoo zal hun toch het oogmerk niet mishagen, dat ik door dezelve wensch te bereiken, namelijk jonge lieden en inzonderheid juffers, tot eenen natuurlijken briefstyl op te wekken, en anderen, indien het mogelijk is, het vooroordeel te beneemen, als of onze taal voor de gedachten van hoffelijkheid, van welvoeglijkheid, van boert, en voor andere teedere gevoelens, niet buigzaam, niet zagt genoeg ware. Ik achte noodig, zoo men brieven met dat oogmerk wil uitgeven, dat men zulken kieze, die men waarlijk aan zekere perfoonen geschreven heeft; en wel zonder dat men dacht dezelve ooit in druk te geven. Zij zullen in

VIII V O O R R E D E N .

het eerste geval levendiger , meer bepaald , en dus nuttiger , in het ander geval , vrijer , minder bestudeerd , en dus aangenamer wezen . De tegenwoordige brieven hebben de verdienste dat zij aan wezenlijke perfoonen , zonder eenig oogmerk tot uitgeven , geschreven zijn . Mochten zij eveneens het grootste vereischte hebben , dat zij in hunne soort goed waren .

Hoe zeer ik ondertusfchen overtuigd ben dat men , door met der daad geschrevene brieven , het oogmerk bereiken kan , dat ik mij heb voorgesteld ; er zijn desniettemin zekere oorzaken , die de uitvoering van dit oogmerk moeilijk maken , en die mij de onderfinding tot mijn verdriet geleerd heeft . Nu verliest de lezer , dan de fchrijver des briefs , dan de perfoon , aan wien hij geschreven is , dan alle drie te famen , dan noch veel andere perfoonen , die 'er in genoemd worden . er iets bij , indien men zulke brieven wil laten drukken . Ik heb dikwils de aangenaamste en natuurlijkste brieven van anderen in handen gehad . Ik wenschte in mijne eerste hitte dat zij mogten gedrukt zijn ; en nauwelijks

B E R I C H T

VAN DEN

NEDERDUITSCHEN

U I T G E E V E R.

*Een Werk van GELLERT, over eene stof-
fe, aangaande welke wij niets wezenlijks
goeds, en zo zeer eene goede onderrichting
nodig hebben, moest niet langer aan onze
landgenooten, in zijne waarde, onbekend
blijven! Wel is waar, dat reeds, voor der-
tien Jaaren, eene Schatkamer van Brieven
te Bommel bij Kanneman, is uitgegeven, in
welke egter deze Brieven, door Stijl en Ver-
taaling, zeer gebrekkig voorkomen; daar-
om denken wij, dat het den liefhebberen
van 's Mans Gedachtenis, en onzen landge-*

1100-

VI B E R I C H T.

nooten, aangenaam zal weezen, eene nieuwe Vertaaling in 't licht te zien die, zo wij hoopen, den naam van den Schrijver waardig is. Wij hebben ook van den Eigenaar der Copie dier gebrekkelijke Vertaaling, het Copie regt gekogt, om ons aan de Costumen van den Boekhandel te gedraagen, waar van wij nooit, dan door drangredenen en noodzaak, afwijken; en nadien ons gebleeken is, dat de Exemplaaren dier gebrekkelijke Vertaaling uitverkogt waren. en de eigenaar zelve voornemen was, eere nieuwe Vertaaling en Druk aanteleggen, hebben wij, met te meer genoegen. deze overzetting ter Pers gelegd [Dus verre het bericht voor den vorigen druk. Tot deze uitgave kan ik nog toevoegen; dat dezelve geheel op nieuw naar de laatst verbeterde hoogduitsche uitgave is gecorrigeerd; waardoor zij niet alleen van veele drukfeilen. die in de voorige waren inslopen, is gezuiverd, maar ook op veele plaats-n veranderingen en verbeteringen ondergaan heeft, die in dezelve noodig waren, of tot sieraad verstrekten.]

VOOR-

den man kent, en er omftandigheden bijvoegt, die zij vergeten moest. Maar hij verliest ook noch dikwijls van eenen anderen kant, wanneer zij hem niet kent, wijl haar omftandigheden verborgen zijn, zonder welke de inval, zoo niet geheel onverftaanbaar wordt, ten minften de helft van zijne levendigheid verliest. Men fchrijve eindelijk als een weldoener, als een kliënt, als een raadgever, als een dankbare: gedurig mengen er zich zekere omftandigheden mede in, die wij niet willen bekend gemaakt hebben. En wie is evenwel een getrouwer verrader, dan een brief? Schraapt men bij de uitgave zulke dingen uit, zoo gaat het gemeenlijk met de brieven, gelijk het gaat met alle dingen, die wel te famen verbonden zijn, en van welke men een deel wegneemt. Zij hangen kwalijk aan een; en, zoo dit niet is, zij hebben eene fchoonheid te minde. Schade genoeg!

De perfoonen, aan welke men fchrijft, en waarvan men in den brief fpreekt, veroorzaken ter opzigte der uitgave dezelfde zwaarigheid. Men mag zomtijds zekere omftandigheden niet bekend maken, of men kan die bijna niet verklaren; en

even-

evenwel is dikwils de geheele brief, of deszelfs grootste schoonheid, op deze omstandigheid gegrond. Derhalven kan men zulke brieven, tot eene openbare uitgave, niet gebruiken. Voords zijn er zekere brieven, en die de heele wereld wel mag lezen, en die zij ook zou kunnen verstaan; maar de inhoud is zoo gering, zo onaanzienlijk, zoo perfoonlijk, zoo familieachtig, dat men er geen belang in kan nemen. En hoe goed dergelijke brieven in hunne soort zijn; men is dezelve reeds moede, onder het lezen van den derden; en niemand begeert zulke voorbeelden, dan zulke lezers, die ze het minst weeten te gebruiken: dat is, die in 't geheel niet schrijven moesten.

Eindelijk zijn brieven, als gedrukte brieven, dikwils daarom niet meer schoon, omdat de lezer de bijzondere betrekking, die er is tusfchen mij en den perfoon, aan wien ik schrijve, niet weet, en dus de grootste deugd, de welvoeglijkheid van den brief niet waarnemen en gevoelen kan. Het is in dit geval zelfs niet genoeg, dat men bij voorbeeld weet, dat de ander mijn weldoener is. Men moest de bijzondere betrekking tusfchen hem en mij, men moest

lijks stelde ik mij in de plaats van de lezers, of ik zag, dat deze schoone brieven, nu eens raadzels, en dan eens berichten waren, in welken niemand belang stelde. De lezer zou den schrijver, hij zou dezen en dien vriend, deze en die omstandigheid, die dikwils van tien andere omstandigheden verzeld gingen, hebben moeten kennen, indien hij al het vrolijke, het schalke van den brief zou hebben kunnen zien en gevoelen. Wat heeft de wereld aan dergelijke beslotene schoonheden? Indien het brieven aan een enkelen persoon zijn: zoo zal men zekerlijk, met derzelver omstandigheden, nader en nader bekend worden: maar zulke brieven hebben voor de lezers een ander ongemak. naamlijk het eenzelve; en eindelijk komen er nog zulke huislijke omstandigheden in voor, bij welken de noten, die tot derzelver volledig begrip zouden nodig wezen, meer plaats dan de text zelve beslaan zouden.

Maar dit is alles noch weinig. Hoe veel onschuldige kleinigheden vindt men niet in brieven, die men de wereld niet gaern wil laten weten, en die men haar, uit bescheidenheid, ook dikwijls niet

moet laten weten, wanneer zij ons en anderen kent. Men kan in zijne brieven als vriend, als nabestaande, als minnaar, dikwijls zeer levendige dingen zeggen, zeer fraaie toespelingen, zeer geestige satiren maken; en deze zelfde invallen, die onder vier of weinig oogen schoon en welgeplaatst waren, verliezen hare waardij, wanneer zij aan de wereld worden voorgelegd, en den naam van hem aan het voorhoofd voeren, die ze geschreven heeft; vooral, wanneer hij noch leeft. De wereld verbeeldt zich dan niet den vriend, den vertrouwden, den schertzenden, bij deze of geene gelegenheid, bij welken schertzen eene deugd was; niet den man, die, wanneer hij schreef, eene uitspanning zocht; die met zijnen besten vriend, of met zijne vrienden, tot vermaak koutte; die met opzet zich zelven vergat, en even daarom schoon schreef; maar zij verbeeldt zich dien en dien man, die deze of gene bediening, dit of dat deftig ampt, deze of die jaren heeft; zij verbeeldt zich zijne bezigheden, zijne schriften; zijn geluk of ongeluk daar bij. Zijne gedachten verliezen er alsdan dikwijls bij, omdat zij
den

moest zijn en mijn karakter, en wel in deze of geene omstandigheden of uitzichten weten, wanneer men van de deugd of het gebrek van den brief volkomen wil oordeelen.

Ik heb mij in dit lot, bij het uitgeven van deze brieven, zoo goed zoeken te schikken, als ik kon. Ik heb uit veelen maar weinigen, maar zulken uitgezocht, die, naar mijn oordeel, zonder gevaar van misverstand gedrukt, zonder moeite en donkerheid gelezen, en zonder een dagregister van zekere huiselijke omstandigheden, verstaan en getoetst kunnen worden.

Indien sommigen het geluk hebben, om den lezer te behagen, zoo is hij den dank niet zoo zeer aan mij, als aan eene goede vriendin schuldig; niet omdat zij mij tot de uitgave verleid heeft, maar omdat ik deze brieven grootendeels zonder haar niet hebben zoude. Zij had anders een kleine fout, dat zij mij gaern las, en mijn oordeel geloofde. Zij toonde mij in den beginne hare brieven, en ik beloofde haar, dat ik haar de mijnen, zoo veel ik er schreef, en zoo dikwils als de tijd het toeliet, weder zou laten lezen.

Zij

Zij heeft ze bij deze gelegenheid dikwils uitgeschreven, wanneer zij haar bevelen; en de brieven aan haar zelve, maken ook geen klein deel van de tegenwoordigen uit.

Daar ik van mijn leven niet éénen brief te vooren ontworpen hebbe, noch ooit zoo verwaand geweest ben, mijne brieven het uitschrijven waardig te achten, scheen het mij noodig, deze historische omstandigheid bekend te maken; en daar ik teffens den lezer verzekerd hebbe, dat deze geen verdichte, noch tot de uitgave opgestelde brieven zijn: zoo heb ik het zelf mijn plicht geacht, deze anecdote te verhalen, en mij liever van eene kleine ijdelheid, wanneer het toch wezen moet, dan van eene onwaarheid verdacht te maken.

Die genen, die de namen en de titels in eenen brief voor het merkwaardigste houden, zullen niet wel te vrede wezen, dat ik ze beiden meestäl heb weggelaten. Ik sta ook gaern toe, dat onze nieuwsgierigheid in sommige brieven iets mist, wanneer zij de namen der perfoonen, aan welke ze geschreeven zijn, en derzelve verblijf, niet vindt.

Maar

Maar zou ik niet dezen of dien beledigd hebben, zoo ik zijnen geheelen naam had opgegeven? Zou het niet geschieden hebben, als of ik mijne kennis met hem aan de gansche wereld had willen vertellen? En wat de tijtels betreft, wie weet die niet? En in wat onderwijzer, in de kunst van brieven schrijven, worden zij niet gevonden? Ik heb, uit dien hoofde, het verlot of het recht gehad, om somwijlen slechts korte, somwijlen in 't geheel geene, dan vertrouwelijke tijtels, te gebruiken. Het laatste zal men ligtelijk uit de taal van den brief zelve besluiten kunnen. Een goed vriend, dien ik deze brieven toonde, vroeg mij, of men de vertrouwelijke boerterijen niet kwalijk duiden zoude, die hier en daar in deze brieven voorkomen? Ik heb hem geantwoord, dat de wereld, in onzen tijd, veel te beschaafd en te billijk ware, dan dat men haar eerst moest herinneren, uit welk gezichtpunt een grapje moest beoordeeld of vergeven worden. Gesteld, dat dit antwoord niet doorgaande voldoende zij, zoo is het toch met den eerbied en het vertrouwen, dat elk schrijver der wereld verschuldigd is, volkomen overeenkomstig.

De

De gedachten over het schrijven van brieven, heb ik alleen voor jongelieden opgesteld. Het is waar, dat in den stijl zelfs de beste regelen noch altijd eene zeer onvolkomene landkaart zijn, maar men reist nochtans beter met eene gebreklijke, dan geheel zonder landkaart; en wat zal men doen, wanneer geene volmaakte mogelijk is? Ik begeer ook in 't geheel niet, dat mijne lezers het altijd volkomen eens met mij wezen zullen. Neen, het gaat met onze oordeelen, zegt *Pope*, gelijk met onze horologien, niet een gaat met de anderen volmaakt gelijk, en elk gelooft evenwel het zijne.

*Tis with our judiments as our watches, none
Go just alike, yet each believes his own.*

Ik weet niets meer te zeggen, dan dat ik mogelijk reeds te veel gezegd hebbe.

LEENZICH in April 1751.

VERHANDELING,

OVER DEN

GOEDEN SMAAK

IN HET SCHRIJVEN VAN

BRIEVEN.

MEN heeft geen groote moeite noodig, om het schoone en flechte van eenen brief te verklaren, en nog minder, om het te leeren kennen. Men behoeft alleen de natuur en het oogmerk van eenen brief raad te plegen, en eenige grondregelen der welsprekendheid te hulp te nemen, en men zal gemakkelijk in staat zijn, om de noodzaakelijkste regels, die tot een' brief vereischt worden, te ontwerpen. Wanneer men zich vervolgens goede voorbeelden voorstelt;

A

OR-

onderzoekt waarin derzelver schoonheden bestaan, en zich toelegt om die schoonheden recht te gevoelen: zal men, niet alleen zijne regelen meer volkomen, maar ook zijnen smaak in het schrijven vaster maken. Wanneer men eens het schoone eener zaak recht kent, heeft het weinig moeite in, derzelver gebreken waar te nemen. Onze gewaarwording zal ze ons zeggen, en een vaardig oordeel des verstands, gegrond op den algemeenen regel van het schoone en ware, mengt zich onder onze gewaarwording, zonder dat wij het weten. Wij zullen ons van deze leerwijze bedienen en jongen lieden de deugden en gebreken, in den schrijfstijl van brieven, uit de natuur en het oogmerk eens briefs, en uit eenige regelen der welsprekendheid helpen opzoeken. Men zal het ons derhalven wel ten goede houden, wanneer wij somtijds eene plaats uit CICERO, QUINTILIAAN of eenige latere schrijvers, in het voorbijgaan, aanhalen.

Het eerste, dat ons met betrekking tot eenen brief invalt, is, dat hij de plaats van een gesprek vervult. Dit denkbeeld is mogelijk het zekerste. Een brief is niet volkomen een gesprek; alles wat derhalven in den omgang vrijstaat, is niet in eenen

nen brief geoorloofd. Evenwel bekleedt hij de plaats van een mondelijk gesprek, en daarom moet hij aan de wijze van denken en spreken, die in gesprekken heerscht, nader komen, dan aan eene zeer naauwkeurige en sierlijke schrijfwijze (1). Hij is eene vrije navolging van een goed gesprek. Wanneer ik b. v. aan eenen voornamen Heer schrijve, en hem om eenige zaak verzoeke: zoo kan en mag ik wel niet geheel zoo spreken, als of ik voor hem stond. Doch men kleede dit verzoek eens in een' opgesmukten, of in den stadhuisstijl, zoo zullen duizend menschen zeggen, dat de brief niet natuurlijk is, en aanstonds de aanmerking gereed hebben, dat men, in de samenleving niet gewoon is zoo te spreken. Stel dat het begin van zulk eenen brief dus luidt:

Hoog-

(1) *Qualis sermo meus esset, si una sederemus, aut ambularem, illaboratus & facilis: talis esse epistolas meas volo, quæ nihil habeant accersitum nec fictum, SENECA ad Lucil. ep. LXXV.*

HOOGWELGEBOREN HEER!

„ Naardien ik ontdekt hebbe, dat uw hoog-
 „ welgeb. eenen Sekretaris noodig heeft, en
 „ ik mij tot zoodane bediening, sedert
 „ veele verloopen jaren, op scholen en aka-
 „ demien best mogelijk hebbe bekwaam ge-
 „ maakt, e. z. v.”

Een vrouw van een' gezonden smaak, die van de regelen der kunst niets weet, zal het onnatuurlijke van dezen brief gemakkelijk voelen. Men spreekt zoo niet, dit zal haare berisping wezen. En wat is zekerder? Wanneer bindt men twee stellingen, die zeer licht te bevatten zijn, te samen door *naardien* en *zoo*? De schrijfstijl wordt stroef. Wanneer zegt men in 't gemeene leven: „ Nademaal ik heden viermaal te
 „ vergeefs bij u geweest ben, zoo zal ik de
 „ vrijheid nemen?” - De spreekwijs, *ontdek-
 ken*, is geheel niet geschikt naar de zake. Zij brengt ons in het denkbeeld, dat er zeer moeilijke navorschingen noodig zijn geweest. Zou men niet, na zulk een begin de gewichtigste ontdekkingen verwachten? en het komt op niets anders uit, dan dat de Heer een' Sekretaris noodig heeft.

heeft. Wie zal tot eenen grooten Heer zeggen *Gij hebt eenen Sekretaris noodig*. Het woord *noodig* verwekt een onaangenaam denkbeeld, dewijl het den aanzienlijken Heer verwijt, dat hem zoodanig een persoon onontbeerbaar is, als waar voor de briefschrijver zich zelven houdt; en denzelven alzoo vooraf van zijne waarde schijnt te onderrechten. *Zoodane bediening*, dit bijvoeglijk woord hoort men [wel in den ouden stadhuisstijl, maar] niet in gesprekken. *Sedert vele verlopen jaren op scholen en akademien bestmogelijk e. z. v.* *Verloopen* is overtollig; *Bestmogelijk* ongewoon. Men kan dus, door zich de taal der verkeerung te herinneren, den rechten schrijfstijl van brieven al tamelijk wel bepalen. Men kan door dit middel weten, hoe men spreken moet, wanneer men vertrouwlijk, wanneer men boertig, wanneer men ernstig, wanneer men eerbiedig, wanneer men medelijdig schrijven wil.

Maar wie ziet niet, dat wij, in het schrijven van brieven, in vele mislagen vervallen zouden, wanneer wij zonder onderscheid de spraak der verkeerung wilden navolgen? Onze schrijfwijze zou dikwijls zeer onverstaanbaar en flordig, of

gedwongen, plat, langdraadig en gemeen worden, wanneer wij, zonder uitzondering, van alle burgerlijke en huislijke dingen, in brieven zoo wilden spreken, als menschen van hoogen en lagen stand in het gemeene leven zich, over dezelve, gewoon zijn uit te drukken. Hier wijkt derhalven de brief van den gewonen spreekstijl af. 't Geen uit zijn eigen natuur, in de wijze van denken en uitdrukken, onnaaukeurig, laag en walgelijk is, kan men in eenen brief nimmer daarmede billijken, dat het in den gemeenen spreekstijl dikwijls gehoord wordt. Wellevende en kundige lieden onthouden zich, ook in de verkeerling, daar van, en noch veel meer is men verplicht, zich in 't schrijven, daar tegen te hoeden. Des niet te min blijft het altijd zeker, dat de schrijver zijne woorden uit de gezellige reden ontleent. Doch in brieven veranderen zekere omstandigheden. Men heeft meer tijd, wanneer men schrijft, dan wanneer men spreekt. Men kan derhalven, zonder gevaar van onnatuurlijk te worden, wat meer zorgvuldigheid in de keuze zijner gedagten en woorden en in de wending en samenvocging van dezelve gebruiken. Wat geschreeven is, wordt met meer naauwkeurigheid nagegaan, dan 't geen men bloot-

blootlijk hoort; men moet zich derhalven des te zorgvuldiger hoeden, dat men door zijne brieven geen afkeer verwekt. Dit kan niet beter geschieden dan wanneer men het gemeene en verouderde vermijdt, 't welk in den beginne in het spreken moeilijk valt, en wanneer men zich van het verouderde en van het nieuwerwetsche in de taal even ver verwijdert, (2). Men bedient zich in 't schrijven van die woorden (3), die in de samenleving gebruikelijk zijn. Doch door de wijze op welke men ze gebruikt, en door derzelve plaatsing en samenroeping, ontleemt

men

(2) *Ergo ut novorum optima (verba) erunt maxime vetera, ita veterum maxime nova.*
 QUINCT. *Lib. I. c. 6.*

(3) *Non sunt alia sermonis, alia contentio- nis verba: neque ex alio genere ad usum quotidianum, alio ad scenam pompamque sumuntur: sed ea nos cum jacentia sustulimus e medio, sicut mollissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus, & fingimus.* CICERO *de orat. L. III. pag. 500. Edit. Elzev.*

men aan zijne uitdrukkingen het gemeene, en men geeft dezelve zekere sierlijkheid, die zich zoo natuurlijk voordoet, dat ieder denkt, dat hij even zoo veel van de zaak zoude gesproken hebben, om dat hij zijne eigene woorden hoort. Men spreekt derhalven niet zonder uitzondering in zijne brieven, even als anderen in den gemeenen omgang spreken. Men bootst veeleer de taal der verkering op eene bekwame wijze na. Ik zal dit door een klein voorbeeld ophelderen. Men heeft in den gemeenen omgang formulieren van gelukwensching, of om zijn medelijden te betuigen, die zeer gebruikelijk zijn, en die men den menschen moet in den mond leggen, wanneer men hen sprekend invoeren en het natuurlijke behartigen wil. Doch, in plaats dat zulke gewone formulieren in brieven natuurlijk schijnen zouden: zoo worden zij ongemaklijk, wanneer men ze van woord tot woord overneemt, en ze niet door eene verandering in de uitdrukking eene vertooning van nieuwheid tracht te geven. Ik vind b. v. in eenen brief deze plaats; „ondertuschen hope ik zult gij verzekerd zijn, dat ik in uw geluk het grootste deel neme, en van harten wensche, dat gij, „nevens Mevrouw uwe Gemale, alle begeer-
„lijk

„lijk vergenoegen en welvaren, tot in de laatste tijden, genieten moogt.” Deze wensch is een formulier, dat men duizendmaal hoort; om dat hij in gesprekken zoo gewoon is? Neen, hij is voor den brief te gemeen. Wanneer ik schrijve, zoo doe ik alleenlijk als of ik sprak, en ik moet het natuurlijke nooit zo verre volgen, dat ik in het walglijke valle. Men zegge liever: „Gij kunt verzekerd zijn, dat mij uw „geluk van harten aangenaam is, en dat ik U „en Mevrouw uwe Gemale het grootste en „duurzaamste genoegen in uwen egt toewensche.” — Op deze wijze wordt aan den wensch het gemeene ontnomen. Hij is n'et meer in de woorden der verkeerung begrepen. De woorden zijn nochtans elk op zich zelve, ja zelfs in deze te zamenvoeging gebruikelijk. Derzelver schikking schijnt vreemder te zijn dan de eerste, maar zij is met het gebruik der taal, 't welk men, in de woordvoeging, nooit uit het oog verliezen moet, volkomen overeenkomstig, ja de geheele volzin is dus korter en gevoeglijker geworden. De woorden en spreekwijzen van eenen brief moeten dus in het gemeene leven niet ongewoon, maar ook niet de meestgewone; zij moeten gebruikelijk, maar ook goed en

naauwkeurig; en, niet alleen elk op zich zelve, maar ook in hunnen samenhang in gebruik wezen. Om brieven wel te schrijven, moet men niet zoo schrijven, als elk in het gemeene leven spreken zoude, maar gelijk iemand in den omgang zonder dwang spreken zoude, die degave van welspreken volkomen in zijn magt heeft, die wél spreekt, zonder dat zijne uitdrukkingen zich van de uitdrukkingen van anderen zo zeer onderscheiden, dat dit onderscheid voor het gehoor terstond merkbaar is.

Om den briefstijl noch juisterte bepalen, en de mislagen te vermijden, die uit eene zorglooze navolging van de taal der verkeering, in brieven kunnen insluipen, moet men verder letten op den inhoud van zijne brieven. Wie weet niet dat de stijl van de zaken afhangt, en dat dezelve niet verder schoon is, dan in zoo verre hij geschikt is, naar den aart der dingen, die men voordraagt? De meeste brieven beschrijven bijzondere omstandigheden van het gemeene leven. Wij berichten iet aan malkander, wij doen malkander verzoeken, wij bedanken malkander voor eene zaak, die hare duidelijkheid bij zich voert, zoo dra zij in gebruikelijke verstaanbare woorden wordt voorgedragen.

Wan-

Wanneer wij, in eenen sierlijken of verheven stijl, van geringe en gemeene dingen, spreken, zoo heeft de wijze van uitdrukking met de zaken geen evenredigheid. Zij wordt onnatuurlijk en eigenzinnig. 't Geen van de woorden waarheid is, geldt ook omtrent de gedachten. Deze worden door de zaken veroorzaakt. Eene bekende of gewoone zaak, die men blootelijk verhaalt, zonder dezelve uit te breiden, kan mij onmogelijk met groote of met vele zinrijke gedachten vervullen. Ik wil hier mede niet zeggen, dat men in zijne brieven slaperig denken, dat men voor alle fijne en schoone gedachten den toegang sluiten moet. Neen, men heeft zich slechts te wachten, dat men ze niet al te verre zoekt, en met geweld in zijne stoffe indringt. Het is eindelijk niet genoeg, dat de invallen niet gezogt zijn, men moet ze ook met bescheidenheid en spaarzaamheid gebruiken. Een brief moet niet gelijk wezen aan een armoe- dig vertrek, van hetwelk alle de wanden ledig zijn, maar hij moet ook geen opgeschikte pronk- kamer wezen, waarin men eene menigte van kostbaarheden ten toon stelt, die misschien op tien andere plaatzen t'huis hooren, en die de op- merking vermoeien, in plaats van dezelve te ver-

zadigen. Gezogte gedachten, spitsvindige inval-
len, in welken men de moeite, die zij den schrij-
ver gekost hebben, of de blijdschap die hem
derzelve geboorte veroorzaakt heeft, duidelijk
gewaar wordt, mishagen even zoo zeer als fijne
gedachten, zonder kunst, in brieven voldoen.
Daar zijn zekere aangezichten, die gansch niet
verrukkend zijn, die geene groote schoonheid
aankondigen, en die ons, des niet te min, door
eene goede houding, zoetelijk innemen, en lan-
gen tijd aandoen: even zoo zijn er ook zekere
gedachten, die wel niet eene groote verwonde-
ring veroorzaaken, wanneer men ze ziet; maar
evenwel, door eene onschuldige, of snedige,
door een trouwhartige, door een verlegen, door
een vrolijke en achtelooze houding behagen.
Met de zoodanige kan men zijnen brief wel op-
fieren. Zij verstrooien den aandacht niet, ook
strekken zij niet om denzelven te vermoeien; zij
houden dezelve alleen bezig. Zij zijn van de
zeer sterke, en van de geheel ledige gedachten
even zeer onderscheiden. Zij bieden zich van
zelfs aan, of laten zich ten minsten gelijk de
viooltjes, onder de bladeren, gemakkelijk vin-
den. Wij moeten daaruit niet opmaken, dat de
gedachten, die ons eerst over ons onderwerp in-
val-

vallen, altoos de beste zijn. Soms kost het gemaklike het natuurlijke eener gedachte, 't welk in den eersten opslag, zoo gemakkelijk niet komen wil, de meeste moeite, en nochtans behaagt het den lezer om dat het geene moeite schijnt gekost te hebben. Men heeft allen zijnen arbeid, alle kunst verborgen. Men heeft de gedachte, met het voorgaande en volgende, zoo te samen gevoegd, dat elk oordeelt dat zij er noodzakelijk was.

Ik moet bij deze gelegenheid herinneren, dat er eene schrijfwijze is, die niet behaagt, om dat zij, als ik het zoo noemen mag, te natuurlijk is. Zij heeft, gelijk het water; geen smaak. Ik bedoel den schrijfstijl, die wel uit zeer gemaklike, maar teffens zeer ledige woorden en gedachten bestaat. Zoo min als men in eenen brief behaagt, wanneer men laat merken dat men geestig wezen wil, even zoo weinig behaagt men ook zonder geest. Mijn schrijven behaagt den lezer niet alleen om dat ik gemakkelijk te verstaan ben, laat de zaak zoo gemeen zijn als zij wil; neen, maar omdat ik hem iets goeds voor een geringen prijs op eene
ge.

gemakkelijke wijze zegge. Hij denkt, om dat mijne schrijfwijze hem niet moeilljk valt , terwijl ze hem behaagt, dat ze mij ook geen moeite gekost hebbe; en dit boezemt hem een zekere hoogachting voor mij in, dat ik zoo gelukkig ben om zoo juist, zonder eenige moeite, van een zaak te spreken. Dit is denkenlijk aan onze begeerte naar gemak toe te schrijven. En bij deze gelegenheid mengt zich onze eigenliefde heimelijk in het spel, en doet ons denken, daar alles zoo licht en natuurlijk is, dat wij zelve even zoo zouden gedacht en gesproken hebben, of dat wij het den schrijver zouden kunnen naardoen zoo dra wij wilden.

Ik zal, het geene ik van den onnatuurlijken, en al te natuurlijken schrijfstijl in brieven gezegd hebbe, door eenige stalen trachten op te helderen, en revens den waren natuurlijken in een voorbeeld aanwijzen. Zulke voorbeelden met aanmerkingen leeren meer dan alle regelen. Een voorbeeld van den onnatuurlijken schrijfsrant zal ik nemen uit de galante brieven van NEUKIRCH, die men jonge luiden bij ongeluk altoos, als stalen van goede

de brieven, heeft aangepreezen (4). Het is een brief van dankzegging, aan den Heere van Rauter.

(4) Men zie de voorreden voor den 7den druk van JUNKERS briefschrijver. Niets, zegt de schrijver, zou voor dit werkje noodiger wèzen; dan een voorraad van goede voorbeelden, die jongen lieden tot opwekking in de kunst van schrijven dienen konden. Maar, in deze voort, kan men niemand aan dezen beroemden schrijver [NEUKIRCH] gelijk stellen. 't Welk daar van daan komt, dat hij deze weinige stukken, niet bij 't blad zijnen drukker heeft aangefmeerd! maar met der daad, in zulke omstandigheden, als daarin voorkomen, dezelve aan ware perfoonen heeft ingericht. — Op dezelfde wijze wordt ook, in de voorreden voor de [hoogduitsche] vertaling der brieven van LE PAV gezeid, dat men, door niets beters dan door de brieven van NEUKIRCH, bewijzen kan, dat het den Duitschen, zoo min als den Franschen, aan goede vernuften en meesters in de kunst van levendig, zinrijk en bondig schrijven, ontbreekt. — Op dat mijne
le-

ter. NEUKIRCH spreekt tot een voornaam hoveling, tot zijnen grooten begunstiger en weldoender. Hij moetst zich derhalven in de statelijke en ernstige taal van dankbaarheid en eerbied uitdrukken. Een klient die tot zijnen begunstiger spreekt, mag dezelfs goedgunstigheid wel prijzen; maar hij moet het doen op eene bescheiden wijze, hij moet zijne lofspraak niet te hoog drijven. Hij moet hem het gevoel van zijne dankbaarheid, op eene levendige wijze te kennen geeven; maar hij moet niet in het kluchtige, noch in het buitensporige vallen. De brief luid dus:

HOOGWELGEBOREN HEER, e. z. v.

Indien ik zoo kwistend met woorden was,
als uwe Exellentie met weldaden is, zoo zoude

lezers niet denken, dat ik, alleen uit vitzugt, zoo nadeelig van NEUKIRCHS *galante brieven* oordeele, verzoeke ik hem dat hij ze zelve leze. Ik weet wel dat ze van groote mannen geprezen zijn, doch ik twijffel of die ze alle gelezen hadden. Mogelijk heeft hen de naam verleidt.

de ik reeds niet meer hebben, waar mede ik, voor derzelver tegenwoordige gunste, danken konde. Doch Gij wordt daar door niet armer; want Gij hebt alle oogenblikken nieuw vermogen om mij goed te doen; daer ik in tegendeel vaak acht dagen peinze; eer ik een spreekwijs vande, die, of tot beschrijving uwer grootmoedigheid; of tot de uitbeelding van mijne onderdanige erkentelijkheid geschikt is. Ik heb wel dikwils het voornemen gehad, om mijne gedachten in eens uit te schudden, en alles wat ik van uwe Excellentie tot hier toe genoten hebbe, in een lofschrift te vervatten: Maar na dat ik den geheelen PLINIUS doorgelezen, en alle de vleigedichten der oude en hedendaagsche Poëten doorsnuffeld hadde; heb ik allereerst gezien, dat uwe Excellentie haars gelijk noch nooit gehad heeft, en dat uwe nieuwe en ongemeene gemoedsgesteltenis ook nieuwe en ongemeene formulieren vordert. Ik zoude mij hier op ook wel toeleegen; maar ik vreeze dat, hoe ik meer zegge, hoe meer de wereld het voor leugen houden zoude; dewijl ze toch onmogelijk zou kunnen geloven, dat uwe Excellentie dit alles aan eenen eenigen, en dat noch vreemden mensch, zoude bewezen hebben. Ik doe daarom veel verstandiger, wan-

neer ik zwijge. Uwe Excellentie kent mijn hart, en vindt daar in alle de letters, die tot eene reden van nooden zijn. Zij make haar loflied zelve, en zij te vrede, dat ik met onderdanigst respect bewondere, 't geen ik toch niet anders vergelden kan, dan dat ik mijne noeme,

UWER EXCELL.

*Onderdanigsten en geboor-
zaamsten dienaar.*

Wij zullen dezen brief van stuk tot stuk doorlopen, en den zelve zo wel ten opzichte van de uitdrukking, als van de gedachten en de geenele inrichting beoordeelen. „Indien ik zoo „kwistig met woorden was, als uwe Excellentie „met weldaden is, zoo zoude ik reeds niets „meer hebben, waar mede ik voor derzelver „tegenwoordige gunste danken konde.” Indien deze gedachte al niet onder die scherpzinnigheden behoorde, die in den beginne, met het voordoen van geestigheid vleien, en wanneer men ze onderzoekt tot lachen bewegen (5), zoo zou

(5) *Minimis etiam inventiunculis gaudent que excusse risum habent, inventæ facie ingenti blandiuntur.* QUINCTIL. VIII: 5.

zou zij noch, uit hoofde van de wijze van uitdrukking, te verwerpen wezen. Wat wijsheid is het, eenen grooten Heer te zeggen, dat hij met zijne weldaden kwiftig is! Is dat de bedachtzame taal van eene cliënt? En schoon nu NEUKIRCH al met woorden zoo kwiftig waare, als zijne weldoener, volgens zijne gedachten, met weldaden is, zou hij dezelve daarom nu niet meer bedanken kunnen? mag men dan de woorden die men eens gebruikt heeft, niet weder gebruiken? Kan men niet meer bedanken na dat men twintigmaal bedankt heeft? Geene gedachte is natuurlijk, die in den grond valsch is. NEUKIRCH, begaat noch eenen mislag. Terwijl hij de tegenstelling maakt tusschen verkwisting in woorden en in weldaden, zegt hij niet alleen den Heer van Rauter eene lomphheid maar prijst ook zich zelve: dat hij, van zijn' kant bedagtsamer is. Hij vaart voort: „Doch Gij wort daar door niet armer, want Gij hebt alle oogenblikken nieuw vermogen, om mij goed te doen; daar ik in tegendeel vaak acht dagen peinze, eer ik eene spreekwijs vinde, die, of tot de beschrijving uwer grootmoedigheid, of tot de uitbeelding van mijne onderdanige erkentelijkheid geschikt is.” Men ziet niet, hoe het woordjen

doch hier voegt. De geheele volzin wil eene verklaring van het voorgaande wezen, en te gelijk eene rechtvaardiging. Gij word daar door niet armer. De uitdrukking *daar door* is hier duister. Men moet grooten Heeren niets van *arm worden* te gemoete voeren. wanneer de Heer van Rauter alle oogblikken nieuw vermogen had, om aan NEUKIRCH goed te doen, 't welk toch een verschrikkelijke grootspraak is: zoo vermindert NEUKIRCH, even daar door, de grootmoedigheid van zijnen weldoener. 't Is immers in 't geheel niet groot, wanneer ik niets doe, dan dat ik het vermogen gebruike, 't welk mij alle oogenblikken toevloeit, om anderen wel te doen. Dan, NEUKIRCH had die oogenblikken noodig, om ze tegen dagen over te stellen, „ daar ik in tegen, „ deel vaak acht dagen peinze, eer ik eene „ spreekwijze vinde, die enz.” Elk vrage zich zelve, of hij dit zonder rood worden tot zijner weldoener zou kunnen zeggen? Een dag voor eene spreekwijs zou reeds buitensporig wezen; maar acht dagen! dat is niet te dulden. De Heer van Rauter had om deze belijdenis NEUKIRCH zijne gunste mogen onttrekken. Een cliënt, die acht dagen peinzen moest, eer hij tot beschrijving van mijn groot gemoed, en tot uitbeelding van

van zijne onderdanigste erkentelijkheid, eene spreekwijs vinden kon, dien gave ik niets meer. Ik zou vreezen, dat het ter mijner verantwoording staan zou, wanneer hij, om mijnent wil, verder zijnen tijd ijdelijk doorbracht. Maar de schrijver wil er mede zeggen, dat het zeer moeilijk zij, den Heer van Rauter, naar zijne verdiensten te prijzen. Dat kan wezen: maar hij zegt het zeer onnatuurlijk. Hij maakt zich tot eenen jammerhartigen pedant, om de grootmoedigheid van zijnen weldoener onbeschrijfbaar te maken. Aan een lofdicht acht dagen te besteden is geen schande, maar zig van eenen man te moeten laten prijzen, die acht dagen tijds tot ééne uitdrukking noodig heeft, is wel degelijk eene groote schande. *De uitbeelding der erkentelijkheid* is eene gezochte en duistere spreekwijze. Wat is zijne erkentelijkheid uit te beelden? dezelve vollediger en volmaakter te maken in zijn eigen harte, maar niet dezelve door woorden uit te drukken. „Ik heb „wel dikwils het voornemen gehad, om mijne „gedachten in eens uit te schudden.” — Dit is zeer onbeschaamd tot den Heer van Rauter gesproken. *Uitgeschudde* gedachten zijn geen groot geschenk. De lofreden, die onmiddellijk volgt is de grootste belediging voor een bescheiden man.

iemand ronduit in het aanzicht te zeggen, dat zijns gelijk noch nooit in de wereld geweest is, en wel ten opzicht van het goede hart; is iets verschrikkelijks. Een kliënt verraad, door zoodanig eene magtspreuk, eene verbazende trotsheid. Hij beroemt zich als 't ware de verdiensten van alle anderen zo naauw te kennen, dat hij de uitspraak doen kan, wie de grootste zij. Gesteld dat hij naar zijne gedachten gelijk had, zoo moest hij het nochtans met bescheidenheid zeggen. Hij onderstelt reeds dat zijn weldoender zich gaarne hoort prijzen; en dit is zeker geen vleierij. Eindelijk hoeft de weldoender, op zulk eene lofreden, schoon dezelve al oprecht ware, niet trotsch te worden. Want wie geeft hem dezen lof? Een man die van zijne weldaden ingenomen en even daar door reeds eenzijdig is; die zich nieuwe gunstbewijzingen wil koopen, en die zich eindelijk, uit bescheidenheid, het recht niet moest aanmatigen, om de verdiensten van zijnen weldoener, met zoo groot eenen ophef, te bepalen. „ Maar na dat ik den geheelen *PLINIIUS* doorgelezen, en alle de vleigedichten „ der oude en hedendaagsche Poëten doorsnuffeld hebbe, hebbe ik allereerst gezien, dat uwe „ *Excellentie* haars gelijk nog nooit gehad heeft, „ en

„ en dat uwe nieuwe en ongemeene gemoeds gesteltenis ook nieuwe en ongemeene formulieren vordert.” De geheele plaats is wonderbaarlijk. Wat is de *gebeele* PLINIUS? denkelijk zijn lofreden op Trajanus. Dus is een Trajaan noch niets tegen den Heer van Rauter? Hij heeft alle de vleigedichten doorsnuffeld. *Doorsnuffelen* is eene uitdrukking die hier niet voegt. En waarom *Vleigedichten*? Heeft hij zijnen weldoener dan ook willen vleien? *Haarsgelijk* is een al te gemeenzaame uitdrukking. Wie zegt in goeden ernst, die man heeft eene *nieuwe gemoedsgesteltenis*? En waarom vordert zijne nieuwe en ongemeene gemoedsgesteltenis enkel nieuwe en ongemeene formulieren? 't Schijnt als of de schrijver de formulieren en spreekwijzen voor noodzakelijker hield, in eene lofreden, dan de gedachten. Om zich van het onnatuurlijke van deze taal te overtuigen, zoo maakte men van deze plaats een compliment. Wanneer ik bij eenen grooten Heer binnen trad en zeide: Mijn Heer! Gij hebt mij eene nieuwe en ongewone weldaad bewezen, die ook nieuwe en ongewone formulieren vordert. e z. v. Zou hij niet denken dat ik mij, wegens zijne weldaad, had bedronken? „ Ik zoude mij hier op ook wel toe.

„leggen, maar ik vreeze, dat hoe ik meer zegge,
 „hoe meer de wereld het voor een leugen hou-
 „den zoude, dewijlze toch onmogelijk zou kun-
 „nen gelooven, dat uwe Excellentie dit alles aan
 „eenen eenigen, en dat noch vreemden mensch
 „zoude bewezen hebben.” Hier is voor eerst de
 samenhang van dezen volzin met den voorgaan-
 den onnatuurlijk. Hij heeft van de nieuwe en on-
 gemeene gemoedsgefteltenis zijns weldoeners
 gesproken. Nu zegt hij de wereld zou deszelven
 lofreden voorleugen houden. Waarom? Omdat
 ze niet zou kunnen gelooven, dat hij alle deze
 weldaden aan een eenigen perfoon zou bewezen
 hebben. Men verwacht natuurlijker wijze geheel
 iets anders. Hij spreekt nu van zijne dankbaar-
 heid, en onmiddelijk te voren sprak hij van de
 verdiensten van den Heer van Rauter. Bestaan
 dan alle de verdiensten van dezen Heer, waarom
 hij beter is dan alle andere stervelingen, alleen
 daarin, dat hij NEUKIRCH groote weldaden be-
 wezen heeft? Hij belijdt dat hij zich eindelijk
 wel op formulieren zoude toeleggen. Waarom
 op formulieren? Het woord *Leugen* moet men
 grooten heeren niet te gemoete voeren. Hij
 vaart voort, „ik doe daarom veel verstandiger
 „wanneer ik zwijge.” Is deze gedachte niet de
 schoon-

fchoonste in den geheele brief, zoo heeft zij nochtans de meeste waarheid. „Uwe Excellen- „tie kent mijn hart, en vind daarin alle de let- „ters, die tot eene reden van nooden zijn. Zij „maken haar loflied zelve, en zij tevrede, dat „ik met onderdanigst respect bewondere, 't „geen ik toch niet anders vergelden kan, dan „dat ik mij noeme uwer Excel. onderdanigsten „en gehoorzaamsten dienaar.” Nadat de schrij- ver, in den geheelen brief zijnen weldoener, op een pedante wijze gekomplimenteerd heeft, wordt hij eindelijk in eens vertrouwelijk met hem. De Heer van Rauter kent zijn hart en vindt daarin alle de letters die tot eene reden van nooden zijn. Het is bijna onmogelijk, dat de lezer zich hier het hart niet als een letterkast, en den Heer van Rauter als de letterzetter vertegenwoordige, die zijn *loflied* zelve opmaakt. Eerst heeft hij alleen van woorden, spreekwijzen en formulieren gesproken, nu drijft hij zijne bescheidenheid noch hooger; en zegt dat slechts de enkele letters, tot eene reden, in zijn harte gereed ligge. Wanneer deze gedachte niet valsch is, dan zijn geen valsche gedachten mogelijk. Wat zijn letters in het harte? Hoe kan men die zien? Zoo de gedachte eenigen zin zal hebben, zoo moet zij

hier op uitkomen. Gij kent mijn hart en weet dat ik alle de gevoelens hebbe, die tot eene oprechte dankzegging, maar niet tot eene reden in 't algemeen, noodig zijn. Op deze wijze is de gedachten alleen betrekkelijk tot de dankzegging, en niet tot de lofreden, en evenwel wil hij op beide toespelen., „Zij make haar loflied zelve,” een grove vleierij! „En zij te vrede dat ik met on-, derdanigst respect bewondere, want ik toch, niet anders vergelden kan, dan dat ik mij noeme „e. z. v.” Het slot is even zoo spitsvinnig, als het begin. Vergeld hij daar mede de weldaden, dat hij zich des Heeren van Rauters die- naar noemt? Zouden zij vergolden wezen wan- neer NEUKIRCH ze in een Gedicht, geprezen had? De geheele brief is onnatuurlijk. De ge- dachten zijn koud, of de wijze op welke hij van het een tot het andere komt, is gedwongen. De uitdrukking is laag, flordig en duister. De meesten der galante brieven van NEUKIRCH kunnen tot voorbeelden dienen; hoe een brief niet moet wezen wanneer hij natuurlijk zal zijn.

Het eerste denkbeeld dat wij gemeenlijk aan het natuurlijke, in 't bijzonder in brieven, hec- ten, is het gemakkelijke. Dit ontstaat uit de juist- heid en klaarheid der gedachten, en uit de duide- lijk-

lijkheid der uitdrukkingen (6). Doch ik heb reeds aangemerkt dat dit nietgenoeg is. Wanneer

(6) Men schrijft opdat men verstaan worde, en niet alleen opdat men verstaan worde, maar op dat ons de lezer ook zeker, spoedig en geheel versta. Men moet derhalven alles vermijden, wat de duidelijkheid der schrijfwijze kan benadeelen; onverstaanbare of verouderde woorden, of zulke woorden, die wel gebruikelijk zijn, maar aan welke wij andere beteekenissen hechten, dan zij in de samenleving hebben, of die anderszins dubbelzinnig zijn; gebrekkige woordvoegingen, wijdloopige en wonderbaare volzinnen, of al te dikwils en ten ontijde afgebrokene voorstellen. CICERO leert ons L. III. *de oratore: Neque vero in illo ——— diutius commoremur, ut disputemus, quibus rebus assequi possimu, ut ea, quæ, dicamus, intelligantur: Latine scilicet dicendo, verbis usitatis, ac proprie demonstrantibus ea, quæ significari ac declarari volemus, sine ambiguo verbo aut sermone, non nimis longa continuatione verborum ——— non discerptis sententiis, non præ-*

pos-

neer blootelijk het verstaanbare en duidelijke, in zoo verre het tegen het zwellende en duistere

posteris temporibus, non confusis, personis non perturbato ordine. De woorden en woordvoegingen kunnen eindelijk goed en juist zijn en men kan nochtans in zijn voorstel duister en raadzachtig worden, wanneer men te veel of te weinig woorden gebruikt, zekere omstandigheden verzwijgt, die tot de zaak behooren, of nu van dit, dan van dat handelt. Om deze mislagen in het schrijven te vermijden, wordt een zekere oefening vereischt. Men vind dikwils menschen, die eene zaak zeer verstaanbaar voorstellen, en die onverstaanbaar worden, zoo ras zij van dezelfde schrijven. In het spreken waren zij onbezorgd, en aan zich zelven overgelaten, daar om gelukte het hun. In het schrijven letten zij op zich zelven, en om dat zij beter willen schrijven, dan zij spreken, en, door gebrek van oefening, onzeker in de keuze der uitdrukkingen zijn, vervallen zij in het wijdloopige, en worden duister, daar zij alles omschrijven, en op eenen deftigen trant zeggen willen. *Est etiam*
in

re overstaat, eene schrijfwijze schoon maakte: zoo ware niets gemaklijker, dan goede brieven te schrijven. Wie zou van gewone dingen niet duidelijk en verstaanbaar kunnen schrijven? Doch iemand, die geen mislagen in de taal begaat, schrijft daarom noch niet schoon. En niemand zal een anderen prijzen, om dat hij zoo gesproken heeft, dat de aanwezigen zijne meening hebben kunnen vatten; maar men veracht den genen die dat niet doen kan (7). Het hoofddenkbeeld van het natuurlijke is: dat de voorstellen naaukeurig naar de zaken, en de woorden naaukeurig

In quibusdam turba inanium verborum, quidum communem loquendi formam reformidant; dudum specie nitoris, circumeunt omnia copiosa loquacitate, quae dicere volunt. QUINCTIL. VIII. 2.

(7) *Nemo extulit eum verbis, qui ita dixisset, ut, qui adessent intelligerent, quid diceret, sed contempsit eum qui minus id facere potuisset. CICERO de Orat. L. III. p. 463. Edit. cit.*

rig naar de voorstellen geschikt zijn. Men moet eindelijk het natuurlijke niet blootelijk in de woorden en in de gedachten des briefs, elk op zich zelve, maar in het geheele stuk, in den onderlingen samenhang der gedachten zoeken. Wanneer de gedachten uit elkander schijnen voort te vloeien; wanneer niet eene ontbreekt, die tot recht verstand der zake van nooden was; wanneer niet eene gedachte geplaatst is, die nergens toe dient, die aan de anderen geen licht bijzet, of die dezelve verdonkert, of die wel bij wijze van gevolg te samen hangt, maar die wij zelve er licht konden bij denken, en die wij daarom in den rij gewoonlijk achterhouden; wanneer dit plaats heeft, zoo noemt men den samenhang in den schrijfstijl, en in brieven, natuurlijk. Men zal zich derhalven, om natuurlijk te schrijven, niet met het gemaklike laten vergenoegen, maar noch altoos eene keuze noodig hebben, om juist die gedagten te treffen, die hier toe meest voegen, die de zaak niet alleen klaarst, maar ook zuiverst, kortst en levendigst kunnen uitdrukken. Dit, dit is de voornaamste verdienste van den natuurlijken schrijfstijl! Niet alles, wat gemaklik is, behaagt daarom wijl het gemaklik en verstaanbaar is, anders moest de lage
 stijl

stijl meest behagen. Daar zijn, in tegendeel, duizend schoone en edele denkbeeld, die de lezer erkent dat hem nooit zouden zijn ingevallen, die hem zelfs dikwijls eenige moeite kosten om ze te bevatten, en des niet te min behagen ze hem. Hij bewonderd derzelver juistheid, en ziet dat ze den schrijver, in zijne wijze van denken, natuurlijk geweest zijn, schoonze hem zelve niet natuurlijk voorkomen. Wanneer ik zegge: „ ik ben oud, en daarom kan ik niet meer goed „ schrijven;” zo is niets gemaklijker, niets verstaanbaarder. Maar zal dit gemakkelijke, om die reden, behagen? Wanneer ik in tegendeel met CORNEILLE zegge (8).

*Pour bien écrire encor j'ai trop long-tems écrit;
Et les rides du front passent jusqu'à l'esprit.*

„ Om noch goed te schrijven, hebbe ik te
„ lang geschreven, en de fronsfels van mijn
„ voorhoofd strekken zich uit totaan mijn ver.
„ nuft;”

(8) *Oeuvres Diverses* DE PIERRE CORNEILLE
à Amst. 1750. p. 84.

„nuft;” wanneer ik dit zegge, zoo schijnt de gedachte niet meer zoo natuurlijk te zijn; als de eerste; en echter is zij dezelfde en treft mij sterker dan de eerste. Offchoon nu een brief niet zeer geschikt is, voor fcherpzinnige en groote gedagten: kan hij echter levendige denkbeelden zeer wel dalden. Dit levendige bestaat menigmaal in de wijze; waarop men zijne gedachten voorftelt; daar in, dat men ze door de standplaats, in welke men ze vertoont, zekere nieuwhed geeft. Men neme deze gemeene gedachte: „de vrouwen hebben veel tijds van „nooden, eer zij met een zaak gereed zijn.” Zij is natuurlijk; maar echter niet levendig. De denkbeelden zijn te algemeen. Maar men bepale den tijd, men toone de wijze en de oorzaak: aanschonds wordt de gedachte meer zinnelijk en daarom ook meer levendig. Men zegge b. v. op de wijze van TERENTIUS

Dum moliantur, dum comuntur, annus est.

„terwijl zij iets doen willen, terwijl zij zich opschikken verloopt een jaar.” Hier krijgt onze verbeeldingkracht bezigheid. Zij ziet als 't ware de handen der fchoonen aan 't werk; zij stelt zich

zich den opschikt der Juffers voor. De stoute uitdrukking *verloopt een jaar*, doet ons aan, door hare stoutheid, en behaagt ons, wijl zij ons meer te denken geeft, dan het onbepaalde van eenen langen tijdt. Maar de korthed, waar in de gedachte vervat is, brengt ook veel toe tot hare levendigheid. Men breide ze uit, en zij zal hare waardij verliezen. Men zegge: „eer de „Juffers met haar kapsel gereed zijn, eer zij elk „hair de monstering hebben doen ondergaan, en „het zelve naar eisch gepoeierd hebben, eer zij „het overig tuig 'er ingestoken en de linten ge- „strikt hebben, kan licht een Jaar verlopen.” Dit is de gedachte niet levendiger maken; dit is dezelve verzwakken. Ik kon dit alles bij de woorden *moliunter* en *comuntur* zelve denken. Dus dacht ik veel in weinig woorden, en daarom beviel mij de gedachte. Waarom derhalven een schrijftijl bestaat uit veele gedachten, die alleen verstaanbaar zijn, dan kan hij zwak worden; wanneer hij uit overtollige en zoodanige gedachten is saamgesteld, die wij er licht uit ons zelve hadden kunnen bijvoegen, dan wordt hij langdraadig en verveelende. Dit zelfde kan plaats hebben, wanneer ik levendige gedachten niet binnen hare behoorlijke palen opsluite, wan-

neer ik derzelver omtrek te groot make, alles wat tot dezelve kan gerekend worden zien late, of wanneer ik niet de beste, naauwkeurigste, de meestgepaste woorden uitkieze, dat is zulke, welke de denkbeelden der zaken spoedigst en sterkst verwekken kunnen. Deze is niet de goede natuurlijke, maar de alte natuurlijke, de platte schrifttj. Hij is zeker duidelijk doch men valt van wegens zijn duidelijkheid in slaap. Juist en duidelijk te spreken, is een geringe verdienste, en berekend meer; van gebreken vrij zijn, dan eene groote deugd in zich hebben. En gelijk het lichaam, wanneer het zijne plichten verrichten zal, niet alleen gezond maar ook levendig en sterk wezen moet: zoo moet insgelijks de reden, en dus ook de reden in brieven, niet alleen niet krank wezen, maar zij moet ook eene natuurlijke kragt en sterkte bezitten. Ik zal de zaak door een klein voorbeeld pogen op te helderen, waar in de vriend den anderen beschuldigt, dat hij hem in langen tijd niet geschreven had.

WAARDSTE VRIEND!

Dewijl gij, in zo langen tijd, niet aan mij geschreven hebt, en ik niet meer weet, wat ik denken moet, zoo hebbe ik geoordeeld u te moeten vragen naar de redenen van uw langdurig stilzwijgen, of ik u daar door misschien bewegen mochte, om mij mijne twijfelingen te benemen, en aan mij te schrijven. Ik zou u bijna zeggen dat ik boos op u ben. Maar mogelijk zijt gij sedert niet te Leipzich geweest, of door menigvuldige bezigheden, in het schrijven, verhinderd geworden; want ik wil niet hopen, dat u eenige krankheid zou belet hebben, mij van uw aandenken te verzekeren. Ik bevind mij, den Hemel zij dank! op mijn landgoed, waar ik somtijds studere, en somtijds mij zelven op allerlei wijzen vermake, in goeden welstand. Ik verwacht uw spoedig antwoord en ben, e. z. v.

Is deze brief niet duidelijk? De woorden zijn verstaanbaar, gebruikelijk, en regelmatig samen gevoegd. De gedachten zijn gemakkelijk, en van de zake zelve ontleend. De samenhang is

niet gedwongen. Hij heeft derhalven, ten opzichte van de duidelijkheid, geen gebreken. Maar het vrijzijn van gaapende gebreken is noch geen bewijs van schoonheden. Hij is zoo duidelijk, dat hij laf en verveelend wordt. Zijne klaarheid ontstaat uit zijne zakeloosheid. Een plant met drie of vier blaadjes, kan lichter overzien worden, dan een tak aan welken uitspruitfels vol bloemen of vruchten hangen. De geheele brief kon levendiger, en niet te min even verstaanbaar wezen, als hij nu is, hij had alleen op een vrijer trant moeten opgesteld zijn. Wil men zien hoe veel de wijze, waar op men eene zaak voordraagt, aan eenen brief toebrengt, en waarin zij bestaat, men vergelijke eenen brief van PLINIUS, van den zelfden inhoud, met den eersten. Dus schrijft hij

Aan zijnen vriend PAULINUS: (*)

Ik ben boos, zonder te weten, of ik het wezen

(*) Zie de tweede brief van het tweede boek.

zen moet; maar genoeg, ik ben boos. Gij weet dat de liefde somtijds onbillijk, dikwils buitensporig, en altijd voor kleinigheden gevoelig is. Doch mijne reden is groot genoeg; ik weet alleenlijk niet, of zij billijk is. Ondertusschen doe ik als of zij niet minder billijk, dan groot ware, en ben zeer boos op u, dat gij mij in zoolangentijd niet geschreven hebt. Gij kunt mij door een middel weder in een goede luim brengen, naamlijk zoo gij mij voordaan, dikwils en zeer veel schrijft. Dit zal ik alleen voor eene ware ontschuldiging laten gelden, alle de overigen zal ik niet aannemen. „Ik was niet te Romen; „ ik had de handen vol werk, „ dat zal bij mij niets gelden, en „ ik was krank „ dat verhoede de Hemel! Ik, mijn lieve Paulijn, leve op het land, en vermake mij somwijlen met studeren, somwijlen ook door ledigheid. Beide hebbe ik aan de ruste van openlijke bezigheden te danken. Vaar wel.

Deze brief is, buiten tegenspraak, beter dan de vorige, en men merkt lichtelijk waarom. Hij is levendiger, en zaakrijker. Hij behelst

meer gedachten; en die gedachten, die zij beide gemeen hebben, zijn in dezen beter gevormd daar om is hij fijner. „Gij kunt mij op geene andere wijze wederom in een goede luim brengen, dan wanneer gij mij voordaan dikwijls en zeer veel schrijft. Dit zal mij de beste ontschuldiging wezen; alle anderen zal ik verwerpen.” Van deze invallen heeft de eerste brief niets. Beide spreken zij van boos zijn. De eerste zegt: *ik zoude bijna boos op u zijn*, na dat hij eene woordrijke inleiding vooraf heeft laten gaan, en groote toebereidzels tot eene zeer gewone gedachte, die hij noch door een *bijna* verzwakt, gemaakt hadde. De andere keert het om. Hij begint met het boos zijn, zonder de reden te zeggen. Dit is niet alleen natuurlijker, maar de gedachte verwekt ook meer opmerking. De eerste brief maakt eene tegenwerping tegen het boos wezen, de andere ook. Gene zegt ronduit: „maar mogelijk zijt gij federt niet te Leipzich geweest, of door menigvuldige bezigheden in 't schrijven verhinderd geworden, want ik wil niet hopen, dat u eene krankheid zou belet hebben, mij van uw aanden-

„denken te verzekeren.” Deze beschouwt de tegenwerping van eene andere zijde. Hij maakt er uit wellevendheid noch eene vraag van, of hij recht hebbe om boos te wezen dat de andere in zo langen tijd niet aan hem geschreven had, hij is te bescheiden dat hij zijn regt alleenlijk op de verplichting van den anderen, om aan hem, als zijnen vriend te schrijven, gronden zoude. Hij laat zijnen kleinen toorn niet blootelijk, uit het langdurig stilzwijgen van zijnen vriend, geboren worden. Hij rechtveerdigt den zelfven eerst, door de natuur van de liefde. Deze mekt derhalven meer aan, in de zaak, dan gene, en geeft dus meer levendigheid aan zijn voorstel. 't Is waar men kon vragen of men over het algemeen zoo omzichtig met een vriend spreken moet, en of dit niet reeds te kunstig zij. Mij dunkt PLINIUS, in wiens brieven men den arbeid en het bestudeerde lichtelijk waarneemt, is hier niet te ver gegaan. Alleenlijk schijnt mij de Spreuk: *Scis, quam fit amor iniquus interdum, impotens saepe* μικραίτιος *semper*, wat al te opgesmukt. Het *interdum*, *saepe*, *semper*, is zonder twijfel gezogt. Ondertusschen is de plaats in het

Latijn zoo beledigend niet, omdat zij korter uitgedrukt is, dan in 't Nederduitsch geschieden kan, en derhalven niet zoo leeraarachtig klinkt. Wanneer men het middelste lid wegneemt, wordt zij veel loffer. De verschoningen van afwezigheid, van krankheid, weet PLINIUS veel levendiger voor te dragen. Hij doet zijnen vriend zelven spreken. *Non sum auditures, non eram Romæ, vel occupator eram.* Het slot van zijnen brief is ongelijk sterker, dan het slot van den anderen. Wij zullen noch eene proeve nemen. Ik wil eenen vriend zeggen, dat mij zijne afwezigheid zeer verdrietig valt, en dat ik mij verblijde over de gemeenzaamheid, in welke hij, met zekeren geleerden man, gekomen is.

* * *

Gij hebt mij de laatste maal bericht, dat het u in Holland bij den Heer Generaal niet zeer aangefond. Dit was mij niet aangenaam. Des te aangener is het mij thans te hooren, dat het u daar beter bevalt, en dat gij nu met de aanbeveling aan den Heer Generaal, die ik u gezonden heb.

hebbe, beter te vrede zijt, dan in den beginne. Evenwel kan ik niet ontkennen, dat ik fomtijds wel zoude wenschen, dat het u aldaar minder behagen mogte, op dat ik het vermaak hebben mogt, u eerder weerom te zien, en mij zelven te overtuigen, dat u niets, zonder mij, recht aangenaam is. Doch ik wil mijn verlangen naar u gaarne dragen, zoo gij maar het fortuin, dat ik hope, in Holland maken moogt. Over de vertroulijke vriendschap, die gij met den geleerden Heer N. hebt opgerecht, verblijde ik mij van harte. Verwerf zijne liefde volkomen. Vaar wel.

Deze brief schijnt tamelijk natuurlijk te zijn. Wie ondertuffchen weten wil, of hij niet noch natuurlijker, of hij niet levendiger, en in eene veel gemeenzamer taal had kunnen geschreven worden, die hoore CICERO in foortgelijk geval spreken. Hij schrijft aan den jongen TREBATIUS, dien hij zeer liefhad, en die te dier tijd bij Cæsar was, wien hij hem dikwils had aanbevolen. TREBATIUS verlangde, in den beginne, zeer sterk om weder naar Rome te keeren. Ik zal den

brief zoo pogen over te zetten, dat ons N. D. taaleigen er niets bij lijd. (9).

* * *

Wederom een bewijs, hoe menschen die beminnen zich zelven ongelijk zijn! In 't begin was ik kwalijk in mijn schik, dat het u bij Cæsar zoo slecht geviel, nu kwelt het mij, dat het u daar zoo wel aanstaat. Ik kon het niet verdragen dat gij over mijne aanbeveling aan Cæsar niet vergenoegder waart, en nu doet het mij leed dat u iets zonder mij aangenaam is. Doch liever mag mij het verlangen naar u verontrusten, dan dat gij, 't geene ik hope, niet verkrijgen zoudt. Over uwe vriendschap met den beminnenswaardigen en geleerden Marius, hebbe ik eene onbeschrijflijke vreugde. Verdien zijne liefde volkomen. Geloof mij! Gij kunt niets beters uit die provincie te rug brengen, dan zijne vriendschap. Vaar wel!

In

(9) Zie den 15den brief van het 7de boek.

In het voorstel van dezen brief is veel meer natuur, dan in den eersten, en veel meer wel-sprekendheid. De eenvoudigheid en naukeurigheid der gedachten leert ons, dat CÍCERO zonder kunst zijn hart heeft laten spreken, en dat hij om niets anders gedacht heeft, dan TRĒBARIUS zijne liefde te betonen. De eene gedachte reikt de andere vrijwillig de hand, de uitdrukking is zoo eenvoudig als de gedachten, en even zoo bevalig, om dat zij naukeurig, en niet minder of meer bepaald is, dan het denkbeeld der zaak vordert. Men make dat de gedachten niet zoo kort bij elkander geplaatst zijn, men voege tusschengedachten tusschen dezelve, men ontneme de voorstellen hunne kortheid, en zoeker ze uitvoeriger, door meer denkbeelden of woorden te maken, men ontneme eindelijk den brief in 't Latijn de uitdrukking, en geeve hem eene andere, terstond zal zijne schoonheid verdwijnen. ROLLIN heeft de verdiensten der brieven van CÍCERO voortreffelijk aangewezen (10).

Men

(10) Zijne brieven kunnen ons een juist denk.

Men kan eenen brief, als een geheel, beschouwen, en dan bestaat deszelfs verdienste, ge-

denkbeeld van den briefstijl geven. Daar zijn er, wier inhoud zuivere complimenten, dankbetuigingen of lofspraken behelzen, sommigen zijn vrolijk en kortswijlig, waarin hij op een geestige wijze schertst: anderen deftig en ernstig, waarin hij gewigtige vragen onderzoekt: in eenigen handelt hij over algemeene staatszaken; en deze laatsten zijn, naar mijn gevoelen, in fraaiheid de geringste niet. De brieven, b. v. waar in hij aan den Raad en het volk van Rome, en daar na in 't bijzonder aan Cato, rekenschap geeft van zijn gedrag in 't bestier zijner provintie, zijn volmaakte voorbeelden van zuiverheid, orde en naauwkeurigheid, die in opstellen en berigten moeten heerschen, en men lette hier vooral op de vernuftige en inueneemde wijze, waar van hij zich bedient, om de gunst van Cato te gewinnen — zijn berugte brief aan Luccejus, waarin hij hem verzoekt de historie van zijn consulaat te beschrijven, zal altoos te recht als een

gelyk ik reeds aangemerkt hebbe , in den samenhang en volkomenheid zijner deelen. Wanneer ik eenen brief schrijve: dan hebbe ik reeds den inhoud en ik ben niet zoo zeer verlegen, wat ik zeggen, als wel, hoe ik het zeggen zal, in welk eene orde; en hoe ik de bijzondere stellingen, waaruit mijne meening bestaat, aanvullen en te samen verbinden zal; hoe ik beginnen, hoe ik voordaren en hoe ik sluiten zal. Wij spreken derhalven voordaan van den vorm van eenen brief. In welk een orde moet hij opgesteld worden? Is er tot een' brief een gepaste verdeling noodig? Is er ééne zekere kunst, of zijn er verscheidene leerwijzen volgens welke alle stoffen

een uitstekend gedenkstuk zijner welsprekendheid, zoo wel als van zijnen hoogmoed, aangemerkt worden. Ik heb elders gesproken van den fraaijen brief, dien hij aan zijn' broeder Quintus schreef, waar in alle bevalligheden en sijne kunstgreepen zijn waargenomen. *ROLLIN de la maniere d'enseigner et d'étudier les belles lettres.* Tome III. à Amst. 1736. P, 105. &c.

fen in brieven kunnen voorgesteld en met elkander verbonden worden? Men denke slechts wat eenen brief zij, en men zal zich deze vragen zeer licht kunnen beantwoorden. Men stelle zich alleen de orde voor die men waarneemt, wanneer men van zulke dingen, die men in eenen brief voordragen wil, in den omgang spreekt. Men bedient zich in den omgang van geen breedvoerige inleiding. Men begint terstond met de zaak zelve. Men stelt gemeenlijk het gene in de zaak het eerste is vooraan. Men vaart met de voorstellen voort, zoo als zij zich aanbieden, en men eindigt, wanneer men oordeelt het noodigste gezeid te hebben. Dit is ook het ontwerp van eenen brief. Men bediene zich derhalven van gene kunstige orde (II),
van

(II) Illam unam esse artem epistolarum in eloquendo censebant (veteres) nullam adhiberi artem: modo stulti sensus aut inepte: & nimis perturbatus abesset ordo. Jo. LUDOV. VIVES, de conscrib. Epist. p. m. 54. Nec in ordine quidem admodum laboro: qui optimus in epis-

van gene moeilijke schikkingen, maar men geve zich over aan de vrijwillige volging zijner gedagten, en stelle dezelve na mal-kander op, zoo als zij in ons ontstaan, zoo zal het opstel, de inrichting of de vorm van eenen brief natuurlijk wezen. Deze regel is altoos de beste, wat men er ook tegen mag in-brengen. Men kan zeggen dat men dezelve vol-gen en nochtans eenen zeer onnatuurlijke en ongeschikte brief schrijven kan, namelijk wan-neer mijne wijze van denken, onnauwkeurig, overtollig en onaangenaam is. 't Is waar. Maar wij onderstellen een gezond verstand. Dit kan men niemand door het opgeven van regels aan-brengen. Vele menschen zijn van nature zoo stomp, dat zij zelfs over de gemeenste dingen ongeregeld denken. Zoodanigen zullen regels niets baten. Die geene goede opvoeding gehad heeft

tola, neglectus aut nullus, ut in Collogiis incuriosum quiddam & incompositum amamus
 — Omnino *decora est incuria*: & recte monuit CICERO *epistolas debere interdum ballu-ct-*

heeft, die zijn verstand noch in 't geheel niet door de verkeerung met beschaafde menschen of door het lezen van goede boeken geoefend en in orde gebracht, of die het zelve reeds door eenen slechten smaak bedorven heeft, zal zeker, volgens dezen regel noch altoos zeer slechte brieven kunnen schrijven. Ondertusschen is dien regel evenwel de eenige, dien men volgen moet. Alle de kunstige leerwijzen, volgens welke ons onze briefschrijvers gemeenlijk willen onderwijzen, hoe men eenen brief inrichten, en zijne gedachten in zekere orde plaatsen zal, in welke zij zich meest niet schikken, zijn niemand aan te prijzen (12). Ja men kan zelf bijna
van

cinari. Itaque ille ipse, hæsiat, reuocat, turbat, miscet: nec quidquam magis curasse videtur, quam ne quid curæ præferret. LIPSIUS institut. Epist. C. V. I.

(12) Superstitiosè faciunt, qui libertatem illam epistolarum certis partibus alligant, atque ejusmodi servituti includent, cujusmodi ni orationes quidem tenere Fabio placet. In simplicibus

van hun zeggen, 't geen CICERO van zekere aanleiding der welsprekendheid zeide. Cleanth, " zegt hij, „ heeft eene redekunde geschreven; „ maar zoo, dat men niets anders dan hem hoeft „ te lezen, wanneer men begeert stom te worden. (13) De vindere van deze kunsten hebben het ongetwijfeld goed gemeend; maar hunne goede meening, om jonge lieden in het schrijven van brieven te verlichten, heeft mogelijk meer nadeel aangebragt, dan of zij de schadelijkste oogmerken gehad hadden. Zij willen ons, eer wij denken kunnen, goede brieven leeren schrijven. Zij leeren ons daarom de gezegden van eenen brief, naar een formulier, inrichten, nu eens in de gedaante van eene sluitreden, dan
in

bus argumentis eum sequamur ordinem, quem consilium nobis dictaveret, non præcep. iunculæ
ERASMUS *de Conscr. ep. p. m. 98.*

(13) Scripsit artem rhetoricam Cleanthes, sed sic ut si ut quis obmutescere concupierit, nihil aliud legere debeat. *de Finib. I. 4. c. 4.*

in eene geregelde, dan in een omgekeerde *cbria*, dan zoo, dat wij onze meening in een *antecedens*, in eene *connex'io* en in een *consequens* moeten opsluiten. Zij willen ons, zeg ik, op deze wijze, vroegtijdig, goede brieven leeren schrijven, en zij maken dat wij ons leven lang slechte schrijven, wanneer wij ons eens aan deze formulieren gewend hebben. Zij willen ons eene goede orde in 't schrijven leeren, en benemen ons even daar door dat vrolijke, dat vrije, dat eene reden aangenaam maakt. Zij geven ons zekere formulieren, voor het begin en voor het flot, zekere koppelwoorden, die in den omgang niet in gebruik zijn, als wachters, opdat onze gedachten niet uit hunne boeien zouden kunnen ontsnappen. Het gebruik van deze leerwijzen is, buiten kijf, de oorzaak van den bedorven smaak in brieven, die langen tijd in Duifchland geheerfcht heeft (14.) De brieven
moes-

(14) Zoo groot de meenigte van hoogduitfche handleidingen in de kunst van brieven schrijven is, zoo groot, ja noch veel grooter is het aantal

moesten gevolglĳk stijf en angstvallig worden ,
omdat men , door schoolvernuft , de natuurlijke
wij.

tal van Latijnsche , die ten deele van groote ge-
leerden opgesteld zijn , en nochtans alleen schij-
nen te bewijzen , dat het vergeeffsche moeite zij ,
het schrijven van brieven in den vorm van eene
kunst te brengen. Eenigen hebben malkanderen
redelijk getrouw uitgeschreven ; anderen , over
de aanwijzingen der ouden , uitleggingen ge-
maakt; de meesten hebben alleen voor de Latijn-
sche taal gezorgd. De aanwijzing van **LODEWIJK
A VIVES** schijnt in vergelijking van de overigen,
den naam van *aureus libellus* met rechtte
verdienen. **ERASMUS** en **LIPSIUS** zelfs hebben
niet veel met hunne aanwijzingen opgehad.
Evenwel vindt men er , met dat alles , noch spo-
ren in van groote mannen. In de aanleidingen
van **PHILIPPUS HORST** en **VALENTIN ERY-
THRAEUS** , vindt men teffens dat gene , 't welk
men in 't grieksch van de brieven geleerd heeft.
Namelijk , in den eersten , de enkele aanmerkin-
gen die **DEMETRIUS PHALEREUS** , in zijne *elocu-*

wijze van denken verfikte. Zij moesten één-
toonig en walgelijk worden, wjl alles in een
en

tio, over den aart en schrijfstijl van brieven ge-
maakt heeft, en in den anderen detwee boeken
περὶ τῶν ἐπιστολικῶν τῶν de epistolaru formis s.
tijpis, en *περὶ τῆς ἐπιστολικῆς χαρακτῆρος, de cha-*
ractare epistolico, die eenigen aan LIBANIUS toe-
schrijven, en het laatste van welken eene ver-
drietige verdeling van brieven is. De korte
brief van GREGORIUS van NAZIAZEN, aan Nico-
bulus, over de korthed, de klaarheid en de be-
valligheid van eenen brief, is mogelijk meer
waard, dan meenige dikke aanwijzing. Hij is,
onder zijne brieven, de 109de. GASELIUS heeft
er een *Commentarius* over geschreeven. De
Fransche aanwijzing, die voor RICHELETS ver-
zameling van uitgelezene brieven staat, verdient
gelezen te worden, en noch veel meer die gene,
die in het *Traite général du stile &c. a Amst.*
1750 te vinden is. Onder de hoogduitsche aan-
wijzingen, hebben des Heeren STOCKHAUSENS
grundsätze de meeste goedkeuring verworven.

Wie

en denzelfden vorm wierd voorgedraagen. Hier bij komt noch, dat men ons heeft willen diets maken dat de stadhuistijl de beste stijl, en derhalven ook de briefstijl ware, 't welk 't zelfde is als of men zeide, dat de taal, die in het gemeene leven weinig gehoord en bijna niet verstaan wordt, in brieven gebruikt moest worden. Wij zullen een voorbeeld van zoo een kunstig opgestelden brief, uit JUNKERS *briefschrijver*, voor ons nemen, om de waardij der *dispositio-nes* te leeren kennen. Hij zegt ons, hoe men den brief in den vorm van eene gewone *chria* kan inrichten. „Men plaatse, ” zegt hij, „eerst „de hoofdstelling, daarna het bewijs; daarop „make men eene kleine uitbreiding, en dan be- „sluite men.” 't Geraamte van zulk eenen brief is, volgens zijn opstel, dus:

Hoofd.

Wie in Latijn eene beknopte en zeer schoone aanwijzing, over dit onderwerp, lezen wil, die sla in de *Rhetorica* van den Heer Prof. ERNESTI het hoofdst. over de brieven op, bl. 798.

Hoofdstelling: Ik heb met droefheid vernomen, dat uwe beminde Echtgenote overleden is.

Bewijs: want zij was, uit hoofde van hare deugden, bij een ieder, én dus ook bij mij beminde en geacht.

Amplificatio per distributionem.

- a. Van wege haare godvrucht,
- b. Huislijkheid,
- c. Kinderzorg,
- d. Liefde jegens haren Echtgenoot,
- e. Vriendelijkheid jegens elk.

Besluit: Het is derhalven geen wonder, wanneer gij zoo wel als ik, nevens andere vrienden daar over zeer bedroefd zijt.

Eindelijk voege men er eene vertroosting, volgens het tegenwoordige voorbeeld, bij en besluite den brief, met een bevallig slotformulier.

De

De uitwerking van dit opstel luidt aldus :

WELEDLE, HOOGGEEERDE HEER
SEKRETARIS!

Nooit hebbe ik zoo zeer verbaasd geftaan, als bij het openen van uwen brief; uit welken ik het onverhoopt bericht ontving van het overlijden van uwe waardige Echtgenote. De tekens der tranen, die gij onder het fchrijven geftort hebt, perften mij de mijnen uit de oogen, en ik kon mij des te minder van tranen onthouden, hoe grooter het verlies is, dat niet alleen gij maar zelfs allen, die geen vijanden der deugd zijn, daar bij lijden. Hare Godsvrucht, huislijkheid, fichtelijke kinderezorg, ongeveinsde liefde jegens haren Echtgenoot, en hare ongemeene befcheidenheid en vriendlijkheid, in den omgang jegens elk, verdient, dat, allen, die de waardij eener Echtgenote van zulke hoedanigheid, als de uwe geweest is, erkennen, het verlies, dat Gij in't bijzonder lijdt, met u beklagen. Ik weet u zeiven geenen troost toe te fpreken, dan dat ik God bidde, dat hij u den geest der vertroosting in het harte fchenke, opdat Gij,

in Christlijke gelatenheid, de wijsheid zijner wegen moogt erkennen. Ik wensche van mijn kant dat ik u voordaan in alle opzichten, door iets anders, dan door brieven van roubeklag, toonen moge dat ik ben, e. z. v.

Men beschouwe slechts de uitbreiding der oorzaken, (Aetiologie) en zie of zij natuurlijk zij. „Hare [der overledene] Godsvrucht, „huiselijkheid, stichtelijke kinderzorg, onge- „veinsde liefde jegens haren Echtgenoot, en „hare ongemeene bescheidenheid en vriendlijk- „heid in den omgang, jegens elk, verdient dat „allen die de waardij eener Echtgenote, van „zulke hoedanigheid, als de uwe geweest is, „erkennen, het verlies, dat gij in 't bijzon- „der geleden hebt, met u beklagen.” — Dit is, naar mij dunkt, eene gedachte, niet uitbreiden, maar met overtollige denkbeelden bezwaren, en door ingeschoven woorden rekken. Men ziet in deze uitbreiding het bestuurde, het moeilijke, aan alle kanten duidelijk: en even dit moeilijke, dit gezochte is strijdig, met de aandoening van droefheid. die ik te kennen wil

ge-

geven. Om deze oorzaaken na te denken, had ik gelatenheid en bepeinzing noodig. Wanneer ik derhalve deze redenen in slagorde schare, zoo toone ik vrij duidelijk, dat ik niet zeer ontroerd moet zijn geweest. Geene orde zou, bij deze gelegenheid, de beste orde geweest zijn. Wie *declameert* zoo trapswijze tegen zijn' vriend, wanneer hij hem mondeling zeggen wil, dat hij het verlies van zijne vrou treurt. Zal een vriend de vrou van zijnen vriend, in alle harebijzonderheden, loven. wanneer hij spreekt van haren dood? Zoo de briefschrijver waarlijk ware aangedaan geweest, zoo zou hem nu het eene dan het andere, van deze omstandigheden ingevallen wezen, maar niet alles in eens, en in een en denzelfden volzin; zoo spreken wij niet, in eene sterke hartstocht. Maar de taal van 't hart laat zich niet in eene *chria* dwingen. Had hij, in tegendeel, niet aan eene *chria*, maar aan zijnen ongelukkigen vriend gedacht, en zijne gevoelens opgeschreven: zoo zou de brieflevendig en ongedwongen geworden zijn. Eindelijk schoon de brief al goed ware, wat nut heeft de *chria* aan denzelfen gedaan? Bijna niets. De

twee stellingen: *Uwe brave vrouw is overleden: ik ben er bedroefd over*, bieden zich van zelve aan, en de *chria* zegt niets meer, dan dat ik deze vóór, en die na stellen kan, en omgekeerd. Dit wist men ook buiten dat. De uitbreiding heeft den schrijver, aan eenen eenigen angstvalligen volzin geholpen. Het overige, in den brief, is er alles willekeurig bijgevoegd, en de leerling moet het, of in foortgelijke gevallen wederom opzoeken, of zich getroosten, dit voorbeeld uit te schrijven. Is dit derhalven de weg, om jonge luiden aanleiding te geven, al waren deze voorbeelden al niet onnatuurlijk? Het beste middel, om deze leerwijzen te wederleggen, zijn de goede brieven der ouden en hedendaagschen. Men neme dezelve, en zegge ons, in wat vorm ze geschreven zijn. Men zal, onder honderd derzelve, niet éenen vinden, die zich, zonder geweld, in eene *chria* of sluitreden laat dwingen. Deze goede voorbeelden gelden meer dan alle regelen, en wij zien er nochtans niets anders uit, dan dat er geene bepaalde orde zij, die men reeds in voorraad heeft, eer men den brief schrijft: maar dat de voorstelling

ling van den inhoud de wijze van opstel regelt, dat deze niet gedwongen mag wezen; dat zij aan een ieders natuurlijke wijze van denken, blijft overgelaten. Jongelingen zullen er duizendmaal meer voordeel uit trekken, wanneer men hun goede brieven te lezen geeft, en ze met hun, op eene nuttige wijze, doorgaat, dan uit alle regelen. Zij zullen uit goede voorbeelden ras zien, hoe men eenen brief inrichten, hoe men hem met gedachten, die naar de zaak geschikt zijn, aanvullen zal. Men make hen op de natuurlijke, en dikwils alleen om haare eenvoudigheid schoone plaatsen, op de geheele wending die eenen brief gegeven is opmerkzaam. Men late hen dikwils uit welgeschreven brieven eenen droogen en korten inhoud, in weinig stellingen, uittrekken, en toone hun, hoe de schrijver den inhoud verlevendigt en uitgevoert heeft; hoe hij van de eene gedachte, tot de andere overgegaan is; hoe hij dit en dat zou bedorven hebben, zoo hij deze of geene gedachte meer ontwikkeld hadde. Men make zelf dikwils eenen hoofdinhoud, uit zulk eenen goeden brief, en legge dien aan jonge luiden voor. Men

vra-

vrage hen, hoe zij daar van zonden spreken; men helpe hen, door vragen, de tusschenge-dachten uitvinden. Men late hen den brief opstellen, en als dan toone men hun het oorspronkelijk zelve (15). Dit zal de vaardigheid van denken, in den leerling, niet slecht vermeerderen
maar

(15) Bij het overzien hunner brieven, volg men het voorschrift van ERASMUS. *Neque sat habeat doctor, manifesta sermonis vitia castigare, verum si quod verbum parum elegans, si minus ornatum, si sordidum, si durius translatum — Si quid absurdus compositum, si quid asperum, si quid hiulcum, id notatum emendabit mutabitque. Tum si quid alio loco dictum, quod alio magis quadrabit: si quid additum quod non cohæreat, si quid præteritum, quod inferi oportebat: si quod argumentum futile, vanum, translatum, aut alioqui vitiosum: si quod decus parum feliciter affectatum: si locus sit frigidior: si languidius dictum, quod acrius oportebat: si ubi a decoro fuerit recessum: si tractationis*

maar hun teffens eenen goeden smaak, in het
fchrijven van brieven, aanbrengeu. Ik zal er,
met een gemaklijk voorbeeld, eene proef van
nemen, en daar toe den volgenden brief, aan
een goeden vriend, uitkiezen.

LIEVE VRIEND.

Neem van daag met mij een speelreisje. Het is
zulk schoon weder. Onderzoek niet, hoe veel
vermaak Gij op dezereis hebben zult, denk lie-
ver dat ik, buiten uw gezelschap, geen vermaak
zal hebben. Zoo Gij mij dit betuigde, zou ik ze-
ker komen. Het rijtuig is reeds besteld. Zult Gij
komen? Ja.

Wanneer ik eenen jongeling, maar naar dit voor-
beeld, wilde oefenen, zou ik hem zeggen, dat
hij

color parum prudentur fit delectus: si verbosius
tractatum, quod oportebat brevius: aut brevius
perstrictum, quod fufius erat tractandum. Nec
fimul tamen omnia reprehendet praceptor, fed
alias alia. *De conscrib. epest.* p. m. 49.

hij aan eenen goeden vriend schrijven moest, en hem verzoeken, om met hem een speelreisje te doen. Doe, zou ik voordvaren, als of gij werkelijk lust had om een tochtje te doen. Wat zoudt gij uwen vriend, bij die gelegenheid, mondeling zeggen? „Dat ik lust „had tot een speelreisje, dat het schoon weer „was, dat hij mij groot plezier zou doen; zoo „hij medeging.” Maar is dat niet te veel geverg'd, dat hij alleen tot uw vermaak zou mede gaan? „neen. Hij kan immers het zelfde ver- „maak hebben in mijn gezelschap, dat ik heb „in het zijne.” Zoudt gij hem dat zeggen? Voelt gij niet dat dit te stout gesproken is? Blijf daar bij, dat hij tot uw genoegen zoude mede rijden, maar geef de gedachten zoo eenen draai, dat zij uwen Vriend tot eere strekt. Laat hem zien, hoe zeer gij hem lief hebt. „Ik zal „hem derhalven zeggen, dat ik gemeenlijk geen „vermaak heb, buiten zijn gezelschap.” Mij dunkt gij moest dat *gemeenlijk* weglaten. De gedachte is te algemeen, en luidt te vleierend. Maak haar meer waar. Bepaal haar tot de tegen-

WOOR-

woordige reis. Neem het aangenaam weder te hulp, en zeg mij nu hoe gij schrijven zult. —

Ik zal schrijven:

„ Heb toch de goedheid voor mij, dat gij hem
 „ den met mij een pleziertochtje doet. Het is
 „ zulk een schoone dag, en ik zegge u, dat ik
 „ zonder uw gezelschap, geen vermaak op de-
 „ ze reize zal hebben.” Valt u niets meer in,
 waardoor gij hem bewegen kunt, dat hij u eenen
 dienst doe? „ Ik zal hem zeggen, dat ik hem
 „ wederom dezen zelfden, of eenigen anderen
 „ dienst, bewijzen zal.” Ik zal dus voordva-
 ren: „ Gij kunt verzekerd wezen, dat ik u het
 „ zelfde genoeg, bij eene andere gelegenheid,
 „ geven zal.” Deze plaats komt mij te stroef
 voor. Uw *gij kunt verzekerd wezen* is de ver-
 trouwelijke taal van eenen vriend niet, Smijt
 ze weg. De beweegreden, dat gij hem dit zelf-
 de genoeg weder geven wilt, is al te net ge-
 evenredigd. Zeg hem meer. Spreek liever in de
 taal van den omgang. „ Ik wil alles wederom
 „ tot uw genoeg doen, zo gij mij dit ver-
 „ maak verleen wilt.” Wilt gij noch iets
 meer

meer zeggen? Wanneer gij in de verkeering iets verzoekt, wat doet gij in 't slot? „Ik verzoek nochmals”. Hoe zult gij derhalven sluiten. „Doë het toch en kom, ik bid het u, ik bid ; het u hartelijk.”

Nu zoude ik zijnen brief, met den eersten vergelijken. Ik zou hem toonen, dat zijne uitdrukking, *heb toch de goedheid voor mij*, geen bijzonder sieraad zij in brieven, tusschen goede vrienden. Ik zou hem toonen, dat de plaats: „onderzoek niet, hoe veel vermaak gij op deze reis hebben zult, denk liever dat ik, buiten uw gezelschap, geen vermaak zal hebben,” veel beter zij dan de zijne: „Ik zegge u, dat ik zonder uw gezelschap, geen vermaak op deze reize zal hebben.” De eerste is natuurlijker. Zij herinnert hem aan zijn eigen vermaak, en behelst 't gene in ons omgaat, wanneer wij tot een klein reisje besluiten zullen. Zij beneemt den anderen, op eene wellevende wijze, de tegenwerping door de daaröpvolgende loffpraak. De loffpraak zelve wordt bescheidener en noodzaaklijker, door den draai,

draai, dien men de geheele gedachte gegeven heeft. Op deze wijze kan men jongenlieden zeggen, hoe men eene bekende gedachte, door de wending die zij krijgt, op zeker wijze nieuw kan maken; hoe zij met eenen inval leven, en denzelven dikwils maar half toonen moeten, zoo hij behagen zal. Ik zou hem eindelijk zeggen, waarom het slot in den eersten brief, voor het slot van den zijnen, te verkiezen zij. Zoo ik eenen gedwongen brief kende, van den zelfden inhoud: zoo zou ik hem dien laten lezen, en verzoeken, om mij zijn oordeel te zeggen. Bij JUNKER staat er een die den zelfden inhoud heeft.

MIJN HEER,

ZEER WAARDE VRIEND!

Gij zijt reeds voor langen tijd overtuigd geweest, dat ik geen vermaak genieten kan, wanneer gij, door uw waard gezelschap, mij 't zelve als 't ware niet eerst veraangenaamt. Dewijl het nu van daag uitstekend mooi weér is, 't welk mij uitlokt tot een plezierreisje, zoo bidde ik om de eer van uw gezelschap. Ik ver-

E

wagt

wagt u, binnen een uur, op mijn kamer, gij zult alsdan het rijtuig reeds voor de deur vinden.

Hij zou mij het gedwongene, in de samenhang en in de volzinnen, het lamme, het vreemde in de woorden en spreekwijzen opzoeken, en de reden daarvan zeggen moeten. Dit versterkt de kundigheid, en vermeedert den goeden smaak, of de vaardige en zachte gewaardiging van het schoone of slechte, in eene gedachte of uitdrukking. Eindelijk zullen vele goede voorbeelden, eene afbeelding, van het gene eenen brief over het geheel schoon maakt, in zijn verstand indrukken. Er zijn dikwils gene oorzaken, van onzen slechten smaak in het denken en schrijven, dan dat wij geen gelegenheid gehad hebben, om den goeden smaak, in schoone voorbeelden, te leeren kennen, of dat wij ons eerst tot kwade voorbeelden gewend hebben.

Men vergete derhalven de gewone kunstregels van deze leermeefters, wanneer men natuurlijke brieven schrijven wil. Men legge zich liever toe,

toe , om in derzelver plaats goede brieven onder de oogen te krijgen ; men leze en herleze die , met alle opmerkzaamheid , en make naaukeurig kennis met derzelve goede hoedanigheden . Behaagt ons de eene of andere in 't bijzonder : men trekke , gelijk ik reeds gezeid hebbe , den voornamen inhoud der gedachten uit denzelven , en zie , hoe ze de schrijver heeft weten te omkleden . Men lette op de gedachten , met welken hij is aangevuld , en tot zijne behoorlijke grootte gebracht . Men neme verder acht op de omstandigheden , waar door de schrijver , tot dezen of genen inval gekomen is , en hoe zich dezen , aan zijn onderwerp , hebben aangeboden . Men zie hoe hij zich van bekende en gemeene gedachten , op eene nieuwe wijze heeft weten te bedienen . Wij hebben , helaas ! noch weinig goede gedrukte brieven , in 't [hoog-] duitſch , en mijn raad kan alleen zulken van nut wezen , die goede brieven in vreemde talen kunnen lezen (16) , of die zich met vertalingen willen behelpen .

Wij

(16) Onder de groote meenigte van Franſche

E 2

brie-

Wil men zich zelve, in 't schrijven van
brieven, oefenen: zoo zal men zeer wel doen,
wan-

brieven, zijn de geene die wij van Mlle. BABET; van de Markgravinne AAN SEVIGNE; en haren neef, den Graaf BUSSY RABÜTIN; van den Graaf D'ESTRADES; van CREBILLON den jongen; van RACINE den ouden; van ROUSSEAU en van VOLTAIRE, in zijne werken, hebben, ontwijfelbaar, de besten. Men vindt de brieven van Mlle. BABET, in de *Letters de Respect, d' Obligation & d' Amour de M. BOURSAULT, à Paris, 1667*. Dit vernuftig en levendig meisje beschaaft BOURSAULT zeer, door haar brieven. Er zijn er naaulijks dertig. BOURSAULT zegt, in de voorreden, dat hij de overigen uitgeleend, en niet weêrcregen heeft. Waarom heeft men hem toch niet liever zijne eigene brieven afgeleend? De waardij der brieven, die Mevr. VAN SEVIGNE, aan hare dochter, de Gravin van Grignan geschreven heeft, is bekend. Men heeft dezelve, in den Haag, in 1726, in 6 deelen, weder herdrukt. Die het Fransche Hof,

ZOO

waneer men, in den beginne, goeden brieven overzet. Doch dit is een zeer gevaarlijk werk,
wan-

zoo als het in dien tijd gesteld was, niet kent, dien zullen zekerlijk sommige dingen niet zeer verstaanbaar voorkomen, of niet zeer smaken. Zij zijn geschreeven van 1670 aan. De brieven van Bussy zouden mogelijk nog schooner wesen, dan zij nu zijn; indien de Generaal, de Staatsman, de Akademist minder in dezelve het woord voerde: met een woord: wanneer de Graaf niet even zoo trotsch, als kleinmoedig ware. De brieven vanden Graaf d'ESTRADES, die in 1709 te Brussel, in 5 deelen, onder den titel *Lettres, Memoires & Négotiations*, uitgekomen zijn, en die hij als Fransche Gezant in Holland geschreven heeft, zijn voor hun, die over staats zaken willen schrijven. Zij hebben als berichten de verdienste, die uit de korthed, gepaard met duideljkheid, en uit de kunst ontstaat, om met eenen Prins te overleggen, zonder eene al te groote gemeenzaamheid; en on-

wanneer men het zonder opzichter onderneemt, en geene kundigheid genoeg in de beide talen heeft.

aangename berichten te verzachten, zonder dezelve te veranderen. Men heeft er de brieven ingevoegd, die zijn Heer, de Koning, en LIONNE aan hem geschreven hebben. CREBILLONS brieven (*Lettres de Madame de M** au Comte de R***) verdienen, in opzicht tot de zedeleer, geene aanprijzing. Een getroude vrou schrijft aan haren minnaar. 't Is waar, dat zij, voor haren dood, zeer ongerust wordt; dat zij zich de grootste verwijtingen doet, en mogelijk zal dit de leering wezen. Maar zij bemint, niet te min, haren Graaf, tot aan haren dood. Zou dit ook eene zedeles zijn? Buiten dat, behelzen zij eene originele geschiedenis van het menschelijk hart, wanneer het bemint. Zij zijn natuurlijk geschreven, zo ras men een vrou van verstand en van dien inborst der Marquizin ondersfelt. Even zoo naauwkeurig schilderen de brieven van NINON L'ENCLOS (*Lettres de Ninon de l'Enclos ou Marquis de Sevigne, à la Haye 1750*) het

heeft. Men kan het schoonste oorspronkelijk, door eene halfgetrouwe overzetting bederven. Het is
ge.

het menschelijke hart af, en zij zouden het noch naaukeuriger doen, zoo zij niet dikwils bijzondere waarheden in algemeene veranderden. Zij ontdekken in eene levendige, en dikwils boosaartige, schrijfwijze, de meestverholten geheimen der liefde, zoo scherpzinnig, dat men de verhevene enthufiafterij der Platonifche liefde niet, met fterker wapenen, had kunnen te keer gaan. Hoe weinig zou men tegen dezelve weten in te brengen, wanneer zij niet fomtijds al te fterk, tot het ander uiterfte, overfloegen, en aan de liefde hare plaats onder de deugden ontnamen, en dezelve blootelijk, voor een zinnelijk gevoel wilden gehouden hebben. Vele waarheden zou de lezer misfchien liever uit den mond van een man, dan uit dien van een ongehuwde vrou, hebben willen hooren. Doch de fchrijver, of de fchrijfster had geen beter perfoon, tot hare brieven, kunnen uitkiezen. Wanneer eene vrou

gene getrouwe overzetting, wanneer men maar den zin van zijnen schrijver uitdrukt. Ik moet ook

dezelve schrijven kon, zoo kon het eene LENCLOS voor allen doen. Zij schijnen ons den voorrang, boven die van CREBILLON, noch te verdienen. Maar wie weet, of hij ze zelf niet geschreven heeft. RACINES brieven vindt men, in de *Memoires de JEAN RACINE*, die zijn zoon, voor eenige jaaren, heeft uitgegeven. Zij zijn niet alleen als brieven achtenswaardig, maar ook als berichten, die het leven en karakter van dezen voortreffelijken schijver ophelderen. Hij mag als dichter met zijnen DESPREAUX, of als een tedere vader met zijnen zoon in gesprek wezen, hij is en blijft altoos RACINE. Hij is het zelfs in de brieven, die hij in zijne eerste jaren geschreven heeft, en zijn nog niet rijp geworden vernuft, ontdekt reeds zijn toekomstige grootheid van geest. De brieven van FONTENELLE verdienen naar mijn oordeel, voor het grootste deel, eene plaats onder goede zinrijke brieven. Men be-
schul-

ook de wijze, op welke hij denkt, en de uitdrukking zijner gedachten, naaukeurig bewaren; of

schuldigt dezelve van gemaaktheid; maar wanneer weet een FONTENELLE zijne mislagen niet, met schoonheden, te verbergen? Men heeft van deze, en van CREBILLONS brieven eene [hoogduitsche] overzetting. De eerste is van den Heer Professor van STEINWEER, en de andere van den Heer STRAUBEN. Onder de zinnrijke werken van Mevr. LAMBERT (*Oeuvres de Madame la Marquise de Lambert, à Lausanne 1747*) staan ook eenige schoone brieven, de meeste van welke men evenwel eer voor kleine betrachtungen over de Zede en oordeelkunde, dan voor brieven, in den eigenlijken zin, houden kan. Die den fijnen smaak van St. MAAD kent, zal zich van zijne gelante en filozoofsche brieven, die het tweede deel van zijne werken uitmaken, niet weinig beloven: offchoon er de schrijver zelve van oordeelt, dat zij ten deele mogelijk te diepzinnig zijn; ten deele als een

of wanneer dat, in mijne taal, niet wezen kan, beide deze dingen, met evenwaardige schoonheden

werk van zijne jeugd, te sterk schitteren. RICHELET heeft eene verzameling van verscheiden Fransche schrijvers bñ wijze van uittrekzels in 2 deelen, uitgegeven, en dezelve onder zekere klassen gebragt. Ik twijfel of hij gelukkig gekozen heeft. Men vind, voor het eerste deel, een breedvoerige lijst van de brieffchrijvers zijns volks, en die eene noch grootere zien wil, die leze den Heer ARENHOLD in zijn *Conspectus Bibliothecæ universalis — — epistolarum*, 38-58 blz. Hanau 1746. Men heeft, in't Italiaansch, bijna even zoo groote meenigte van brieven als in't Fransch, goede en slechte. ANNIBAL CARO, GUIDICIONI, BONFADIO BEMBO, BENTIVOGLIO, LOREDANO en LUPIS zijn bekend. De brieven van ANNIBAL CARO (*Lettere famigliari*, Ven. 1574. II vol. en van BONFADIO bekleeden, onder de goeden, gelijk die van LOREDANO en LUPIS, onder de slechten, de

den zoeken te verwisfelen. Daar toe behoort veel fnaak, en eene grondige kennis van de talen. Ondertuffchen heeft het zorgvuldig overzetten een dubbel voordeel. Men krijgt meer kennis van de fchoonheden van het oorfpronglijke, en men verrijkt zijne uitdrukking, om dat men genoodzaakt is, de woorden en fpreekwijzen zijner taal in zijne gedachten op te zoeken, om de uitheemfche uitdrukking wel te treffen, zonder dezelve te verzwakken, en evenwel zijne moedertaal niet te beledigen (17).

Wan-

de eerste plaatfen. CARO onderscheidt zich, niet flechts door het natuurlijke en ongedwongene in de gedachten en uitdrukkingen; ook de verdienfte, die men in hem, wegens de zuiverheid en fchoonheid van taal, erkennen moet, maken zijnen arbeid achtenswaardig. En men moet zich verwonderen, hoe een volk, dat, in het vak van de brieven eenen CARO gehad heeft, in ftaat geweest is, om de drooge toefpelingen en gothifche verfierfelen; van eenen LOREDANO, met eenige opmerking te verwaardigen.

(17) CICERO zegt, dat hij, in zijne jonge jaren

Wanneer men eindelijk zelve brieven schrijven wil, zoo vergete men zijne voorbeelden, op dat men dezelve, niet slaafsch navolge, en men volge zijn eigen natuurgestel. Ieder heeft eene zekere wijze van denken, en zich uit te drukken, die hem van anderen onderscheidt. Deze moet hij wel, naar goede voorbeelden, verbeteren; maar ze niet onderdrukken, anders zal hij, even daar door gedwongen en onnatuurlijk worden. Wanneer wij allen op dezelfde wijze dachten, zoo zou de aandacht en het vermaak van zelfs ver-

jaren, dit dubbel voordeel, door het overzetten van Grieksche redevoeringen, genoten heeft. *Postea mihi placuit coque sum usus adolescens, ut summorum oratorum græcas orationes explicarem, quibus lectis hoc assequebar, ut, cum ea, quæ legerem Græce, Latine redderem, non solum optimis verbis uterer, & tamen usitatis, sed etiam exprimerem quædam verba imitando, quæ nova nostris essent, dummodo essent idonea. L. I. de Orant. c. 34.*

verdwijnen, wij zouden bij mekander in slaap vallen. De wijze verscheidenheid van voorstel bevordert in tegendeel ons vermaak, en die zijn eigen wijze van denken niet volgt, beneemt zich het zekerste middel, om anderen te behagen en ets nieuws te zeggen. Die zich zelven niets, maar alles zijns voorbeeld toevertrouwt; die in het navolgen niets doen wil, dan zijn voorbeeld angstvallig navolgen (18), zal, niet alleen aan het zelve geen gelijkheid hebben, maar ook altoos beneden het zelve wezen! Behalven dit is het meeftijds gemaklijker, meer te doen, dan het zelfde te doen: en even zoo onvoeglijk is het, enkel op kosten van anderen te schrijven, als
op

(18) *Eum nemo potest aquare, cujus vestigiis sibi utique insistendum putat. Necessè est enim semper sit posterior, qui sequitur. Adde, quod plerumque facilius est plus facere, quam idem. QUINCTIL L. X. c. 2. Turpe etiam illud est, contentem esse id consequi, quod imiteris. Nam rursus quid erat futurum, si nemo plus effecisset eo, quem sequebatur?* ibid.

op kosten van andere te leeven. En wat zou door het navolgen gewonnen wezen, wanneer men niet meer had uitgericht dan het voorbeeld 'twelk men volgde?

Men vergete in 't schrijven, niet, dat de voorraad van gedachten en woorden, tot eenen goeden brief, meest zeer kort voorhanden zijn, en dat veelen alleen slechte brieven schrijven, om dat zij die beiden zeer verre zoeken, en zich niet bedienen willen, van dat geene, dat hun de zaken, en de gesteltenis der perfoonen van zelfs aanbieden. Zij houden 't nabijgelegene voor gemeen. Zij zoeken en komen daar door buiten de grenzen van 't natuurlijke (19). De kunst moet in brieven eigenlijk niets doen, dan zorgen, dat de gewone voorstellen niet walgelijk worden.

De

(19) *Plerumque optima rebus coherent & cernuntur suo lumine. At nos quæremus illa, tanquam lateant semper, seque subducant! Ita nunquam putamus circa id esse, de quo dicendum est; sed ex aliis locis petimus & inven-*
tis

De gelegenheden, bij welke wij schrijven, verwekken de meeste gedachten in brieven. Men zij derhalven oplettend, op de kleine omstandigheden, die de gelegenheid aanbiedt, om zich met gedachten te verrijken. Die van nature

tes vim afferimus. QUINCTIL. L. 8. Prooem. Men kan de volgende plaats, uit het 1ode boek van dezen zelve voortrefflijken Leermeester, der welsprekendheid, tot eenen regel, bij het opstellen van brieven maken: *Si non resupini, spectantesque lectum, & cogitationem murmure agitantes, expectaverimus, quid obveniat; sed quid res poscat, quid personam deceat, quod sit tempus. — intuiti humano quodam modo ad scribendum accesserimus. Sic nobis & initia & quæ sequuntur, natura ipsa præstabit. Certa sunt enim pleraque, & nisi conveamus, in oculos incurrun: idioque nec indocti, nec rustici diu quærunt, unde incipiant. Non ergo putemus semper optimum esse, quod latet.* L. X. c. 3.

ture ongevoelig is, dien zal niets roeren, dan het grove van eene zaak, en hij zal, van de voorkomende dingen altoos op eene zeer gemeene wijze spreken. Wanneer men, in tegendeel, veel in eene zaak ziet, zoo verkrijgt men vele en derhalve ook nieuwe voorstellingen. Op deze wijze ontstaat het volle, en het levendige van den stijl. Die uit vele voorstellingen, door de hulp eener tederen en gelukkige gewaarwording de gemakkelijkste, de fijnste in de nodigste verkiezen, en in derzelve samenhang zekere welvoeglijkheid behartigen kan, zal ongetwijfeld goede brieven schrijven. Uit deze oorzaak kan men weeten, van waar het komt, dat de vrouwen dikwils natuurlijker brieven schrijven, dan de mansperfoonen (20). De gewaarwordingen

der-

(20) Ik zal ter eere van de schoone Kune, eene fraaie plaats uit LA BRUYERE bij brengen. *Elles (les lettres de BALZAC & de VOITURE) sont vuides de sentimens, qui n'ont regné que depuis leur temps, & qui doivent aux femmes leur naissance. Le sexe va plus loin*

der vrouwen zijn tederer en levendiger, dan de onzen. Zij worden van duizend kleine omstandigheden aangedaan, die op ons geen indruk

loin, que le nôtre, dans ce genre d'écrire: elles trouvent sous leur plume des tours & des expressions, qui souvent en nous ne font l'effet que d'un long travail & d'une pénible recherche, elles sont heureuses dans le choix des termes, qu'elles placent si juste, que tout connus qu'ils sont, ils ont le charme de la nouveauté & semblent être faits seulement pour l'usage, ou elles les mettent. Ils n'appartient qu'à elles de faire lire dans un seul mot tout un sentiment, & de rendre délicatement une pensée, qui est délicate. Elles ont un enchainement de discours inimitable, qui se suit naturellement, & qui n'est lié que par le sens. Si les femmes étoient toujours correctes, j'oserois dire, que les lettres de quelques-unes d'entre-elles seroient peut-être ce que nous avons dans nôtre Langue de mieux écrit. Tom, 1. p. 152.
Zie in de Neêrd. Vert. van dat Werk, Deel I. bl. 147.

druk maken. Zij worden niet alleen meermalen, maar ook lichter geroerd, dan wij. De eene voorstelling maakt bij haar spoedig plaats voor de andere, daarom houden zij zig zelden bij eene goeden gedachte te lang op, wij gevoelen dezelve sterker, en daarom houden wij ons dikwils te lang met dezelve bezig. Hare gedachten zelve, zijn, gelijk hare indrukfelen, licht; zij zijn scherpe maar geen diepe stempels. De vrouwen zorgen minder voor de orde van eenen brief, en, omdat zij haar verstand door de regels van de kunst geene ongewone richting gegeven hebben, zoo worden hare brieven te vrijer, en te minder angstvallig. Zij weten, door zekere gelukkige gewaarwording, het aangename, het welvoeglijke in den opschik, in de inrichting van eene schilderij, in de aanrichting van eene zafel lichtelijk op te merken, en te vinden, en deze gelukkige gewaarwording van eenstemmigheid ondersteunt haar, ook in 't denken, en in 't schrijven van brieven. Wie de kleuren wel weet te kiezen, en de deelen, die niet noodzaaklijk bij een behooren, zoo weet te stellen dat het eene voor 't andere uitkomt, die zal ook
zij-

zijne gedachten, in eenen brief, goed kunnen uitkiezen, en behoorlijk in orde plaatsen. Wij spreken niet van vrouwen, die, onder luiden van slechten smaak, zijn opgebragt; die haar verstand en hare taal nog niet, door eenen verstandigen omgang en een goed boek, verbeterd hebben; neen. Maar wij bedoelen ook geene veelwetende vrouwen; niet zulken, voor welken JUVENAAL (21), de mannen waarschuwt:

Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,

*Dicendi genus, aut curuum sermone ratato
Torqueat enthymema, nec historias sciat
omnes,*

Sed quædam ex libris, & non intelligat.

Men kan, zelfs tot in despelkunde, tot ontrent de onderscheidsteeken en eener reden, onwetend zijn, en des niet te min noch zeer schoone brieven schrijven. En het is geen geringe eere, voor de vrouwen dat de brieven van Mevr.

DE

(21) Juv. Sat. 6.

DE SEVIGNE, bij welke ik noch de brieven van Mlle. BABET rekene, die zijn aan BOURSULT schreef, van de grootste keurmeesters, voor de natuurlijkste in hare soort gehouden worden. Het hart van Mevr. DE SEVIGNE vloeit steeds van de levendigste gevoelens van vriendschap, en van liefde, voor hare dochter over. Men staat verbaasd over de ongemeene tederheid; men vreest dat zij dezelve te hoog zal drijven, en het moederlijk karakter verliezen; en even deze groote tederheid, die, in de taal van eene andere moeder, buitenspoorig of ten minsten niet bevallig wezen zoude, blijft in haar mond schoon en natuurlijk. Men neemt hare gewaarwordingen aan, zonder dat men't merkt. Men behaagt zich zelven, in 't gene men gevoelt, en men zou dikwijls niet wel te vrede wezen, wanneer zij anders gesproken, zich meer behoedzaam uitgedrukt, en zekere achteloosheid vermijd hadde. Zij is buiten de pozen van hare hartstocht, in de oogenblikken als zij vertelt, of schertst, even zoo levendig in hare voorstellen, even vruchtbaar in beelden, even naif omtrent kleinigheden.

Of schoon alle brieven natuurlijk wezen moeten : zoo moeten het nochtans die voor al zijn , in wêlken zekere hartstocht heerscht. Wanneer men derhalven anderen zijne droevenis, zijn medelijden , zijne blijdschap , zijne liefde , in eene hooge mate betuigen , of dezelfde gevoelens in hem verwekken wil , zoo late men zijn hart meer spreken , dan zijn verstand ; en zijn vernuft in 't geheel niet. Men wete van gene kunst , van gene orde in zijne brieven. Het bewijs van dezen regel ligt in de natuur der hartstochten zelve. Die zeer ontroerd , of bedroeft , of blij , of teder is , dien laat zijne aandoening niet toe , aan het zinrijke of aan de methodische orde te denken. Hij houdt zich alleen met zijn voorwerp bezig. Hier van is hij vol , en zijne gedachten zijn vaardige en afgeperste afdruksels , van zijne gewaarwordingen. De reden zal , gelijk het gevoel , sterk en onafgebroken zijn. Gelijk ons hart , wanneer het geroerd is , rasser en sterker slaat , en de vorige orde niet meer houdt : zoo verandert ook de hartstocht de gewone wijze van denken , en uitdrukken. Niets is derhalven in zulke brieven onnatuurlijker , dan 't gene nadenken , kunst en moeite

verraadt. Daar wordt zekere stilte en ruste des gemoeds gevorderd, om onze voorstellingen wel te verbinden, om te vallen op gelijkenissen, tegenstellingen en andere vernuftige invallen. Maar de hartstocht laat ons tot alle deze dingen rust noch tijd; en het geestige, hoefchoon het ook wezen mag, is altijd, in deze soort van brieven, te verwerpen. Men moet, om dezelfde reden voor den opschik der woorden gene zorge hebben. Ons geheugen zal ons genoeg zulke woorden ingeven, die aan ons gemoedsgeftel eigen, en derhalven de krachtigste zijn. Een floute uitdrukking, die anderszins niet gebruikelijk is kan, in hartstochten, schoon worden, om dat de hevigheid, van mijne aandoening, dezelve rechtvaardigt. Eene herhaling van't vorige met dezelfde woorden; of met andere woorden, kan, in zulk eenen brief, schoon wezen, om dat wij dikwils denken, de zaak, die ons voor de oogen zweeft, noch niet, of noch niet genoeg gezeid te hebben. Eene vraag, die in een andere gelegenheid overtollig is, kan, in zulke brieven, natuurlijk wezen. Kortom: die de droefheid, de blijdschap, de liefde, het medelijden

lijden, dat hij aanduiden, of verwekken wil, inderdaad ondervindt, dien zal het niet moeilijk wezen, daar van te spreken, zoo hem anderszins zijne armoede in de taal, of een bedorven smaak daarin niet tot hinder zij. Wie een voorbeeld van een overdreven brief van rouwbeklag zien wil, die leze NEUKIRCHS brief aan de vrouwe van Bojannowskij (22) over den dood van haren Gemaal.

Maar zal men zeggen, wanneer men nu zelve niet aangedaan is, over de zaak, waar van men schrijft, hoe zal men het dan maken? Hoeveel brieven van rouwbeklag, hoe veel vreugdebetuigingen, moet men niet schrijven, met een koud en ongevoelig harte? Ons hart noodzaakt

er

(22) Zie NEUKIRCHS galante brieven, achter JUNKERS Brieffchrijver, blz. 210. Men vindt dezen brief ook in eene [hoogduifche] vertaling van de brieven van LE PAY, die te Hamburg, in 1731, is uitgekomen, als mede in VOLKS Brieffchrijver.

er ons niet toe, maar de mode, de welvoeglijkheid, de bloote naam van Vriend of Klient? Men gedraagt zich als of men iets ware, 't geen men niet is. Goed! Wie belangziek genoeg is, om zich anders te vertoonen dan hij is, of die daar toe gedwongen wordt, die blijft nochtans altijd onder de verplichting, om het caractere te bewaren, dat hij aanneemt. Hij zal zich ten minsten kunnen te binnen brengen, hoe hij zelve, of anderen, bij dergelijke gelegenheden, in hartochten gemeenlijk spreken. Deze taal moet hij navolgen, wanneer hij niet zijn koel en vermomd hart ontdekken wil; maar hij moet dezelve niet tot het uiterste drijven. Hij moet alle vergrotingen en kunstgrepen ter zijde stellen, op dat zijne hartstocht niet gemaakt of kluchtig worde. Hij herinnere zich het volgende

V E R T E L S E L.

Een jongling, die, wanneer hij brieven schreef
 De dingen kunstrijk overdreef,
 En dien, min zaakrijkheid, dan woordenpraal
 behaagde,
 Las eenen wijzen man een rouwbeklagbrief
 voor,

Waar-

Waarin hij eenen vriend beklaagde,
 Die zijn vrou te vroeg verloor;
 En hem, vol schoolvernuft, 'tgeene hij vooral
 bejaagde,

Voor vast verzekerde dat hij hem zeer be-
 klaagde,

Uw brief, viel hem de Kenner in,
 Is veel te moeilijk, te gedrongen in mijn zin,
 Wat wilt gij toch te kennen geven?

„Hoe zeer mijn ziel het lot, van mijnen vriend,
 betreurt,

„Daar hij een heil verliest, dat weinigen ge-
 beurt,

„En dat mijn wenschen hem gegund had voor
 zijn leven;

„En dat mijn medelijdig hart,

„Niet weet hoe 't hem zal troosten in zijn smart,

„Dit, dit omtrent wil ik te kennen geven.”

Mijn Heer, uw kunst, hoe nut ze u schijn,
 Is u maar in den weg, hernam de Kenner weder.
 O schrijf alleen, wat gij gezeid hebt, neder
 Zoo zal uw brief natuurlijk zijn.

*

Over het geheel is er geen soort van brieven,

F 5

van

van welke men minder te hopen heeft, dan die, welke de geest van het ceremoniële en de mode ingevoerd, en in zekere treurige of vrolijke omstandigheden, of aan zekere dagen, aan naamgeboorte en nieuw-jaarsdagen verbonden hebben. Zij zijn de moeilijksten, en, tot eene rechtvaardige straffe, doorgaands de slechtsten. Het zijn hersfenkinderen, dien men hunne herkomst, de vermomming, de vleierij, het eigenbelang en de slavernij gemakkelijk kan aanzien. Het ziju gerekte, drooge, overdreven complimenten. De stof verandert in deze brieven niet. De blijdschap, de zegenwensch, de betuiging van medelijden blijft altijd het hoofdwerk, en de gelegenheid is alleen daar van de oorzaak. Wie kan, over een zoo onvruchtbaar onderwerp, iets bevalligs zeggen? En wanneer dat al eens geschieden kan, wie kan dat tien of twaalfmaal veranderd doen? Wie kan, in kleine en dagelijksche gevallen, waar over de persoon aan wien men schrijft, zelf niet bedroefd is, wie kan zich daarover geduriglijk, op eene natuurlijke wijze bedroeven? Wie kan telkens op eene andere wijze, in eenen geheele brief, geluk wenschen

zon-

zonder stijf te worden? Een bloot compliment laat zich, uit hoofde van zijne eigen natuur, niet uitbreiden, zoo men het zelve geen geweld wil aandoen. Evenwel maakt een enkel compliment, zoo als wij het mondeling maken, geen brief naar de mode. Zijne toevlucht tot langwijlige inleidings en slotformulieren te nemen, is pedanterij. Zijn compliment in het zinrijke op te tooijen, is het zelfde, als of men een mondelijk compliment, zijnen weldoeneren, niet voorzeggen, maar volgens de noten toezingen wilde. Zoo niet de bijzondere betrekking, die tusschen mij en mijn weldoener is, vrijwillig iets tot aanvang, oft tot aanvulling, van zulke complimenten aanbiedt; kortom wanneer de gesteldheid der perfoonen, en zekere toevallige omstandigheden, ons niet in zulke omstandigheden welsprekend maken, en aan eene goede inkleeding helpen, zoo moeten zulke brieven altoos ledig en onnatuurlijk blijven. Mij dunkt groote Heeren zouden gelukkig wezen, indien het schrijven van brieven van gelukwensching, en van rouwbeklag, onder hante klienten, uit de mode raakt. Hoe dikwils moet niet een

man van aanzien, op nieuwjaar, of op ziju geboortedag, overhoopt van de schriftlijke complimenten zijner vereerers, uit PLAUTUS klagen.

Vix ex gratulando miser jam eminebam.

En schoon al zulke brieven geene beleefde dwangmiddelen zijn, waar door men zijnen weldoener tot iets wil noodzaken; schoon zij al geschreven worden, om ware eerbied te betuigen: zij zijn nochtans zoo onzekere, en door de mode verdacht geworden te teekenen, dat men dikwils benaauwd moet worden, wanneer men er zich van bedient. Men leze tot een voorbeeld den volgende[n] nieuwjaarsbrief.

* * *

Mijne verplichting eischt, dat ik bij uwe Excell. by den aanvang van dit jaar, mijnen onderdanigsten gelukwensch kome afleggen. Dan ik zoek te vergeeffsch naar woorden, waar door ik alles zou kunnen uitdrukken, wat ik u wenschen moet, wanneer ik de begeerte van mijn hart zal bevredigen. Zijn genoegen, leven en aanzien eene zekere beloning van verdienste: zoo moge

moge uwe Excell. nevens dit jaar ,noch eenen langen reeks van vergenoegde en gelukkige dagen beleven. Ik zal nooit nalaten, de voorzienigheid om de vervulling van deze wenschen, aan te roepen, en in mijne onderdanigste eerbiedigheid te volharden e. z. v.

Men voelt van zelfs het gedwongene in dezen brief, schoon hij in zijn soort noch draaglijk is. Het is niet recht toe, het is langs eenen kleinen omweg, dat de wensch wordt uitgebracht en daar door heeft hij de lengte van eenen brief bereikt, maar mogelijk merkt men deze kunstgreep, al te duidelijk. De wensch is niet, in de gewone formulieren, uitgedrukt, en daardoor heeft hij wel, het gemeene verloren: doch door dat middel is hij ook te redeneetend geworden. Ondertusschen gevoele ik nochtans, dat men beter doet, wanneer men toch zulke brieven moet schrijven, dat men dezelve, door eenen draaf, verlengt; dan dat men den wensch op de pijnbank legt, en alle zijne deelen misvormt zien laat: dat men, zegge ik, beter doet, wanneer men hem in juiste woorden vevat, dan wanneer

men

men zich van den stadhuis stijl bedient, waartoe ons de Heer LUNIG, door zijne wonderbaarlijke *bof- en staatsbrieven* en door zijnen voorraad van *welgeschrevene nieuwe brieven*, heeft willen opwekken. Ik zal, uit dezelaatste verzameling, een klein voorbeeld opgeven.

* * *

Wij twijfelen niet, of uwe voortreffelijkheid zal het ten einde snellende jaar, met alle hooge genoegens, besluiten, en hebben deswegens, ter betooning van onze vriendschappelijke toegenegenheid, niet willen nalaten, dezelve, met den gezegenden aanvang, van het aanstaande nieuwe jaar, te *gratuleren*; met den oprechten wensch, dat de Allerhoogste uwe voortreffelijkheid, in dit en vele volgende jaren, met alle zelfs gekozene vorstlijke *prosperiteit*, en met al het gene, wat verder tot uwen *Contento* verstreken kan, middelijk verheugen wille, die wij uwe voortreffelijkheid, onder afgesmeekte *continuatie* van uwe hooggeschatte vriendschap en toegenegenheid, tot bewijs &c. &c.

Zoo moet men schrijven wanneer men een goeden stijl wil schrijven. Buiten den armoedigen
in-

inhoud der complimentbrieven , maakt ook het *respect* , dat men moet in acht nemen , dergelijke brieven moeilijk en stijf. Men mag , met groote Heeren , niet vrij spreken ; en wat is dan mogelijker , dan dat men zeer angstvallig spreekt ? Men moet ootmoedig en eerbiedig spreken ; en hoe licht kan deze spraak kruipend en slaafsch worden ? Men moet met groote behoedzaamheid spreken , en door de groote behoedzaamheid wordt men dikwijls buitenspoorig en gedwongen. De regelen van het ceremonieel besnoeijen de natuurlijke wijze van denken zoo zeer dat men deze dikwils onderdrukken moet , wanneer men gene wil waarnemen. De natuur , van onze lange en groote eernamen , doet , in dergelijke brieven , de uitdrukking en de taalwetten groot geweld aan. Wij hebben *abstracta* gemaakt , en den genadigen Heer , in de genade , den hoogedelen in het hoog edele en zoo verder , veranderd. Men moet , volgens de bevelen der leermeesters , deze tijtels op bepaalde plaatsen herhalen. Dit moet noodwendig walg en angstvalligheid , in de uitdrukking , veroorzaken. Men mag niet , gelijk
men

men meest in de verkeering doet, door *gij, u, uwe*; maar men moet door *Uw W. E. Dezelve, Uw H. Geb. en Hoogstdezelve* spreken. En zoo dit alles al niet de spraakregelen beledigde, zoo beledigt het nochtans het oor. Wil men het *Hooggeboorne* niet alle oogenblikken herhalen, zoo moet men lange volzinnen maken, en stellingen, die natuurlijker wijze, onverbonden gezegd moesten worden, in eenen volzin dringen. Onze leermeesters drijven ons noch verder. Wij moeten uit eerbied voor anderen, de woorden uit hunne natuurlijke plaats verdringen, en b. v. niet zeggen: Nadien ik zoo gelukkig geweest ben, uwer Excell. bevelen te volbrengen; maar Naardien uwer Excell. bevelen te volbrengen ik het geluk had. Deze en noch veele andere kleinigheden, die men waarnemen moet, maken het bijna onmogelijk, eenen zoodanigen complimentbrief natuurlijk op te stellen. Zij stoten de vrije wijze van denken, gelijk misschien de wijdloopige tijtels, in de kerkgeboden, de aandacht stoten, wanneer wij, in het bidden voor den Weled. Ambachtsheer der plaats, teffens den geheelen tijtel van den Weled. Heer moeten

hooren opzeggen, over welken men dikwils twee of driemaal moet adem halen.

De verzoek- en dankbrieven, aan groote Heeren, vallen veel gemakkelijker, dan de ijdele complimenten. Men heeft eenen wezenlijken inhoud, tot welken zich altijd verscheiden omstandigheden, verscheiden gedachten, aanbieden die men van de grootmoedigheid, van de edelmoedige pogingen zijns weldoeners, om ons en anderen gelukkig te maken, van de weldaden zelve, die hij ons reeds bewezen heeft, ontleenen kan. De begeerte om anderen tot ons geluk genegen te maken, en de dankbaarheid zijn welsprekende gemoedsaandoeningen, en men heeft, in 't schrijven, meer te vreezen, dat zij ons tot overdreven gedachten brengen zullen, dan dat zij er ons in 't geheel geene zullen opleveren. Of schoon nu wel dergelijke brieven, aan groote Heeren, meer opschik verdragen, dan andere; en of schoon men, met een man van aanzien, niet slaperig behoore te spreken, zoo moet men zich nochtans ook niet, aan den smaak van BALZAC en VOITURE, overgeeven,

G en,

en, noch zonder uit te rusten, noch ook, 't geen de grootste mislag van deze luiden is, altoos op den zelfden toon, vernuftig wezen. Geestige vernuften zijn aan dit ongeluk 't meest onderhevig. Het heeft dezen beide mannen geenfins aan vernuft ontbroken. Neen, zij hebben dat eer te veel bezeten. Zij pronken er mede. Zij willen het steeds te pas brengen, het koste wat het wille. Alles wat zij betreden moet eene roos worden. Zij verspillen hunne hyperbolen in lofspraaken, hunne tegenstellingen in het scherpzinnige. Zij worden derhalven, onzijdig en gedwongen zinrijk in hunne brieven. Eindelijk zijn zij altijd op dezelfde wijze vernuftig, en alles, zelfs het beste, vermoeit, wanneer het eeuwig het zelfde blijft. VOITURE is buiten twijffel noch boven BALZAC te verkiezen, te minsten zijn eenige van zijne schertzende brieven aangenaam om te lezen (23).
Boi-

(23) De Heer DE VOLTAIRE bepaalt derzelver getal tot vier, of vijf; en meent dat de

BOILEAU heeft beider schrijfwijze, in twee brieven, aan den Hertog van Vivonne, nagevolgd
(24)

overigen niet veel hooger te schatten zijn, dan de brieven van BOURSAULT en LE PAY. (Zie zijnen *Temple du Goût*). wij willen ons VOITURE niet aantrekken, maar dat de Heer VOLTAIRE BUSSY, met zijne brieven, niet in den Tempel wil laten, schijnt een weinig tijrannig te wezen. De gebreken, van zijne brieven, zijn gebreken van zijn hart, en niet van zijn verstand. De taal zijner eigenliefde is verdrietig; het gedurig kermen, over zijn ongeluk, is een gebrek. Des niettemin houdt zijne schrijfwijze niet op natuurlijk, los en juist te zijn. PITAVAL is niet voldaan over deze uitspraak, van den Heer DE VOLTAIRE, *Il lui a fait une aussi grande injustice, qu'on la lui feroit, si on ne l'y plaçoit même: je ne crois pas que nous ayons rien dans le stile Epistolaire, qui surpasse le stile fin & aisè* zie du Comte DE BUSSY, *Causes celebres*, Tom. VI. p. 317.

(24), en zijne navolging is de beste Satyre, die men er op maken kan. Tot een staaltje van de schoonheden van BALZAC, mooge de volgende brief, (25) aan de Markgravinne van Montausier strekken. Hij wenſcht haar, over hare bevalling geluk.

Mevrouw!
 Schoon mij mijne krankheden, van de plichten des burgerlijken levens, bevrijden: zoo zal ik mij nochtans tegenwoordig niet van mijn voorrecht bedienen. Daar zijn gelegenheden, in welke alle voorrechten moeten ophouden. En gij hebt ons een zoo heerlijk bericht, van u, laten hooren, dat ik, om het zelve, vergeten hebbe, dat ik krank ben. Het heeft het vermogen gehad, om mij uit eene fluïmering te wekken, waar uit het gerugt van Frankrijks overwin-

(24) Zie het IV de deel zijner werken, 2. d. 93. blz. Amſteldamsche uitgave.

(25) *Lettres de BALZAC, à Amst.* 1664. p. 356.

winningen , en de triumfliederen der openlijke berichten , mij niet konden wekken. Het heeft mij de vreugde gegeven , hoe weinig ik ook in staat ware , vreugde aan te nemen. Dewijl gij mij nu die zoete gemoedsbeweging wedergegeven hebt , die ik geheel en al meende verloren te hebben : zoo acht ik mij verplicht . u , Mevrouw , voor mijn eigen genoegen , 't welk ik in het uwe vinde , te danken. De feestdagen van uw huis , zijn geene bijzondere feestdagen , en gij moet niet denken , dat gij alleen voor u zelve gelukkig zij. Neen , Mevrouw , het is een licht waar mede gij de wereld versierd hebt ; het is een geluk dat gij voor onze eeuw verworven hebt. En dewijl ik mij nieuwlings wederom voor Poëet heb opgeworpen , zoo zal het u niet vreemd voorkomen , wanneer mij een woord ontvalt dat profetisch klinkt. Ik kan niet lang spreken , noch slechts eene gemeene hope voeden omtrent het gene herkomstig is , van twee persoönen , voor welke ik eene zoo hoogen eerbied hebbe. Men kan , in zulke een geval onmogelijk vermetele wenschen doen : zoo hij dezelve vervullen moet. En dewijl de voortreffelijke op-

voeding niet minder van u zelve zal voordkomen, dan de voortreffelijke vrucht: zoo denke ik ook niet minder waarachtig te wezen, in mijne voorzeggingen, dan ik thans ben, in de verzekering, dat ik zoo lang ik leve blijve
c. z. v.

Deze brief vloeit over van de schoonheden der vergrooting en der tegenstelling. Elke volzin heeft iets, van beide deze stukken. Aanfonds, in den tweeden, verschijnt eene overrollige uitspraak. De derde is eene gedrogtelijke hyperbole. In den volgenden stelt hij vreugde geven en vreugde aannemen, tegen malkander over. Terstond daarop valt hem het verliezen der zoete gemoedsbeweging in, om het tegen het wedergeven over te stellen. Hij vaart voort: „Ik acht mij verplicht u, voor mijn eigen „genoegen't welk ik in het uwe vinde, te „danken.” Weder een zinrijke spreuk! De volgende volzin spreekt uit den zelfden toon. Daarop wisselt hij af, met eene hyperbole van het licht, met welk de Markgravinne de wereld verfiert heeft. Vervolgens speelt hij met de woorden poëet en profetisch. Hij verontschuldigt

digd zich, onmiddelijk daarop, wegens het profetische, in eene tegenstelling. Hij kan niet *laag*, van een kind denken, dat van ouders afkomt, voor welke hij eenen *boogen* eerbied heeft. En hoe gekunsteld is het slot! BALZAC gelijkt, in zijne brieven, bijna een mensch, die op de maat tot iemand toetreedt, om hem een compliment te maken; die nu een zijpas, dan een vooruitred doet, daarop een lichtsprong maakt, en, als hij ons genaderd is, ten goeden laatsten, met den eenen voet strijkt.

Wij zullen noch eenige weinige dingen zeggen, van die brieven, wier inhoud uit bloote verhalen bestaat. Zij schijnen de gemakkelijksten te zijn, gelijk zij mogelijk de nuttigste en noodzaaklijkste zijn. Wanneer men niets zeggen wil, dan dat heden dit voorval, en morgen een ander gebeurd zij: zoo valt zekerlijk niets gemaklijker. Maar dit is van eene zaak slechts gewag maken, niet dezelve verhalen. Wij willen niet alleen weten, wat er gebeurd zij, maar dikwils ook, hoe het zich toe gedragen heeft. Wij willen de zaak in die omstandigheden weten, in welke zij voorgevallen is, maar wij willen ze

ook spoedig weten , en niets hooren , wat er niet toe behoort. Uit dezen grond ontstaan de hoofddeugden der vertelling , de duidelijkheid en de korthed. De vereeniging , van deze beide regelen , is de kunst van vertellen. Men moet de omstandigheden , die tot de zaak behooren , kunnen toetsen. Men moet de orde niet storen , in welke zij op elkander gevolgd zijn. Men moct de kleinigheden nu eens uitlaten , en dan eens eenige van dezelve te samentrekken , dat is , zijn geheugen , zijne oogen , zijne ooren , met verstand uitschrijven , en niet meer woorden gebruiken , dan noodig zijn. Deze wijze van vertellen is reeds een groote verdienste , in brieven. Doch men kan door de korthed licht duister worden , en niet alleen de klaarheid benadeelen , maar ook de vertelling een groot sieraad , jik meen de levendigheid , daar door benemen. Zoo te verhalen , dat men de zaak niet alleen verstaat , maar dat men geloofst , ze zelve te zien , en een getuige er van te wezen , heet levendig verhalen. Dit geschiedt door kleine schilderijen , die men in het verhalen van de omstandigheden , of perfoonen ontwerpt , inzonderheid

heid wanneer men de perfoonen fomtijts zelven sprekende invoert, en ons daar door recht met derzelver karakter bekend maakt. Men spreekt dikwils, zelfs in het verhalen, anderen na, en vraagt hen, gelijk wij gewoon zijn in eene zaak die wij mondeling verhalen, of die wij dadelijk zien voorvallen. Men antwoordt zich; men strooit er kleine waarnemingen tusfchen in, die ons vernuft, of onze belesenheid, aan de hand geven. Dit alles op de rechte plaats, met bevalligheid, niet te dikwils, kortom, zoo te doen, dat alles, hoe zeer het ook kon gemist worden, nochtans voor de levendigheid der geschiedenis onontbeerbaar fchijnt geweest te zijn, maakt de verdienste van het verhaal uit. Zelfs wanneer zij in onrijm gefchreeven is, blijft zij noch altijd op eene zekere wijze een foort van Poëzij. Gelijk er in 't gemeen, in de Poëzij, zekere fchoonheden zijn, die niet door regelen kunnen verklaard worden, die men, zoo wel aan het geluk, als aan zijne zorgvuldigheid, danken moet; gelijk er in haar, zoo wel als in de muziek, naamlooze bevalligheden gevonden worden, die zich door geene leerwijzen laten

inprenten, en die gelijk POPE zegt (26), eene meesterlijke hand alleen bereiken kan: zoo gaat het ook, met vele schoonheden van het verhaal in onrijm. LIVIUS is een meester in deze kunst van verhalen. Men heeft alleenlijk zijn gevecht van de Horatien en de Kuriatien, met de aanmerkingen van ROLLIN, te lezen, om daar van overtuigd te wezen. De personen, aan wien men verhaalt, kunnen nadat zij aanzienlijk of ons gelijk zijn, veel verbieden of veroorloven. De zaken zelf eischen, nadat zij gewichtig of niet gewichtig, breedvoerig of kort, treurig of vrolijk zijn, geduriglijk eenen anderen verhaaltrant. Men moet dit aan een ieders oordeel overlaten.

Gelijk wij niet altijd met malkander spreken,
uit

(26) Some beauties -- no Precepts can declare,
For there's a happiness as well as care,
Musick resembles Poetry; en each
Are nameless graces, which no methods teach,
And which a Master hand alone can reach.
Essay on criticism v. 142.

uit noodzakelijkheid, maar ook tot vermaak, zoo zijn er ook brieven, die tot vermaak geschreven worden. In deze brieven, die een soort van vertrouwlijkheid, of van gemeenzaamer omgang, veronderstellen, staat het ons vrij, vernuftig te wezen, en duizend dingen, die in ernstige brieven onnatuurlijk wezen zouden, kunnen hier natuurlijk zijn. Het is geheel iets anders, half in ernst of uit boerterij, vernuftig te wezen. Ik heb in het boertige niet zoo zeer voor te overtuigen, dan wel anderen op een aangename wijze te onderhouden. Hij ziet mijn oogmerk, en hij staat mij het zelve toe, onder voorwaarde, dat ik het gelukkig uitvoere. Het is derhalven, in zulke brieven, de vraag niet, of men van soortgelijke dingen, als zij behelzen, in het gemeene leven zo vernuftig en zoo doorgaans vernuftig spreekt. Neen, de vraag is, wanneer men zulke brieven voor zich heeft, of de zaak de invallen kan dulden of dezelve de moeite waardig zijn, of zij, als vernuftige invallen beschouwd, goed en rechtmatig zijn, of zij ongedwongen zijn? Indien dat zoo zij, zoo mag de brief van voren tot achteren vernuftig

tig wezen, hij zal altoos, in zijne soort, natuurlijk blijven. Men beschouwt hem, niet zoo zeer als een brief, men ziet hem voor een vernuftig opstel, in den vorm van eenen brief, aan en in dit licht beoordeelt men hem. Men onderzoekt niet zoo zeer, of ons of anderen deze wijze van spreken eigen is, maar of zij den schrijver gemakkelijk gevallen zij. Het proze is, over 't geheel beschouwt, altijd natuurlijk, dan de poëzij. Doch wanneer wij een goed gedicht lezen, waar in alles ongedwongen, en nochtans veel beter gezeid is, dan men er in proze van gewoon is te spreken, dan is het ons genoeg, dat deze wijze van denken den schrijver natuurlijk schijnt te zijn, en wij weten het hem dank, dat hij zoo, en niet anders, tot ons gesproken heeft. Wij vragen niet, of het hem geen moeite gekost heeft, of hij er geen gunst aan besteedt heeft. Wij zijn wel te vrede, wanneer wij deze kunst niet zien. Het behaagt ons in hem, dat hij zoo gelukkig is, dat hij altoos het beste en schoonste eener zaak weet aan te treffen, zonder zich daar over gepijnigd te hebben. Wij houden zijn vernuft voor geene ijdele

le

te vertooning, wanneer wij zien, dat hij niet zoo zeer voor zijnen roem, dan wel voor de zaak, en ons vermaak gezorgd heeft. Dit zelfde vindt ook plaats in geestige brieven, in zoo verre deze geestige wijze van denken niet velen, maar slechts weinigen eigen is. Men berispt de brieven van FONTENELLE, en anderen van dezelfde soort, niet, om dat wij niet gewoon zijn geestig maar bezadigd in onze brieven te spreken; maar om dat derzelve geestigheid niet zelden koel en gedwongen is, ten minsten om deze reden verdienen zij alleen berisping. Wanneer eindelijk zulke brieven, ook volgens hunne natuur goed zijn, zoo is het evenwel niet te verwonderen, wanneer eene geheele verzameling van vernuftige brieven den lezer ras vermoeit. Hoe langer onze geest, door een aangenaam indrukzel, word bezig gehouden, hoe schielijker ons het vermaak, waar mede het ons aandoet, verdrieten zal. En ofschoon de Wijn veel meer geesten bezit, dan het water, wij hem meer dan het water beminnen, wij worden er evenwel veel eerder van verzadigd. De geestige wijze van schrijven doet

onze ziel zeer gevoelig aan. Zij geeft ons gestadig iets te doen, terwijl zij ons het onverwachte, het nieuwe laat waarnemen; maar juist daardoor mat zij ons eindelijk af. Doch gelijk zulke brieven, elk op zich zelven geschreven worden, zoo moet men ze ook, naar de werking, die zij elk in 't bijzonder doen, beoordeelen, in niet naar gene zij veroorzaken, wanneer men ze achter malkander leest. Evenwel kunnen zij ook elk op zich zelven vermoeien, wanneer zij langen altoos op den zelfden trant geestig zijn; gelijk in het algemeen een afgemeten, opgeschikte, en levendige schrijfwijze, zonder afwisseling of verscheidenheid, wanneer zij zelfs met goede en heldere kleuren is opgeschilderd, nochtans, zoo weinig in poëzij als in proze, lang vermaken kan (27). Geestige brieven moet derhalven
kort

(27) *Vel ex poetis, vel ex oratoribus possumus judicare, concinnam, distinctam, ornatam, festivam, sine intermissione, sine reprehensione sine varietate, quamvis claris sit coloribus picta vel*

kort wezen; en wanneer dit niet wezen kan, moeten zij niet stap voor stap geestig zijn. Iets anders in het, zich in den schrijfstijl ongelijk wezen en uit het fijne in het grove te vallen; en iets anders, den stijl niet overal even volhouden. Niemand moet eenige aanspraak op deze soort van stijl maken, dien de natuur zelve daartoe niet gevormd heeft. En niemand, dien het aan levendigheid en aan een lachend vernuft ontbreekt, zal het met alle regelen, met alle moeite, ook slegts tot het draaglijke in den geestigen en schertsenden stijl brengen. Alle regelen zullen hem tot niets dienen, dan dat hij op derzelve rekening fouten maakt. Wanneer men den verstandigen, door zijne boertelij, niet gevalt, dan kan men zeker weten, dat men daar toe geene gave heeft, al heeft men er ook nog zoo veel lust toe. Wie eeni-

ge-

vel poesis, vel oratio, non posse in delectatione
 osse diuturna. Cic. de Orat. L. III. pag. 477.
 edit. Els.

ge geschiktheid tot dezen stijl heeft, bij dien zal zij door het lezen van vrolijke brieven, niet alleen opgewekt, maar ook teffens bevrucht worden. Hij zal niet noodig hebben, dat men hem de bronnen aanwijst, uit welke men schept, wanneer men b. v. aanzienlijke luiden in schijn berispen, hen in schijn tegenspreken, hun in schijn niet gehoorzamen wil; wanneer men den zulken verwijtingen wil doen, dien men dat uit eerbied niet behoorde te doen; tot zulken van liefde spreken wil, die men beledigen zoude, wanneer men het op eene ernstige wijze deedt. Men zal in de gedichten van den Abt CHAULIEU verscheiden schoone brieven van deze foort vinden, die hij aan de Hertogin van Bouillon geschreven heeft, maar die ook niet zelden het vrije karakter van hunnen opsteller ontdekken.

Daar is eene vrolijke wijze van spreken, die aan de vriendschap en de liefde bijzonder eigen is. Zij komt meer uit het binnenste des harten, dan uit overvloed van vernuft voord. Zij is niet zoo zeer geestig, als wel naïf. Men zegt zijne ware meening, met zekere onbezorgdheid,
met

met zekere openhartigheid, die de wélvoeglijkheid schijnt te vergeten, en die nochtans behaagt, om dat zij uit een vrolijk en altoos te vreden harte opwelt. Zoo spreekt de vrolijke **BABET** met haren minnaar. Zij bemint hem in goeden ernst, en spreekt nochtans zelden ernstig van de liefde. Alles is boerterij, en nochtans boerterij, die uit tederheid ontstaat. Haar karakter is vreugde en vergenoeging, en hare liefde schikt zich naar dat karakter. Zij zegt, midden onder het lachen, haren minnaar de tederste dingen. Zij veroorlooft zich kleine vrijheden, die voor mansperfoonen onbeschaamd zouden schijnen, doch haar staan ze wel. Men moet er ook meer dan een lezen, wanneer men haren stijl recht smaken wil. Eene overzetting van dezelve vindt men in de *verzamelde Vrouwenbrieven*.

Verscheiden zulke vrolijke brieven, die goed zijn, vindt men in de Grieksche brieven van **ALCIPHON** en **ARISTENET**, want allen kan men ze van zekere sofistieke geestigheid niet vrij spreken. Die deze, dikwils zeer vrije galan-

teriën, in het Grieksch, niet lezen kan, dien verwijzen wij, ten aanzien der brieven van AL-
CIPHON naar de Hoogd. overzetting van den
heer profesor HEREL *. Buiten die heeft
men van beiden eene, hoewel niet zeer getrou-
we, fransche overzettinge (28). De brieven
van

* ALCIPHONS *Briefe, drey Bücher, aus den Griechischen übersetzt von J. F. HEREL. Altenburg, in der Richterische Handlung, 1767. 8.* Wie een kort en bondig bericht van de grieksche *Epistolographen* wil lezen, kunnen wij voornamelijk de inleiding aanbevelen, welke voor de *Recensie* van de voorn. vertaaling in de *Neüen Bibliothek der schönen kunste und wissenschaften*, in 't 5de deel bl. 292. geplaatst is. Eene verzameling zelve van grieksche brieven, brieven van vijf- of zesendertig schrijvers, deels Wijsgeeren, deels Redenaaren en Leeraars der Redenkunde, heeft ALDUS MANUTIUS in twee deelen in het jaar 1499. het eerst uitgegeven.

(28) *Lettres d'Aristenete, aux quelles on a*
ajou-

van ALCIPHON zijn niet allen vertaald; de galante zijn alleen uitgekoozen. In het IIde deel van de Breemfche Bijdragen vindt men twee vertalingen, die men met vermaak lezen zal.

Veelen der boertige brieven van LE PAY, in 't Fransch, en de meesten der geenen die men van NEUKIRCH, in deze soort heeft, vallen te zeer in het ligtvaardige, in het plompe, of in het drooge, dan dat menze iemand kan aanprijzen. Men leze den volgenden brief van NEUKIRCH, wanneer men in zich eenen afkeer van eene onbeschaamde wijze van schetzen verwekken wil.

AAN KALISTE.

MEJUFFER.

Ik heb reeds in anderhalven dag niet gegeten
en

ajouté les lettres choisies d'Alciphron, traduites du Grec à Londres 1739. Aristenets brieven zijn eer schilderijen en beschrijvingen, dan brieven in den gewonen zin.

en ik ben zoo vreeslijk benaauwd, dat ik mij zelve niet meer gelijke. Mejuffer zal mogelijk denken, dat ik dus gesteld ben, om dat zij reeds twee dagen toornig op mij geweest is. Het is wel zoo wat: maar mijn Fylax heeft de grootste schuld. Hij is gister morgen gestorven, en hij heeft een zoo ongelukkig eind genomen, dat de dood reeds voor de deur was, wanneer mijn jongen mij eerst bekend maakte, dat hij storf. Ik kan u niet zeggen hoezeer ik mij daar over kwelle, voornamelijk, om dat mij al mijn volk beschuldigt, dat ik de oorzaak van zijnen dood wezen zoude. De arme schelm had mijns buurmans Amarilletje gezien, en bezogt haar, eenige dagen na malkander, zoo dikwils, dat ik eindelijk vreesde, dat het op eene ware liefde mogt uitkomen. Dewijl ik nu, uit mijne eigen voorbeeld, wist, dat niets nadeeliger is, dan dit vuur, wanneer men het niet in tijds bluscht: zoo wilde ik hem daartoe de gelegenheid benemen en ik sloot hem, eenige dagen, in mijn kamer. Ondertusschen onderhield ik hem met goede spijzen, ik vleide hem, meer dan anders, en deed, op allerlei wijzen,

zen,

zen, mijn best, om hem te vervrolijken: maar, in weerwil van dat alles, hij bleef bedroefd, en hij ging niet van zijn plaats, wanneer ik hem niet met geweld opjaagde, tot eindelijk dit erbarmelijk voorval volgde, en hij zich van kommer en harteleed dood treurde. Ik weet, dat Mejuffer hem zeer genegen was, en daarom kan ik gemakkelijk denken, hoe zij zich, over deze tijding, gedragen zal. Hoe? Zal zij zeggen: was hij dan niet wijzer? De arme hond liet het immers duidelijk genoeg blijken, dat hij, zonder zijne vrijster, niet langer leven konde. Waarom liet hij hem niet weer los? Ik beken het, Mejuffer, ik heb gedood: en zoo ik mijne doo-ling geweten hadde, zou het niet licht geschied wezen. Doch Mejuffer weet, dat zij mij kwelt. Zij heeft mijne liefde zelve outstoken en kan licht besluiten, dat een mensch aandoenlijker zij, dan een hond, en dat haar alle uren in mij wedervaren kan, wat mij in mijnen Fylax gebeurd is. En evenwel houdt zij niet op, mij op te sluiten, en meent dat zij al zeer wel doet, zoo zij mij maar met woorden spijst, daar zij mij ondertuffchen, door hare ondraaglijke beve-

len, ten grave zendt. Ach, KALISTE! Gij beheerscht mij al te gestreng. Hoe meer ik doen wil, wat gij mij beveelt, des te meer beveelt gij mij te doen, 't geen ik niet kan. En dus is het onmogelijk, u te toonen, dat ik waarlijk ben gelijk ik het toch van harte ben,

M E J U F F E R,

Uw gehoorz. Dr. &c.

Moet Kaliste geen groot behagen gevonden hebben, in deze snedige vergelijking, waar door haar herinnerd wordt, dat de liefde van haren minnaar tot haar even zoo sterk, ja noch sterker is, dan de liefde van zijnen hond, voor zijn buurmans Amarilletje was? Had de schrijver ooit nadeeliger en vuiler gelijkenis voor zich in en zijne schoone kunnen uitkiezen? Daar is reeds voor NEUKIRCH een hoogduitsche schrijver geweest, die zijne landsluiden heeft willen onderwijzen, in het schrijven van boertige en galante brieven. Ik bedoel den schrijver van de *nieuw opgerichte liefdekamer* (29),

FTAN-

(29) De geheele titel van dit boek is: *Nieuw opgerichte Liefdekamer, waarin allerlei wel-*
le-

FRANCISCIJ. Op dat derhalven de jeugd opgewekt worde, om dit vermaaklijke en nuttige boek te leren kennen, en haren sijnak in schertzende en galante brieven, daar naar te vormen, zal ik er een voorbeeld uit opgeven.

CCI Brief.

AAN KLIMENE.

Wat een kusch zij?

't Verwondert mij ten hoogsten, schoonste KLIMENE! dat gij van mij *schriftelijk* begeert te weten, wat eigenlijk een *Kusch* zij, daar ik nochtans oordeele, dat men u deze wetenschap *mondeling* veel voeglijker kon doen
er-

levende verliefde brieven aan de lofsijke en vrolijke sexe, ook aan andere perfoonen, vervat en beantwoord worden; vol van velerlei uitvindingen zoo wel van vriendlijke briefgroetenissen en andere formulieren, als van vele zeldzame liefdegevallen, en van meer zaken, voor de jeugd niet alleen vermakelijk, maar ook nuttig om te lezen, opgericht door E. F. 1679.

erlangen. Want wanneer gij mij maar eene eenigen, uit een toegenegen hart, woudt toedeelen; zou, zonder twijfel, de daarop volgende gewaarwording u genoegzaam onderrechten, wat het kuschchen zij, en beduide, en welke zinstreelende veranderingen daar uit ontstaan. Dewijl gij derhalven de geschikte meesteres zijt, om zulk eene vrage te beantwoorden, zoude ik u het antwoord liever geven, dan schrijven, indien het mij naar mijn wil en wenschen ging. Evenwel wil ik mijne meening gaarn, aan uwen wil, onderwerpen, en kortelijk uw genadig bevel volbrengen, zoo goed als het immer mogelijk is in eene zaak die zich beter door de daad, dan door woorden en letters, verklaart.

Nochtans wete de Schoonste, dat ik zulks zoo blootelijk, zonder beding van eenige belooning, niet doen kan; althans ten minsten een paar kuschchen, ter vergelding van mijnen dienst, daar voor hope; om te beproeven, of mijn pen wel of kwalijk daar over geschreven heeft.

De kusch is als het afgedrukte zegel van eenen liefde en trouwbegerigen wil: de pandpenning
eenet

eener toekomstige vereeniging: de stomme maar verstaanbaarste taal van het verliefde hart: een geschenk dat men geeft en verliest: een afdrukzel van vuurige toegenegenheid, op eene koralijne persse, een paar op elkander slaande vuursteenen: een karmozijn roode wondenplaaster der liefde, een zoete lippenbeet: een heuglijke monddrukking: eene spijsze, die men met roode lepels aaneemt: een suikerbrood dat niet verzadigt, een ooft dat men teffens plant en plukt: de aller-snelste vraag en antwoord, van twee harten: de vierde graad der liefde.

Vindt gij deze beschrijving en eigenschappen, van den kusch, niet juist: welaan, Schoonste, laat ons het een na het andere aan onze lippen onderzoeken, en wederleg mij door de onderzinding, zoo ik iets niet wel getroffen hebbe.

Uwer liefde begeerige.

N. N.

Een kusch is een afdrukfel van vuurige toegenegenheid, op eene koralijne persse. De lippen

H €

pen

pen zijn koraliene persfen, want zij zijn vood, en laten zich, van de toegenegenheid, gelijk van eenen drukker, te famentrekken, en daar uit ontstaat een afdruckfel, en dat is een kusch. Een kusch is een paar tegen elkander slaande vuursteenfen. Hoort men niet bij deze afbeelding een kusch duidelijc klinken? En dewijl de kuschfen het vuur van het harte vermeerderen, zoo zijn ze zekerlijc vuursteenfen. De karmozijnroode wondenplaafter der liefde, en de spijze, die men met roode lepels aanneemt, is van zelfs genoeg te verstaan. Maar dat de kusch de vierde graad der liefde wezen zoude, zou sommigen misfchien niet bevallen, omdat zij niet weten wat de drie eerfte graden zijn; en om dat hun de graden van de pijnbank, daarbij willigt konden invallen waar toe het voorgaande, de allerfnelste vrage en antwoord van twee harten, ook iets fchijnt toe te brengen.

Moet men niet gelooven, wanneer men dergelijc fchriften leest, dat de uitlanders voorheen geen ongelijc gehad hebben, wanneer zij het vernuft der Duitschers tot een spreekwoord, maak-

maakten? In welke andere tale heeft men, zelfs in de tijden van den meestbedorvenen smaak, zo veel ongemeen slechte, en zoo weinig schoone werken van welsprekendheid en poëzij aangetroffen, als mischien in deze? En wanneer zullen wij den hoon der slechte schriften, door de waardij van zoo veel goeden, kunnen uitwisschen? Ik heb dit voorbeeld in't geheel niet bijgebracht, om daar mede te spotten, want daar toe hoort zeer weinig; maar om de jeugd af te schrikken, en haar blijkbaar te toonen, in wat vernuftige uitzinnigheid men vervallen, en hoe zeer men zijn vaderland onteeren kan, wanneer men zonder smaak, zonder regel, zonder de ouden te kennen, de pen voert. De bitterheid is mijn gebrek gansch niet. Doch ik zou mij zelven bespot hebben, zoo ik zulke voorbeelden in goeden ernst had willen beoordeelen.

Onder de hoogduitsche brieven van onzen tijd, hebben zich de *vriendschaplijke brieven*, in opzicht tot vertrouwelijke scherts, en in hunne soort *de zendbrieven aan goede vrienden*, die

die te Dantzieh, als een weekfchrift, zijn uitgekomen, de meeste achting verworven. In dedaad moet men zich verwonderen, waarom het, in onze taal, zoo zeer aan goede brieven en Romans ontbreekt, daar men, in de overige takken van de welsprekendheid en dichtkunst, reeds gelukkig geslaagd is? Zouden dan goede Redenaars en Dichters ook niet goede brieven kunnen schrijven? Zien wij dit niet aan CICE-RO, PLINIUS, en onder de nieuwen, aan CHAULIEU, aan RACINE, aan ROUSSEAU, aan VOLTAIRE, aan POPE (30), aan SWIFT, en veele an-

(30) In zijne galante brieven, zal misfchien niet elk dat gene vinden, dat hij van zulk eenen grooten naam zou verwacht hebben. Hoe gelukkig heeft een van zijne landslieden het eigenaartige der brieven weten te treffen! ik fpreke van den fchrijver van de *Clariffa* en den *Grandifon*. Hoe verfchillend de Characters van zijne perfoonen zijn, zoo laat hij nochtans elk van dezelve, van *Clariffa* tot *Arabella*, van *Sir. Grandifon* tot den Ridder *Meredith* zoo fchrij-

anderen? Zijn wij reeds te groot, dan dat wij ons tot brieven zouden vernederen? Of zijn wij daar toe al te bekwaam? Is onze taal te hard, te onbuigzaam, of schrijven wij meer brieven in vreemde talen dan in onze eigene? Of zijn wij alleen tot dat foort van welsprekenheid geschikt, die moeite en kunst vordert? Mogelijk doen het eenigen van deze oorzaken, dat wij noch niet meer brieven, in goede smaak, hebben. Mogelijk willen ook bekwame luiden hunne brieven, zedigheidshalve, niet bewaren. Mischien is het ook gevaarlijk ware brieven uit te geven, omdat men dikwils der wereld zijne geheimen verraden, en haar, door zijne brieven, zijn Character ontdekken moet. Maar, ongeacht alle deze oorzaken, hebben noch

tans

schrijven, als deze perfoonen zouden geschreven hebben, zoo zij werkelijk aanwezig geweest waren; en deze meesterstukken van vernuft verdienen onder de brieven eene even aanzienlijke plaats, als onder de Romans.

rans andere volken hunne goede brieven, in hunne eigene taal; en ik weet niet, wat uitlanders, wanneer zij onze taal leeren, van ons denken moeten, dat wij er geen hebben; of wat zij denken moeten van den smaak van een land, dat met onnatuurlijke brieven ingenomen is. Gelijk men van den goeden en slechten smaak, van een volk, oordeelt uit de openbare vermaken, uit de schoufpelen, die het verkiest: zoo besluit men, mogelijk met noch meer zekerheid, uit den stijl, dien het op dezen of dien tijd, in zijne brieven bemint, tot deszelfs gedwongen of ongedwongen, tot deszelfs goede of buitensporige zeden, en tot de pedante of verstandige wijze van deszelfs omgang. Om den goeden smaak in een land, in het algemeen, en inzonderheid den goeden smaak in brieven, intevoeren behoeft geen groot aantal van mannen van bekwaamheid, op eenmaal, op te staan. Neen, eenige weinigen, die tot eenen lichten en levendigen stijl geboren zijn, zouden in korten tijd, zonder eenige regelen, alleen door hun vernuft, bijna alles uitrichten. Zij trekken, door hunne na-
tuur.

tuurlijke, eenvoudige en dikwils onnavolgbare schoonheden, den lezer tot zich, zij verwerven zich spoedig de meeste stemmen. Men leest ze om dat ze ons behagen. Men leest ze, even zoo begerig om de achting die zij zich bij anderen verworven hebben; als om het vermaak dat men er zelf in vindt. Zij, die er niet aansonds het schoone en goede in gewaar worden, schamen zich evenwel de wijzen en de meesten tegen te spreken, en treden half gedwongen over, tot de zijde van den goeden smaak. Men volgt eindelijk deze voorbeelden na, en men wil ook zoo schoon schrijven, hoewel men al niet met het zelfde geluk schrijft. Aldus worden door weinig goede voorbeelden, die in hunne soort voortreffelijk zijn, de juiste gewaarderingen van het natuurlijke en sijne, in anderen verwekt en onderhouden; en de goede smaak gaat, van vriend tot vriend, van den vader tot den zoon, ook de verstandige moeder tot de dogter over, en wordt de heerschende smaak.

Een redenaar en dichter te worden, staat niet
in

in onze magt. Maar zijne gedachten over dingen, die of geene geleerdheid vorderen, of ons genoegzaam bekend zijn, in eenen welvoegenden en verstandigen stijl voor te dragen, is eene bekwaamheid die zich alle jonge luiden, door zekere oefening, kunnen verwerven. En noehrans oefenen zij zich dikwils liever vruchteloos, in de beide eerste kunsten, dan dat zij zich zouden verledigen, met eene andere, in welke zij gelukkiger slagen konden. Weinigen van de genen die studeren, behoeven openlijke redenen te worden, maar niemand kan den briefstijl, en de welsprekendheid des gemeenen levens, ontberen. En mij dunkt, wanneer jonge luiden bedenken wilden, dat brieven, tegen onzen wil, verraders van ons verstand en dikwils van ons geheel karakter zijn; dat zij de middelen zijn, om anderen of goede of slechte gedachten, van onze bekwaamheid, in te boezemen; dat zij bewijzen zijn, of het er donker of helder, geregeld of ongeregeld, gezond of krank, in onzen geest uitziet; of wij weten te leven of niet, dat zij derhalven zeer dikwils middelen zijn, om ons liefde en hoogachting te verwerven,

ons

ous geluk te bevorderen of te hinderen, zoo moesten zij zich meer aan den briefstijl, en daar die, zonder de kennis van de taal, niet naaukeurig wezen kan, ook meer aan hunne eigentaal laten gelegen wezen. CICERO, hoe groot hij was, was nochtans niet te groot, om zich omtrent eene taalfout (31) dien zijn vriend Tiro, in eenen briefbegaan had, intelaten. Hoe zorgvuldig bestraft niet de oude RACINE zijnen zoon, in zijne brieven, wanneer hij een woord kwalijk gebruikt ! Het is aangenaam, wanneer men ziet dat zoo groote geesten, voor de netheid der taal, zelfs in hunne brieven gewaakt hebben. Goed en naaukeurig te schrijven kost, wanneer men er zich toe gewend heeft, niet meer moeite dan

(31) — — *sed heus tu, qui xaxōs esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἀκαρῶν, valetudine fideliter inserviendo? Unde in instum locum fideliter vinit? Cui verbo domicilium est proprium in officio — — Epist. 17. Lib. XVI.*

dan slecht te schrijven. Slechte brieven te schrijven en gestudeerd te hebben, strekt der studie weinig tot eere. En wanneer men al niets zoekt dan verstaan te worden : zoo is het nochtans zeker, dat geen stijl beter verstaan wordt, dan de goede. Men moest deswegens zelfs aan de geringste luïden, tot zijn eigen nut, altijd goed schrijven. Ik wil door dit alles niemand, die eens in het bezit van eenen slechten stijl is, in zijne rechten storen. Neen men kan dien hebben, en daarom evenwel een wakker en nuttig man wezen. Ik wil alleen zulke jonge luïden, die gunstig genoeg zijn om eene bede van mij aan te hooren, verzoeken, dat zij zich, in tijds, aan eenen natuurlijken en regelmatigen stijl, in hunne brieven gewinnen; dat zij, in den beginne, hunne opstellen van goede vrienden en kenners laten beoordeelen. Deze beoordeelaars zullen hen verlichten, en hen het natuurlijke en welvoegelijke beter leeren vinden, dan dikke boekdeelen vol drooge en onbepaalde regelen.

BRIEVEN.

BRIEVEN.

EN

BRIEVEN.

EERSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER RITMEESTER VAN B.

HET is waar, mijne brieven aan U zijn door-
gaans van denzelfden inhoud: altijd verzeke-
ringen, dat ik u hartelijk lief hebbe; dat ik U
zeer hoog achte; altijd dankzeggingen en goe-
de wenschen. Maar hoe kan ik het helpen;
bemide ik u minder, en waart gij niet zoo op-
recht jegens mij gezind: ik zou niet zoo besten-
dig, van u en van mijne toegenegenheid tot u,
spreken kunnen. Zoo lange derhalven uwe
gezindheid jegens mij niet verandert, (en hoe
waar dit mogelijk?) zoo lang zijt gij ook ge-
durtglijk in gevaar, eenerlei brieven van utij te
lezen. Maar wat nood; kunnen verliefden, in

hanne brieven, zonder verdriet er in te krijgen, van niets anders dan liefde spreken: zoo moeten ook goede vrienden van de vriendschap kunnen spreken, zonder dat zij zulks moede worden. Anderen mogen hunne bladen met het dagelijks nieuws opvullen, wij zullen dezelve, met de gewaarwordingen van onze harten, aanvangen en besluiten. Het is voor mij eene zaak van het grootst gewicht, uw vriend te zijn, en ik gevoel zoo veel vermaak in u dat te zeggen, dat ik het u voorzeker noch vele honderden malen zeggen zal. Vaar wel en bemin mij.

TWEEDE BRIEF.

MEVROUW.

VERBLIJD U! ik ben verbaasd over mijne eigenzinnigheid gestraft geworden. Dat is eens op eene landkoets gereden, maar nooit weder! Gij hadt mij daar voor, dat ik mij niet wilde laten overhalen, om noch eenen dag bij u te blijven, en de post afte wachten; onmogelijk zoo veel kwaad kunnen toewenschen, als mij
op

op mijne terug reize bejegend is. Over zes mijlen heb ik twee dagen, op de postkoets, en eenen nacht, in eene elendige kroeg, moeten doorbrengen. Zoudt gij het wel gelooven? Den linker arm drage ik in eenen band, en ik zou zeer gelukkig wezen, zoo ik mijn hoofd mede in eenen band dragen konde; zoo weesloet het mij. Ik heb, sedert agt dagen, niet een verstandig woord kunnen denken, en wie weet of ik het ooit weder leere. Dat ontbrak er noch aan! Doch de moeilijkheden van het rijtuig zijn noch de minsten, wanneer ik aan mijne reisgezellen denke. Verbeeld u, hoe ik in eenen zwaargepakten wagen, met drie personen, onder een blaauw linnen kleed, waaronder men als versfikte, ingepakt zit. Ik zal u deze luiden, op de zelfde wijze, doen kennen, waarop ze mij bekend wierden. Een bejaard man met een mager uitzicht, dat volkomen een driehoek uitmaakte, met een paar kleine pekzwarte oogen, en een' neus, die geheel over zijnen knevelbaard, afhing: kortom een man met eene gele pruik, eenen groenen rok, en een lederen vest; met een zwarten degen-

stem omgord, zijne blauwe kousen niet te vergeten, was mijn buurman. Ik hield hem in 't eerst voor eenentandarts, en sloot mijnen mond wel dicht toe, uit vrees dat hij niet midden in het rijden, zijne kunst aan mij beproeven mochte. Zoo als ik de overige aangezichten wil leeren kennen, sloot hij mij, tamelijk gemeenzaam, van ter zijde aan, en houdt mij zijne beenen snuifdoos voor. Met uw verlof, ving hij aan, waar wilt gij heen? Ik antwoordde hem kortaf naar Leipzich, en ik keerde hem een stuurs gezigt toe, om dat ik in geen gesprek met hem komen wilde. Doch hoe stuurfer ik keek hoe meer het scheen, dat ik hem geviel. Ik dacht, voer hij voort, of ge mischien overmorgen de *executie* te Zeits mede woudt bijwonen. Daar zal eene arme Zondares onthoofd worden, en eene van deze luiden zal daar zyn proef doen. Ik wil gaerne zien hoe dat affloopr. Hij heeft mij geschreven, dat de misdadige eenen zeer korten hals heeft. Maar hoe dat zij, indien hij zich daar aan ook al niet wagen wilde, ik zal er ook wezen. En al stak de hals tuschen de schouderen in; hij moet

moet er bij mij met eenen slag af. Hier tastte ik werkelijk naar mijn hoofd. Ik beefde, ik zag de zandhoop, ik zag het zwaard onder eenen blaauwen mantel voordbrengen, ik zag alles. Een van mijne twee andere reisgezellen, die, gelijk ik naderhand verstond, een linnenwever was, betuigde onzen eerwaardigen man de grootste eerbiedigheid, en deed bij hem het zorgvuldigst onderzoek naar alle die genen die, in deze eeuw, in het Saxische gerecht zijn. En dat stond onzen scherprechter uitnemend wel aan. Hij verhaalde, met de welsprekendheid van eenen hangman, van alle de *executien* die hij, als hoofdperfoonaadje, of als *Collega*, gedurende den tijd dat hij zijn ambt bekleed had, dat is, sedert vijf en veertig jaren, had bijgewoond, en zijn ijverigste begeerte was, dat hij zijn toekomstig jubilé zeer plechtig, namelijk met het zwaard in de hand, vieren mogte. De een koude schrik liep mij, na den anderen, over het lijf, doch ik kon tot geen slaauwte komen, want hij wekte mij gedurig, door eene hanghistorie, die noch verschriklijker was, dan de voorgaande, wederom op. Onder dit vriend-

lijk onderhoud, waarbij noch zijne kuren kwamen, die hij aan menschen en vee gedaan had, waaren wij twee mijlen verre voordgereden, en dus tot R Hier klom onze scherprechter af, en beklaagde zich zeer, dat hij het vermaak niet hebben kon, om verder met ons te rijden, naardien hij zich hier, wegens zijne patiënten (daar was eene veeziekte in 't dorp) eenen dag moest ophouden. Nu haalde ik voor de eerste maal eenen vrijen adem, na dat ik drie uren, als een duif die den sperwer ziet, mij niet had durven roeren. Ik dankte den hemel, en wenschte den scherprechter noch allerhande kwaad, wanneer een jonge knaap, dien ik noch weinig had opgemerkt, uit het achterste van het rijtuig, te voorschijn kroop, en de plaats van den scherprechter, die gemaklijker was, innam. Ik zag hem voor een jong student van J aan, en hij liet mij niet lang in mijne onzekerheid. Hij had gehoord dat ik naar Leipzig moest, en hield mij denkelyk, uit hoofde van mijne verdrietige houding, voor éenen schoolcollega. Hij was juist niet onbeschaafd, maar des te geleerder. Hij bezogt, na zijn
eers-

eerste Akademiesch halfjaar, zijnen heer vader voor het eerst, en denkelijk wou hij aan mij van de wijsheid eene proef nemen, die hij voor had thuis uitgeschudden. De linnenwever ketste vuur, om zijn pijp aan te steken. Dit herinnerde mijnen jongen geleerden, aan de electriciteit. Hij bragt het geheele stuk in een leerselsel, en onderwees zoo geleerd, dat den linnenwever van verbaasdheid de pijp uit den mond liet vallen. Hij hield het schudden van mijn hoofd, dat door het stooten van het rijtuig veroorzaakt werd, voor eene wederspreking. Dit maakte hem slechts vuriger, en zijne oogen werden geheel electriesch. Hij viel op de genoegzame reden, en betoogde dat mij de haren te berge rezen. Ik wilde eens van den wagen gaan, wanneer de linnenwever tot hem zeide: ik zou u gaern eens hooren prediken, gij kunt er voortreffelijk meê voord. Ja zeide hij, ik zal den predikstoel bij mijn vader beklimmen. Zijt gij een Theologant, vroeg ik met allen angst, ik dacht dat gij u in de filozofij oefende. Neen riep hij, ik baan mij door de filozofij alleenlijk den weg, tot de Godgeleerdheid. Wie niet betogen kan, die kan geen
bij-

bijbel verklaren, en noch minder prediken. MOSHEIM en JERUSALEM zijn maar zwetters. Mijne toehoorders moeten overtuigd worden — Hier zou ik bijna den scherprechter hebben terug gewenscht, want zoo lang die bij ons was, had ons demonstrant niet een woordje gerept. Ik vraagde hem eindelijk, uit boosheid, of hij ook een poëet ware? Hij verzekerde mij, dat hij het, op de scholen reeds, verre in de poëzij gebragt hadde, doch dat een poëet hem nu eveneens voorkwame als een koordendansser. Hij schold op HAGEDOORN, en van mijne verzen zeide hij, dat er geen *judicium* in ware. Lof genoeg! Tot mijn geluk kon hij het rijden niet langer verdragen. Hij steeg af, en de linnenwever ging, uit dankbaarheid, met onzen Kunst-richter eenigen uren te voet. Op eenen zoo gelukkigen dag, moest een noch gelukkiger nacht volgen. Onze Voerman nam zijnen intrek in een dorp. De waard van het kroegje was, met zijne vrouw, naar eene bruiloft gereisd, en had het gezag aan zijnen zoon, een beuling van vijftien jaren, overgelaten. Gij kunt licht denken dat er niets te eten was, doch daar stelde

de ik weinig belang in. De honger ging mij over, zoo dra ik in het vertrek kwam. Ik begeerde niets dan goed water. Men bragt mij een glas, en in het zelve alle de foorten van wormtjes. die mogelijk in deze landstreek waren. Ik vraagde, of ik niet een keuken of kamer met een bed krijgen konde, en beloofde dubbele betaling. Maar te vergeeffsch! De jonge lafbek antwoorde, dat zij hunne vertrekken zelve noodig hadden, en dat in de meesten vruchten lagen. Ik klaagde mijnen nood aan den voerman, deze bragt het zoo ver, dat het stroo, te negen uren, voor mij gespreid werd. Ik was krank, en kon het niet langer ophouden. Naauwlijks had ik mij op het stroo geworpen en den voerman gebeden om bij mij te komen liggen, op dat ik van den geleerden bevrijd mogt blijven, wanneer de tafel uit het vertrek werd weggenomen. Hier op werden alle de jonge hoenders, ganzen, verkens, en wat tot hier toe, onder den oven, geslapen had, levendig, en zij bezogten mij, een voor een, op mijn leger. Aanstonds daarna kwamen vier of vijf jonge deerns, met korven, en goten
hop

hop uit in het vertrek. Wat zal dat nu wezen? hief mijn voerman aan, die reeds bij mij lag. — Wij willen hop lezen, riep de zoon van den waard; ik heb jong volk, uit het dorp, daar roe genoodigd, op dat wij spoedig gedaan hebben. Ach! Mevrouw, hoe was 't mij, bij deze toefel, te moede! tot twaalf uren toe, moest ik het gerammel en 't vernuft van eene keuken, vol verliefde knechten en meiden, aanhooren. De voerman, dien ik in mijnen angst omarmde en alles beloofde, en tot mijnen erfgenaam aartfelde, zoo krank was ik, begon te kijven, en wel tamelijk nadrukkelijk; hij sprak, met de zoon van den waard, van de zweep. Maar wat was het? een dartele meid kwam en kittelde hem, daar hij op 't stroo lag, en werkte zoo veel uit met hare kozerijen, dat hij opstond en zelve mede stoeide. Nu was ik zonder troost. De hop was gelezen, de keuken werd uitgeveegd, en nu nam de jonge waard zijne vedel van den muur, en speelde zijn lijfstukje. De opperknecht nam de oppermeid bij de hand, en opende het bal. Ik zou van 't stof hebben moeten stikken, zoo ik langer had blijven liggen.

Ik

Ik bad de dochter van den waard, een meisje dat te trotsch was om meê te dansen. ootmoedig, dat zij mij eene kamer inruimen wilde. Kortom ik bewoog heur, dat zij mij in de hare leidde, en mij ook een nachtlicht gaf. Ik wierp mij op het bed, van den hopreuk, en het stof en de muziek geheel bedwelmd. Eer ik het geluk had een oog te luiken, liepentweemuizen verschriklijk over mij heen. Ik, die voor deze dieren van natuure een' afkeer heb, sprong uit mijn bed, zette eenen stoel op de tafel, en mij zelven op den stoel, en zoo bleef ik zitten, tot ik hoorde dat de voerman de paarden voerde. Ik zou geen eind krijgen, indien ik Ualles in een reis verhalen wilde. Vergeef mij, dat ik U reeds zoo veel verhaald hebbe. Wie spreekt niet gaern van zijne uitgestaane onheilen. Ik danke U ootmoedig voor alle de vriendschap, die gij mij, agt dagen lang, ten uwen huize bewezen hebt, en doe eene gelofte, dat ik liever een vierdeljaars langer, op eene plaats, zal blijven, dan immer weder met eene landkoets te reizen.

Ik ben e. z. v.

DERDE

DERDE BRIEF.

AAN DEN

HEER VAN P * * *.

WAT doet gij? Wat doet uwe geliefde Echtgenote? Maar kan ik my deze vragen zelf niet beantwoorden?

Gij mint, en smaakt het zoet, dat ons de min bereidt.

In alle die volkomenheid;

Waar in haar beeld, dat zoo veel schoons verspreidt,

Uit de oude gouden eeuw, ons over is gebleven;

In alle die volkomenheid,

Die zich, door heel de schets, verspreidt,

Die ons de Nazoos van haar geven;

In alle die volkomenheid,

Waar in, met zoo veel kunstbeleid

De Fontenellen haar beschreven.

Kunt

Kuāt gij, aan de zijde van eene zoo beëinnelijke Echtgenote, wel anders dan te vrede leven? Ik zie haar op het oogeblik, tot u, de kamer intreden?

Zij komt. De tederheid is in haar oog te ontdekken;

Verlangen en vermaak verzellen hare treën,

De liefde heerscht in al haar trekken.

Zij ziet in 't rond, naar wien? naar u alleen.

Hoe spreekt haar oog! kom laat ik 't wagen,

De reden van haar oog, in woorden, voor te dragen.

O P*** mijn hart is 't uwe, en 't uwe weder 't mijn.

Nooit wordt mij uwe keus, de mijne u nooit tot pijn.

Neen, ieder dag moet een getuige zijn,

Wat ware vreugd ons zij beschooren,

Slits wij elkanderen verkoren,

En ons die keus zoo heilrijk schijn.

Elke opslag van het oog moet een getuige zijn;

K

Dat

Dat wij gedurig, met meer zoetheid, onder-
vinden,
Hoe wij, van uur tot uur, ons vaster saam
verbinden;
En ieder oogenblik, tot onze spijt, verdwijn.
Dat aan de liefde niet geheel gewijd kan zijn.
Elk woord moet een getuige zijn,
Dat wij ons zelf die vreugde geven,
Die zich gedurig kleedt, in eenen nieuwen
schijn;
Dat wij niet vreezen voor de smert van zorg
of pijn;
Daar wij voor gene rampen beven,
En dat, zoo lange wij maar leven,
We ons spellen, elke dag een vrolijk feest te
zijn.
Een ieder kusch moet een getuige zijn,
Dat, volgens ons, geen heil bij't heil worde
opgewogen,
Dat wij, zoo lang ons 't levenslicht beschijn,
Elkander spreken, zien en steeds omhelzen
mogen.
Ik denk noch, met een soort van verrukking,
aan de vermakelijke oogenblikken, die ik, in
Uw

Uw bijzijn, en aan de zijde van Uwe beminne-
lijke Echtgenote, hebbe doorgebracht. Ik zie
noch elke kleine lijfsgebaarde, waar mede gij
elkander liefkoost en elkander duizend schoone
dingen zegt. Ik hoor noch alle die oprechte
loffspraken, met welke gij mij Uwe Echtgenoot
beschreeft. Ik zie noch de bosjes en de neer-
geslagene oogen, die u deze loffspraken afdrong-
gen, ik hoor haar noch bidden, dat gij haar toch
niet prijzen zoudt, en elk woord overtuigt mij
noch, dat zij het verdient. Waarom kan ik
toch niet dikwils bij u beide wezen? en, in
Uw voorbeeld, het vermogen der liefde, een-
dragt en verstandigheid leeren kennen, waar
door gij Uwe vergenoeging verdient, terwijl gij
dezelve bevordert, en waardoor gij mij, als een
aanschouwer, gedurig, dagen lang; zoudt ge-
lukkig maken? Ja mijn waarde P—————
zoo het aan mij stond, ik kwam noch van daag
bij U, en, in langer tijd, zou ik niet van Uwe
zijde wijken. Maar dat geluk zal mij niet ge-
beuren. Ik moet met de hope te vrede wezen.
U met het einde van het jaar, eerst weder te
zien. Maar zal ik dan ten minsten, binnen

dien tijd, niet eenen brief van U ontvangen? niet eenen? Dat zou al te slecht wezen! Gebruik daar toe maar eenige van die oogenblikken, die gij aan Uwe Echtgenote niet geven kunt. Schrijft mij maar, dat gij beide noch naar mijne wenschen leeft; dat gij even zoo zeer zegepraalt over den nijd, als over het geluk; dat gij mijn Vriend zijt: zoo zal ik u tien brieven daar voor schrijven, zonder antwoord te begeren. Vaar wel!

VIERDE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN.

HOOGWELGEB. HEER!

MEVROUW uwe zuster, die mij den dood van uwe beminnelijke Echtgenote gemeld heeft, en die over uwe ruste maar al te teder bezorgd is, heeft mij bevolen een troostdicht aan u onderhanden te nemen. Behaagde het den Hemel, dat dit het middel ware, om u tot rust te brengen! Maar dat is het zeker niet, en ik ben
van

van de grootheid van uw verlies al te zeer overtuigd, dan dat ik u in oprechtheid zou kunnen vertroosten; en gij zij al te zeer bedroefd dan dat gij naar mijnen troost zoudt luistern.

Zal ik u troosten? met wat rede?

Gij klaagt, en ik, ik klage mede!

Het klagen toch vertroost u meest.

Gij weent, uit een verbrijzeld harte.

Ja ween vrij, zij verdient die snarte.

Haar dood verbrijzelt ook mijn' geest.

Wie zal nu uwe rust betrachten?

Wie met u ware Godvrees achten?

Wie deelen in uw smart en pijn?

Wie, uit uw vreugde vreugd, ontfangen?

Uw tegen ijlen met verlangen;

U vriendschap-wereld-wellust zijn?

Neen, ik wil uwe tranen niet hinderen; zij zijn liefde; zij zijn de tederste liefde; zij zijn de zekerste bewijzen, van de waardige uwer zalige Echtgenote; en gij zoudt harer onwaardig geweest zijn, indien gij haar minder beklagen kost. Bejammerenswaardige Vriend! Hoe schielijk hebt gij opgehouden, de gelukkigste Echtge-

noot te wezen! In het eerste jaar van Uwen Echt, verliest gij eene Echtgenote die het negentiende van haar leven noch niet voleindt heeft; die u onuitsprekelijk beminde; die het edelste harte bezat een hart toeer der deugd, en tot geluk van de wereld geschapen! Gij verliest haar, na dat zij u eenen zoon geschonken heeft. Mijn geheele hart is afkeerig, een mensch, die ik het langste leven beloofd en gewenscht hadde; die ik, noch voor weinig weken, in den bloei der gezondheid, met alle de bekoorlijkheden van schoonheid en bevalligheid verfierd, gezien hebbe; van welke mij elk woord verrukt, en tot eenen stillen eerbiediger van haren geest gemaakt heeft: ja bedroefde Vriend! mijn geheel hart is afkeerig, zich zulk een mensch, in het graf voortestellen. Herafscheid van uwe Echtgenote, dat mij Mevrouw Uwe Zuster geschreven heeft, heeft mij duizend tranen gekost. „ Ik moet u dan verlaten? o God, „ waarom hebbe ik u moeten kennen, waarom „ hebbe ik u moeten minnen? Gij, gij maakt „ mij mijn einde moeilijk, niets anders in de „ geheele wereld. ——— Mag ik u dan niet toch

„één jaar bezitten? — Maar, Heer, niet mijn wil, maar de uwe geschiede! — Verlaat mij. Ik bemin u — ik sterve.” Ik heb hier de woorden dezer zalige, met opzet, ingevoegd. Daar ligt in dezelve de grootste stof van droefheid voor u; maar ook de grootste vertroosting. „Verlaat mij. Ik bemin u — ik sterve.” Ween, mijn lieve Vriend! Ik weene met u. Offer uwe Beminde de trouw- hartigste klachten. Alleen die genen, die de waarde van de Vriendschap, noch van de liefde kennen, zien eene billijke weemoedigheid, voor weekhartigheid aan, en schamen zich de tranen, die de natuur ter eere vloeien. Klaag vrij; maar geef ook gehoor aan mijne bede, en wees niet al te teder verkeerd aan uwe weemoedigheid. Het is niet mogelijk, de eerste aandriften te wederstaan. Daar is zekere tijd van nooden, eer de hevigheid van onze aandoeningen wat bedaart; maar ik weet, dat gij dezen tijd, door de herinneringen van wijsheid en Godsdienst voorkomen zult;

Want, Vriend! wiens is des menschen leven?
 Hij neemt het, die 't ons had gegeven;
 Eerbiedig hem in zijne daad!
 Ook dan, wanneer zijn hand ons griesde,
 Blijft Hij standvastig, God de liefde,
 Die handelt naar zijn wijzen raad.

Dit is de eenige troost, dien anderen en wij zelven ons geven kunnen. Ik bejammere u, met den grond mijner ziele, en ben e. z. v.

VIJFDE BRIEF.

AAN DEN

HEER VAN E * * *.

HET is half uit weêrwraak, dat ik u zoo laat antwoorde, en half door drukke bezigheden. *Weerwraak?* zult gij zeggen; *Is niet mijn langdurig stilzwijgen, door eene meenigte verdrietige en treurige toevallen, genoeg verontschuldige?* Neen, mijn lieve Heer van E—; Gij moet immers uwen nood aan iemand kl-

gen, waarom hebt gij mij niet uitgekozen? Waarom hebt gij mij niet het treurig vermaak gegund, om in uwe aandoeningen te deelen, terwijl ik u zou hebben opgebeurd? Ik weet u voor deze bescheidenheid of tederheid, in de Vriendschap, weinig dank. Ik wil uwe bekooringen, zoo wel weten, als uwe vermaken, en in beide die gevallen, gevoelen dat ik u beminne. Uwe treurtijd is nu voorbij. Wat zal ik u nu zeggen? Dat ik dit met groote blijdschap hoore? Dat zeggen u alle menschen, ook die uwe vrienden niet zijn. Maar indien gij mij geschreven had, in het sterkste van uwe aandoening, zoo had ik u ook met volle aandoeningen, kunnen antwoorden. De Hemel geve u zeer veel gelukkige dagen! Dat bidde ik, en dat hope ik zeker. De wijze op welke gij uwe ouden draagt, is een zekere weg tot geluk. Meld mij spoedig, hoe gij 't hebt. Ik beminne u, meer dan ik u zeggen kan, en ben, e. z. v.

Z E S D E B R I E F.

HOOGWELGEBOREN FREULE,

Hoe gunstig hebt gij, in eenen brief aan uwe Vriendin, van mijn Character geoordeeld, en hoe gelukkig zou ik wezen, indien ik deze eere verdiende! Maar neen, ik belijde het u oprecht, ik verdien dezelve niet; en nochtans wensche ik, dat deze oprechtheid u bewegen moge, om uwe uitspraak niet wederom te nemen; zoo zeer bevalle ik mij zelven, van wegen uwen lof. Dit is eene ijdelheid, die ik in anderen bespotten zoude, en mij zelven vergeve ik ze zeer gaarne; om dat gij mij daar toe verleid hebt, en omdat ik weet, dat ik, door den lof van honderd andere freulens, overschillig zoude gebleven wezen. Ik danke u derhalven, Hoogwelgeb. Freule, voor uwe goede gedachte, met zekere edele aandoening, voor welke men alleen vatbaar is, wanneer men van u geprezen wordt. Gij hebt, in denzelfden brief, aan uwe Vriendin, gewenscht rijk te wezen, om een jaar-

jaarlijks pensioen voor mij te kunnen vaststellen, en ik verzekere u, dat mij deze wensch meer vermaak geeft, dan mij mischien eenig pensioen van eenen grooten Heer, zou gegeven hebben. Ik vertrouwe u, mijne Freule, niet alleen de grootmoedigheid toe, om anderen, zonder hun smeeken, gelukkig te maken; maar zelfs die, dat gij het zoudt doen zonder hun te laten weten, wie zij hun geluk te danken hadden. Dit vermogen bezitten alleen de edelste harten. Maar, hoogstgeëerde Freule, wanneer het aan mij stond, zoo zoude ik mij, wanneer gij eens zult getrouwd wezen, meer wenschen, dan een pensioen. Ik herinner mij dat LA FONTAINE, in het huis van de geestrijke Markgravinne de LA SABLIERE, twintig jaren zijn verblijf, en aan haar eene grootmoedige beschermersse en Vriendin gehad heeft. Zoudt gij niet eene LA SABLIERE voor mij wezen. Indien ik een LA FONTAINE ware? ongetwijfeld. Waarom past de vergelijking toch niet zoo wel op mij, als op u? Waarom ben ik niet een La Fontaine, zoo wel als? Doch gij zoudt boos op mij worden, indien ik deze gedagte verder voordzette: en
even

even zoo weinig durf ik u zeggen, hoe veel Leipzig, in de oogen van uwe beminnelijke Vriendin, en in de mijne, verloren heeft, sedert gij van daar vertrokken zijt; hoe gij bijna de eenige inhoud van onze gesprekken zijt; en hoe welsprekend wij worden, wanneer wij van u spreken, en u alle geluk toewenschen kunnen, dat uwe hoedanigheden verdienen; dit alles durve ik u zelve niet wel zeggen. Ik sluitte derhalve en blijve met groote eerbiedigheid.
e. z. v.

ZEVENDE BRIEF.

AAN DEZELFDE.

HOOGWELGEB. FREULE,

DE vrijheid, die ik genomen hebbe, om aan u te schrijven, zou u spoedig tot last, of ten minsten tot moeite worden, indien gij elken mijner brieven, met zoo veel zorgvuldigheid, en zoo schoon beantwoorden wildt, als den eersten. Ik bidde u derhalven, mij slechts zelden,

den, of alleen in eenige weinige regels te antwoorden, en uit deze bede te besluiten, dat ik liever het grootst vermaak misfen, dan u de minste moeite veroorzaken wil. Deze bescheidenheid is eene noodzaakelijke deugd, wanneer men zoo veel hoogachting voor iemand heeft, als ik voor u, mijne waarde Freule, hebbe. Maar waarom hebt gij het uwe Vriend zoo euvel afgenomen, dat zij u iets van de goedkeuring gemeld heeft, met welke ik van uwen stijl gesproken hebbe? Zij bemint u al te zeer, dan dat haar de geringste lofspraak, die u betreft overschillig wezen zoude; en zij is al te zeer, in de taal der overtuiging, bedreven, dan dat zij niet, uit mijn woorden, en uit den toon zelfs, waarmede ik die uitsprak, zoude besloten hebben, dat mijn lof geen vleierij ware. Gij kent, in het algemeen, de voordeelen, die gij, boven velen van uwe kunne, vooruit hebt, te weinig; en even deeze verdienste moet u de hoogachting der wereld, maar des te meer, verwerven; en anderen noodzaken, om u het recht te doen wedervaaren, dat gij u zelven weigert. Wie zoo levendig, en juist denkt,

als gij, mijne Freule, die schrijft altijd schoon, en des te schooner, hoe minder hij voor heeft, schoon te schrijven. Men roemt de natuurlijke losheid, in de brieven van Mevrouw Sevigné, ongeacht de kleine mislagen in de uitdrukking, en zelfs hare onachtzaamheden zijn noch beminnelijk. Het is zeer zeker, hoogwelgeb. Freule, dat ons uwe kunne, in het schrijven van brieven, de loef afwint, en gij zult in't kort daar van een nieuw bewijs wezen. Vergeef mij deze pedantsche magtspreuk, uit hoofde van hare oprechtheid. Men kan altijd noch in staat wezen, om wel te oordeelen al is het, dat men zelf niet wel schrijft. Vereer mij verder met uw toegenegen aandenken, en geloof mij, dat ik het zelve wete te schatten. Ik heb de cere zoo lang ik leve te wezen e. z. v.

ACHTSTE BRIEF.

MEVROUWE.

Gij zijt de beste vrouw van de wereld en ik ben uwe beste vriend; dit stel ik vast. Zeker

ker gij verdient (laat deze regels uwen man niet lezen!) Gij verdient een noch beter en aanzienlijker man, dan uw C.... is. Nochtans moet u dit niet te rugge houden, hem verder te beminnen. Alle luiden kunnen onmogelijk zoo veel verdiensten hebben, als gij en mag ik het zeggen? als gij en ik. Maar hoe hebt gij het toch te Q....? Is mijn gedicht op uwe bruiloft noch een fabel? Hoort uw man, — Let wel, ik wil Homerus navolgen, en eene zoozeldzame omstandigheid verdient het immers wel! — Hoort uw man den naam van vader noch niet? Ja, lieve Vriendin, indien gij mij, noch in het oude Jaar, eenen gevaderbrief gezonden had, zoo zou mijn peetekind (want met eenen zoon moet gij de wereld beschenken,) door mij zijn rijk geworden. Ik kreeg, omtrent dien tijd, een geschenk van vijftig dukaten, voor moeite, die ik gedaan had. Ik wist in 't eerst niet wat ik, met het geld, doen zoude. Nu eens wou ik een huis, dan een tuin, dan eene Ridderhoeve, eindelijk zelf een lieve vrouw koopen; en zoo gij toen maar eenen gevaderbrief aan mij verdicht had, zoo had ik

ze-

zeker mijn peetekind alle deze dukaten, voor een pille gift, gezonden. Zij waren allen zeldzame stukken, met dubbelde harten; met Cometen en dergelijken. — Ik moet ze maar bewaren, zult gij zeggen? Neen mijne goede Charlotte, dat is nu al te laat. Ik herinnerde mij noch, op den laatsten dag van't jaar, dat ik eenige boeken betalen moest, en daaraan heb ik dat geld besteed. Wacht derhalven liever tot wederom eene dergelijke gelegenheid voor komt; want voor't tegenwoordig kon ik mijnen doopzoon met niets anders, dan met mijne gebeden en met mijnen zegen dienen, om met de Fijnen te spreken — ik heb gehoord, dat uw maar goeden hongarschen wijn, overeenkomstig zijnen stand, in zijn kelder heeft. Zeg hem toch, dat hij zich, met een gedeelte daar van, bij mij zeer gezien konde maken, en te gelijk, als mijn gewezen *Respondent*, het *presidium* van mij afkopen. Ik denk voor het naast dat ik haast tot u overkom; want ik ben bij uitnemendheid begerig om u te zien en te omhelzen. Het is zeker zestien mijlen ver; de weg is slecht: het is koud: maar dat alles zal mij niet te rugge houden.

Het

Het menschlijk leven is kort, ik wil reizen en u noch eens spreken, en u, geheele weeken lang, zeggen, hoe veel goeds ik u gunne, en hoe zeer ik steeds geweest ben en noch ben e. z. v.

NEGENDE BRIEF.

MEVROUWE.

HET landleven moet toch vooralles niet helpen. Ik ben sedert veertien dagen een rechte Heautontimorumenos. Vergun mij eens een woord te gebruiken, dat gij niet verstaat, en dat ik u mischien zelf niet recht verklaren kan. De klank van het zelve is al te wel met mijn character overeenkomstig. Lees het woord noch maar eens. Het heeft zoo iets zwaarmoedigs, zoo verdrietigs aan zich, dat ik het, voor geen geld, tegen een ander verruilen zoude. Ongetwijfeld moet het een onvergenoegd en morrend mensch beteekenen, mijn hart zegt het mij: en indien het ook al eene andere beduidenis had, zoo wil ik echter volstrekt dat het eenen onvergenoegden mensch beteekenen zal. Deze be-

L

ik,

Ik, Mevrouw. Ik ben, sedert veertien dagen een volmaakte Heautontimorumenos. Maar waarom? Om dat ik dat ben, anders weet ik u niet te zeggen. Ik ben veel te verdrietig, dan dat ik nadenken zou, wat daar van de reden is? En hoe kon ik ongestoord verdrietig wezen, wanneer ik lang wou nadenken? Ik heb de schoonste landstreek voor mij, en ik wacht mij zorgvuldig, dat zij mij niet aandoe. Ik zie dezelve aan, en ik denk niet aan het gene ik zie, maar daar aan, dat ik niet te vrede ben. Ik heb goede boeken om mij heen liggen, ik zou dit, ik zou dat boek, ik zou ze allen wel willen lezen. Ik overleg wat ik lezen wil, en na lang overleg, neme ik een ander, dan het gene ik gekozen hadde. Ik leze, ik gevoel niets, ik snijft het boek weg. Ongewijfeld zijn mijne boeken te klaar voor mij. De gedachten moeten duister, de taal moet angstvallig wezen, dan zou ik lezen. Zeg mij maar, Mevrouw of ik mogelijk ook krank ben? Aeh mogt dit waar wezen! Want zoo ik niet krank wezen mogt, moet ik bijna gek zijn, en dat zou ik, ongeacht mijnen haat tegen mij zelven, niet gaerne wezen. In de eerste weken kon ik mij, aan de
me-

menigvuldige tonelen dezer landstreek, niet verzadigen. Ik vloog de kamer uit, om in de open lucht, door berg en dal, door beemden en boschen, te zwerven; en wanneer ik vermoeid was, door de beschouwing van de schilderijen der natuur, zoo ruste ik uit, in de schoone beelden-galerij van den Heer van het Dorp. Nu kom ik niet verder, dan van de pastorie tot het kerkhof. Ik beschouw de grafzerken, de houten kruisen, en ik rust niet, voor dat ik eenen half uitgesleten naam hebbe nagespeld. Wanneer ik op de gedenkteekenen leze, hij stierf oud en des levens zat: zoo raakt geheel mijn hart in beweging. Ik worde alsdan zeer eigenlijk gewaar, dat ik het leven moede ben; maar mogelijk in geenen beteren zin, dan toen ik in mijn zevende of achtste jaar was. Ik weet niet wat kinderachtige wensch mij toen moge mislukt wesen. Althans ik wierp mij onder eenen boom in den hof, en bad den dood zeer ernstig, dat hij mij in den hemel halen wilde; zo gehaat was mij de wereld. Kortom, Mevrouw, wanneer de Predikant het kerkhof voor mij laat sluiten, zoo weet ik, van benauwdheid niet meer wat ik be-

ginnen zal. *Maar waarom komt gij niet weder in de stad, wanneer gij buiten zoo kwalijk te vrede zijt?* Dat weet ik ook niet, Mevrouw. Ik geloof dat ik wacht, dat gij mij verzoeken zult. En wanneer gij mij verzocht, dan zoudt gij mij, naar mijne gedachten, niet uitdrukkelijk, niet hartlijk, genoeg verzocht hebben, en ik zou, uit weerwraak daar over, weigeren terug te komen. Op dit oogenblik laat mij mijn huiswaard de schaar en het pennemes zeer beleefd afeischen. Merkt gij deze list niet? — Maar wie heeft dan gezegd, dat ik zwaarmoedig ben? Neen, te onvreden ben ik slechts, niet bij mij zelve, dit is het al, en daarom laat men mij het pennemes afeischen? Zeg mij op uw geweten, mijne Vrindin, kunt gij iets anders uit mijnen brief opmaken, dan dat ik knorrig ben; dat ik zelve niet weet, wat ik wil, en ten hoogsten, dat ik hipochonder ben. Goed! dat ben ik voor mij zelve; wat legt mijnen huiswaard daar aan gelegen? Men laat aan ieder het recht om vrolijk te wezen, en mij wil men de treurige vrijheid benemen, nedergeslagen te zijn? Dat is aarzig! Gij zijt duizendmaal redelijker, Mevrouw; gij
be-

belet mij niets. Gij laat mij in tegendeel toe, mijne onvergenoegdheid aan u te klagen. Dit zie ik als de grootste weldaad aan, ik kusche u daar voor de hand, en ben daar voor, zo lang ik leve, uw e. z. v.

TIENDE BRIEF.

HOOGGEEERDE HEER!

Ik danke u onderdanigst, dat gij mij, met den jongen Heer L ——— hebt willen bekend maken. Hij is alle mijne Vriendschap en liefde waardig, en zijn persoonlijke hoedanigheden zouden mij zelfs verplichten, om hem, naar mijn vermogen, te dienen, al was hij ook de zoon van den geringsten man, en al had hij ook, buiten uwe aanprijzing, kennis met mij gezocht. Ik zal het des te meer doen, dewijl mij mijne Vriendschap met u, en mijne hoogachting voor zijnen Vader, daartoe verplichten. Onderfeld dat hij van mijne verkeering geen ander voordeel heeft,

L 3

dan

dan dat ik hem, voor de mislagen waarfchouwe, die ik z If in mijne letteroeffeningen begaan hebbe, of noch bega: zoo zal hij toch, met mijne oprechtheid, kunnen te wrede wezen. Geleerd zullen hem andere en zijn eige vlijt wel maken. Ik verblijde mij, dat hij, in deze vroege jaren, reeds zoo veel gelezen heeft: noch veelmeer verblijde ik mij, dat hij genie heeft. Van beide mag men alles hopen. Vaar wel, en zend mij spoedig weder eenen zoo gefchikten jongeling.

ELFDE BRIEF.

AAN DEN

HEER VAN H — G.

Gij moogt wezen waar gij wilt, nergens zijt gij veilig voor mijne brieven. Ik heb zoo vast voorgenomen, u, van tijd tot tijd, aan mij, en aan de hoogachting, die ik u boven anderen fchuldig ben te herinneren, dat ik brieven op brieven fchrijven zal. Eens hebt gij mij daartoe verlof gegeven; en 't geen het ergfte is: ik

vin.

vinde dikwijls zoo veel vermaak, in 't schrijven van brieven; dat ik niet kan ophouden, voor dat het vel beschreven is. Maar, voorde eerste maal, wil ik u niet zoo zeer verschrikken. Ik heb, met opzet, maar een half vel genomen, op dat ik niet, in mijn gewoon gebrek, vervalle. Het zal tijds genoeg wezen, u met lange brieven te straffen, wanneer gij mij, op de korte, niet antwoordt. En, o wanneer ik maar niet behoefde te vreezen, dat ik mij, op deze wijze, noch dikwils met schrijven zal kunnen verzadigen. In waarheid, mijn lieve heer van H — het is mijn grootst verlangen, eenig naricht, slechts eenig kort naricht, van uwe omstandigheden, te hebben. Ik wensche u de grootste vergenoeging, en daarom zou ik gaern hooren, dat gij vergenoegd leeft, en dat wel van niemand liever, dan van u zelven. Zeg mij dit, en tegelijk, dat gij noch mijn vriend en voorstander zijt: zoo zal ik u, tegen mijne neiging aan, beloven, dat ik u, langer dan een maand, niet weder met eenen brief overvallen zal. Het zal voor mijn hart wel zwaar vallen, maar ik zal des niet te min mijn woord houden. Ik ben e. z. v.

TWAALFDE BRIEF.

AAN DEN

HEER SEKRETARIS K —

Ik ben u een antwoord schuldig, doch schoon ik u dat ook niet schuldig ware, ik zou evenwel aan u schrijven, en u zeggen, hoe zeer ik uw vriend ben, en hoe zeer ik wensche, dat het u, op alle plaatsen van de wereld, moge wel gaan. Zekerlijk wensch ik ook, dat gij noch bij mij wezen mogt; en indien uw geluk, met dezen wensch, overeenkwam, zoo zou ik hem noch meermaalen doen. Ik ben in tuschen blij, dat het vrede is, of ten minsten, dat de menschen van vrede spreken; omdat ik op die wijze u met den eersten weder in Saxon hope te zien. Schrijf mij toch dikwils, anders zal ik u zeer donker aanzien, wanneer gij wederkomt. Ik hebbe uw laatsten brief, aan Mevrouw. S. voorgelezen en zij was moeilijk, dat hij zoo kort was. Hoe gevalt u deze lofspraak, bij welke ik noch een compliment uit haren naam te voegen hebbe?

be? Hoe maakt het de Heer Major G — ?
 Zeg hem, behalven duizend vriendelijke groete-
 nissen, zeer verplichtende dingen van mij, en
 vaar met hem wel, zeer wel!

DE TIENDE BRIEF.

AAN DRIE ZUSTERS.

Ik neme eene vrijheid, die zeer nieuw is.
 Wie heeft ooit aan drie juffers teffens geschre-
 ven, zonder ze te kennen, zonder ze gezien
 te hebben, zonder hare namen te weten? Hoort
 mij kommerloos, mijne drie onbekende schoo-
 nen (zoo anders deze brief in uwe handen komt)
 hoe 't met mij gesteld is. Heden komt de Heer
 L — bij mij, en toont mij eenigen van uwe
 brieven, in welke gij de goedheid gehad hebt
 mij te laten groeten, en mijne schriften met uwe
 goedkeuring te vereeren. Ik moets geheel geen
 nieuwsgierigheid bezitten, of niet in staat wezen
 om de lofspraak van eene vrouw te gevoelen,
 wanneer ik niet naar uwe namen gevraagd hadde.
 Ik deed het; maar mijn vriend was zoo boosaartig
 of zoo zelfzoekend, da. hij mij daar op niet ant

woorde. „Of gij den naam weet of niet,” hief hij spijtig aan; „ze zijn drie aangename en verstandige juffers, drie lieve Zusters, die den smaak en uwe verleidelijke schriften beminnen. Dat is alles wat ik u zeggen kan. Zij wonen te G — Zie, hier staat het. Maar meer zult gij niet gewaar worden, al zouden u ook, van nieuwsgierigheid, alle krankheden teffens op het lijf komen.” Dit onbescheiden compliment beledigde mij te meer, om dat mijn hart, wegens uwe lofspraak, noch met trostheid vervuld was. Nochtans verbergde ik mijn ongenoegen, met zekere lachende houding; die ik, voor eenige jaaren, in eenen boosaardigen Hoveling, gezien had, en ik vroeg hem zeer ootmoedig, of hij dan niet eenen kleinen brief, aan deze drie aartige Zusters, voor mij bestellen wilde, maar verzegeld. Ja, zeide hij, dewijl gij noch koffij hebt, zal ik een pijp met u rooken, maar zo ras de pijp uit is, moet de brief klaar wezen, of ik bestel hem van mijn leven niet. Ach, dien boozen mensch Thans klopt hij den tabak uit. Hij staat op. Ik wilde noch gaern wat met u praten. Ik heb u immers
 noch

nóch niet, voor de eer van uwe goedkeuring, bedankt; maar neen, hij vertrekt. Ik zou u zo gaeru om uwe vriendschap verzoeken. Ik moet alles vergeten, wanneer ik anders begere, dat deze brief te recht kome.... Vergeeft mij en vergunt mij de eere u in aller ijl te zeggen, dat ik met uitnemende hoogachting ben e. z. v.

VEERTIENDE BRIEF.

AAN DEN

HEER SEKRETARIS K —.

ZIET gij wel? Een rechtschapen duitseh Auteur moet geen Paasch- of Michaelis Misfe laten voorbijgaan, zonder iets uit te geven, al was het ook maar een werkje van twee bladen. Neen, neen, ik laat mij mijn recht niet ontnemen; ik schrijf zo lang ik gezonde handen hebbe. Het staat al te mooi, wanneer men zich zelve in den miskataloge, terstond daar op, in de kouranten en boekzalen, en eindelijk in de handen der wereld zien mag. Ik kom zelden
bij

bij iemand, zonder voor mijne vlijtigheid beloond te worden, en ten minsten een van mijne werken, in de vensterbank, op het toilet, zeer netjes gebonden, aan te treffen. Ik kan u niet zeggen, wat ik dan ondervinde; maar dat weet ik, dat ik dan niet te houden ben. Ik vlieg naar huis, ik neem de pen in de hand, en schrijf wat ik schrijven kan, en ik vertegenwoordig mij reeds eene andere plaats, waar ik mij weder vinden zal, al was het ook in de handen van eenen houthakker. Onlangs kwam ik bij mijnen boekbinder. Terwijl ik met hem spreke, komt een houthakker in, die bij hem bekend is, en haalt uit zijnen korf, waar in een goede voorraad van boter en broot was, mijne F. en E. ongebonden, te voorschijn. Daar, begon hij in zijne taal: *bijnt me dat bok knappies en sterk in.* Christof, sprak de boekbinder, waar hebt ge toch dat boek gekregen? Hij antwoordde hem zeer spijtig, dat hij het hier gekogt had; dat de schoolmeester ende schout van zijn dorp, bij wien hij het boek eerst gezien had, zich er half slap over gelachen hadden, dewijl er zoo veel kluchten in stonden;

den; hij zeide, dat hij een klein zoontje had, die reeds fraai begon te lezen, en die hem 's avonds, als hij van 't werk kwam, en zijne pijp tabak in ruste rookte, iets daar uit zou voorlezen, zoo dat hij nu haast niet in de kroeg dacht te komen. Hij was noch jong, de Heer, voer hij voort, die 't in druk heeft laten uitgaan; ik wou hem wat afdingen, maar hij zeide 't was niet anders, dan 14 stuivers, die heb ik hem ook gegeven. Hij had noch veel boeken; het boeken schrijven moet bij hem wel van de hand willen. Jou gek, zeide mijn boekbinder, de man daar gij het boek gekoft hebt, heeft het niet geschreven, hij drijft er maar handel mede. Wel zoo, zei de boer, ik dacht dat deze de Heer zelve was, anders had ik hem, op mijne eer, zoo veel niet gegeven. Nu had ik kunnen heen gaan, maar mijne eergierigheid wou dat niet dulden. Ik hoopte dat mij mijn Boekbinder ontdekken zoude, en hij deed het, tot mijn geluk, want anders zou ik mij zelve, aan den boer, ontdekt hebben. Gij had moeten zien, met wat verwondering mij de boer beschouwde; hoe vriendlijk hij mij op den schouder klopte,
en

en mij vermaande, meer zulke snakerijen te schrijven! Ik was den ganschen dag ongemeen op mijn schik. Ik vertegenwoordigde mij alle mijne lezers, van den grootsten af tot den houthaker toe, en besloot terstond het tweede deel van de G — gereed te maken, 't welk Gij, met dezen brief ontvangt. Zend het mij toch niet weder te rug, ik word er zwaarmoedig over. Eindelijk, antwoord mij spoedig, anders schrijf ik u dergelijke merkwaardige vertelseltjes nooit weder. Ik ben e. z. v.

VIJFTIENDE BRIEF.

AAN MEVROUW S.

ZIET gij, hoe ik mijn woord houde? Gij zijt naaulijks vertrokken of ik schrijve reeds aan u, en ik denk, ik zal zoo lang schrijven, tot dat ik u weder hebbe te rug geschreven. Er zijn, in de daad, in tweemaal vierentwintig uren, ook zoo veel oorzaken ontstaan, die allen uwe tegenwoordigheid schijnen te vorderen. Ik zal u
de

de voornaamsten maar melden. Mijn Heer uw Echtgenoot heeft gister namiddag de koorts gekregen. Hij heeft mij uitdrukkelijk verboden, u daar iets van te schrijven. Ik heb het hem ook beloofd; doch in eene zaak, die u zoo gewichtig is, zie ik het voor eenen prijswaardigen mislag aan, mijn woord niet te houden. 't Is thans wel zeer redelijk met hem, en verscheide luiden willen hem van daag zelfs hebben zien uitgaan; doch ik moet het best weten, dat het noch zeer gevaarlijk met hem worden kan. Uw zootje heeft ongelukkig de porceleintafel omgestooten; en gister namiddag — mag ik het u wel zeggen? O hoe beklage ik u, — gister namiddag, denk eens welk een ongeluk! is uwe geheele zilverkas geledigd, zonder dat men, tot op dit oogenblik noch weet, van wien. Ik zou geen eind krijgen, indien ik u alle de onheilen melden wilde, die sedert uw vertrek voorgevallen zijn. Maar nog eene oorzaak kan ik niet verzwijgen, die mij in het bijzonder, naar uwe spoedige terugkomst doet wenschen. Het is eene beroeping naar B — die ik, met de post van heden, ontvangen hebbe.

be. Ik heb uw' raad meer dan ooit noodig, hoe besluitloozet ik alle oogenblikken worde: Ach, Mevrouw, waarom zijt gij toch op reis gegaan? Wat zal ik toch doen? Het is onmogelijk, dat ik L — verlaten kan, zonder u voor alle de vriendelikheden te danken, die gij mij sedert zoo veel jaren bewezen hebt. En even wel, . . . mij dunkt, dat gij in deze week noch terugkwaamt. Uwe lieve Mama kan in vierentwintig uren veel met u spreken. Kom toch, bidde ik u — *Of dat alles wel waar is dat ik u verteld hebbe?* ja wel, Mevrouw, want zoo ik neen zeide, zoo zoude gij niet spoedig weder komen. Op het oogenblik laat mij uw Beminde roepen. Wat mag er wederom voor, gevallen wezen? Het schijnt of alle ongeluk, in uw huis, maar naar uwe afwezendheid gewacht hadde. Vaar wel Mevrouw, ik spoede mij naar uwen Man, en ben met de volmaakste hoogachting e. z. v.

ZESTIENDE BRIEF.

AAN DEZELFDE.

MEVROUW,

Ik heb den vorigen nacht een bedroefden droom gehad. Gij zat te schrijven, en schoon gij ook bijna zestien mijlen van mij zitten mocht, kon ik echter, door hulp van den droom, zo veel zien, dat gij schreeft aan eenen goeden vriend. Wie was blijder dan ik? Ik keek elk oogenblik, of gij, met uwen brief, haast klaar waart; want ik hield niets zekerer, dan dat gij aan mij schreeft, ja ik was reeds eenige malen in het denkbeeld, om u den brief af te nemen. Ondertuschen kwam uw zoontje en stiet zoo onvoorzichtig aan de tafel dat de inkkoker omviel. Ik wou, in de ontstekenis, naar den inkkoker of naar den brief grijpen, en daarop werd ik wakker, en ont-ruste mij, met allerlei uitleggingen, tot den morgen. Ik heb den droom aan mijne oude Nicht verteld. Zij zeide mij, dat de inkkoker twist en

M

ou.

oneenigheid met afwezenden beteekene. Ach, Mevrouw! slechts niet met u! Dat wensche ik toch niet! Neen, ik wil u daar tõe geen gelegenheid geven. Ik wou gaern niet vragen, waarom gij mij niet antwoordt. Gun mij alleen vrijheid, dat ik voords alle postdagen aan u schrijven, en u zeggen moge, hoe hoog ik u schatte, en hoeveel Leipzich mist, zoo lang gij te Dresden zijt.

ZEVENTIENDE BRIEF.

WAARDSTE MEVROUW,

VERONTRUST u zelven niet. Ik denk niet dat ik naar B — — gaan zal. Ik heb heel wat anders in den zin, en het zal maar op aankomen, of mijnen inval uitgevoerd zal worden. Ik wil bij u te G — — komen. *Naar G — — ? waarom dat?* Om den goeden smaak te helpen bevorderen, die in die stad, onder de Vrouwen, heerscht. Zou men dan, voor de meisjes, niet even zoo wel Collegien houden kunnen, als voor de jonge heeren? *Waarom niet?*

Goed,

Goed, mijn lieve Mevrouw, zoo zoek mij een half dozijn zoete en vernuftige meisjes, die ik eenige onderrechting in de poëzij, in het schrijven van brieven, in de filozofij, of in de talen geven kan. Ik zal zoo weinig een pedant en zo weinig een jongman wezen, als de toestand mijner toehoorderessen vordert. Ik zal, op gemeene kosten eene vrouwenbibliotheek aanleggen, op dat wij, aan goede boeken om te lezen, geen gebrek hebbe. Ik zag gaern, dat mijne meisjes niet beneden de vijftien, en niet boven de dertig jaren oud waren. Indien eenige van mijne toehoorderessen befloten te trouwen: zoo zou ik haar, ten beste van het Huwelijk, eene halfjaar voor de Bruiloft, een Collegie over de Liefde, over het verstandige in de liefde, over de middelen om haar te voeden, om haar te verzoeten, en zoo verder, voorlezen. Wat dunkt u? Zou ik dus uwer kunne geenen grooten dienst doen kunnen, en noch veel grooter dienst aan de wereld, dan wanneer ik eenige jonge Heeren iets voorzegge, dat zij morgen vergeten zijn? Met het Honorarium zou ik het zeer gemakkelijk maken. Ik zou het voor de eer doen, en

wanneer mij de vernuftigste, van mijne kleine vriendinnen, somtijds eenige liefkozingen bewees zoo zou ik mij zeer rijkelijk beloond achten. Maar, Mevrouw, in uw huis moest ik wonen, want uw gezelschap en het gezelschap van de uwen, is de eerste reden, waarom ik te G — — leven wil. Ik verwacht uw antwoord met het grootst ongeduld.

ACHTTIENDE BRIEF.

AAN EENEN PREDIKANT.

HOOGSTGEÉERDE HEER,

Ik kan u niet genoeg zeggen, wat verlanger ik hebbe, naar uwen naderen omgang, en hoe dikwils ik u midden onder mijne vrienden vermenge. Evenwel geloof ik niet, dat wij ooit het genoegen hebben zullen, om malkander persoonlijk te zien en te genieten, dan in eene andere wereld. Daar zullen onze omhelzingen eerst stand grijpen, wanneer zekere inwendige stemme, in ons hart, zeggen zal, dat wij het zijn, die elkander zoeken. Hemel! welke eene weelde

de ligt er in het gevoel van de vriendschap' En hoe weinigen zijn er, die dit geschenk van den hemel te schatten en te genieten weten! Het aandenken aan uwe genegenheid zal mij meenig zwaarmoedig oogenblik helpen verzachten, en het aandenken aan de mijne doe u diezelfde diensten! Dat vertrouwe ik ten minsten van u. Wat zou de wereld, die voor deze gevoelens niet vatbaar is, wel van ons denken, wanneer zij ons zoo hoorde spreken! Zou men ons niet voor dweepers, in het stuk van de vriendschap, houden? Doch wat raken ons die ongevoeligen, die hunne eigen menschelijkheid niet kennen? Ik zou mij kwellen, wanneer ik minder drang in mij vond om u lief te hebben, en de waardij van uwe vriendschap te gevoelen. Ik zal nu de belangen van mijn hart, voor eenige oogenblikken vergeten, en van uwe overgezondene werken spreken. Ik heb ze meer dan eens gelezen, en overal zeer uitmuntende stukken in dezelve gevonden; maar geheel en al hebben zij mij nooit behaagt. Laat mij oprecht spreken, mijn lieve Vriend. Ik merk in weerwil van uwe gemaakte verbeteringen, zekere ge-

dwongenheid in uwe vertelsels, die nu door de kortheid en gelijkheid der verzen, dan door de tijrannij van het rijm veroorzaakt wordt: eene gedwongenheid, die gij door alle uwe pogingen niet zult wegnemen, en die kenneren altijd zal stuiten. Ik heb ze mijne Vrienden laten lezen, die allen ook uwe Vrienden zijn, en zij zijn allen van mijn gevoelen en wenschen van u veel liever andere gedichten dan vertelsels, en liever rijmlooze dan rijmende verzen te lezen. Zij hebben mij verzocht, dat ik u meer tot proze zou opwekken, waarin gij ongelijk veel sterker en nieuwer zijt, dan in de poëzij. Kortom, ik moest u minder lief hebben, wanneer ik gelaten, in de uitgave uwer gedichten, mijne toestemming geve zoude. Vordert ondertuschen uw geluk dit offer, zoo zou ik echter wenschen, dat gij uwen naam niet voor uw werk stelde. Ik zeg u dit, met een bezwaard hart; maar liever wil ik eens, tegen mijne natuur, streng wezen, dan, tegen uw belang aan, al te inschikkelijk. Wees niet ongerust! Gij hebt u genoeg aan den goeden smaak verdient gemaakt. Gij kunt uw liefde tot den Godsdienst en de schoo-

schoone wetenschappen, door andere schriften, voldoen, wanneer anders uwe Ambtsbezigheden dit toelaten. Genoeg, uw hart behoort onder de harten der poëten, en gij zoudt velen van die genen, die gij bewondert, hebben geveerd, Indien gij u in hunne omstandigheden bevonden had. Hoe vaart uwe lieve vrou, en uw kleine goede Jakob? Waarom hebt gij mij niet tot peet verzogt? Ik geloof, dat ik zelve overgekomen ware; maar vijftig mijlen, dat is zeker een groot eind. Beveel mij aan uwe Geminde, en aan alle die tot uwe vriendschap behooren, en schrijf mij spoedig weder.

NEGENTIENDE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN.

AL had gij ook noch een geheel half jaar gezwegen: zoo zou ik noch niet een oogenblik op de gedachten gekomen zijn, dat gij minder mijn vriend zoudt wezen, dan voorhenen. Neen, ik bemin u zoo zeer, dat ik nimmer in deze

verzöeking vallen kan; en hoe weerd ook de uitspraak was, die ik in mijnen laatsten, over uwe gedichte deed; zoo hebbe ik toch niet de geringste kwade uitwerking daar van voor mij gevreesd. Ik voorzag wel, dat u mijn oordeel smerten zoude; want ik rekende uw hart naar het mijne; maar ik voorzag ook, dat de oprechtheid, van mijne oogmerken, deze kleine smerte ras zoude heelen. Ik verliet mij op de bescheidenheid, met welke ik u eene bittere meening ontdekte, en noch veel meer op uwe eigen sterkte. Het is indedaad eene roemwaardige begeerte, een Auteur te worden; maar, paaulijks is men het; of men is onrustiger dan ooit; en zoo gaarne als ik, ten aanzien van de wereld, het getal der goede schrijvers vermeerderd zie, zoo zeer bejammere ik dikwils het lot van een Auteur, die zich, met duizenderlei moeite, de twijfelachtige goedkeuring van het gemeen koopt, die eindelijk noch moeilijker te behouden, dan te verkrijgen is. Ja, waardste Heer, ik verblijde mij, het is waar, ik verblijde mij bij uitslek, als ik zulke fraaije lofspraken leze, als de uwe zijn. Ik behage mij zelve; maar hoe lang?

Eene

Eene enkele gegronde berisping werpt alle mijne vergenoeging terneder. De begeerte om telkens eene nieuwe proef te waagen, en de verschrikkelijke gedachte: zal het mij ook gelukken? zal ik niet te vergeefs, niet ten ondergang van mijne vorige werken arbeiden? Ach welke heimelijke pijnigers zijn ze niet voor de poëten! Wilt Gij evenwel het genoegen van eenen Auteur smaken; wel aan! volg mijn' raad, en kies het proze. Hier in beloof ik u veel geluk, en mij zelve, als uwen vriend, veel eer. Mogelijk is voor uwen kleinen Jakob het geluk, of het ongeluk, bewaart zich door de poëzij grootte maken. Hoe zal ik mij verblijden, wanneer ik hem de plaats op parnasfus kan aanwijzen, die ik gaerne zelve bestegen hadde, en die hij nu zal zoeken te bereiken. Leer hem, zoo dra zijne jaren het dulden, de taal en schoonheden der ouden. Wanneer hij, dus toebereid, tot mij komt: zoo zullen wij zeer goede vrienden wezen, en gaerne samen studeren. Het tweede deel van de G — is, reeds op de Michaëlis Misse, uitgekomen. Uwe Beminde heeft derhalven geen reden, om op mijne traag-

heid boos te wezen : maar misfchien wel op mijne haastigheid, wanneer zij het werk zal gelezen hebben. Maak haar mijn nedrigst compliment, en bemin mij verder. Ik ben altoos met de grootste hoogachting en oprechtheid e. z. v.

TWINTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER VAN A.

Uw geschenk is mij zeer aangenaam geweest, doch de vriendelijke wijze, waarop gij mij het zelve doe, is mij noch aangener, dan het geschenk zelf. Ik zal Voltaire nooit onder mijne boeken zien staan, zonder mij over de genegenheid van hem te verblijden, dien ik denzelven te danken hebbe, of zonder te wenschen, dat ik dezelve verdienen mag. Ja hoe zekerder ik weer, dat gij geene erkentenis van mij begeert of hoopt, hoe meer ik naar eene gelegenheid wensche, om erkentlijk te zijn en u te toonen, dat ik ten minsten even zoo gaarn eenen plicht betracht-

trachte, als gij eene weldadigheid uitoefent. Eene gelegendheid weet ik, en die mij ook de liefste is, mocht dezelve maar reeds voorhanden wezen! Zij zal zeker eens komen. Een hart, als het uwe kan de vermaken der liefde niet lang meer ontberen. Ja ik zal het noch beleven, ik zie u nog gewis in de armen van eene beminnelijke Echtgenote, ik zie

Noch eens een zoon, die, door uw voorbeeld aangedreven;

Door uwen naam en glorie voordgeport

En van u opgeleid, vol moeds u nate streven;

Den besten vader waardig wordt.

Ik bidde u om uwe Vriendschap, schoon ik dezelve reeds hebbe; om uwe brieven, schoon gij dezelve niet gaerne schrijft; want waarom schrijft gij schoon; Ik bidde u eindelijk, de Freule uwe zuster mijn eerbiedigst compliment te maken. Hoe veel geluk wensche ik, hem, die haar verdient! Vaar wel! zeer wel! Ik ben, met de oprechtste hoogachting, uw onderdanige Vriend en dienaar.

EEN-

EENËNTWINTIGSTE BRIEF.**HOOGSTGEEBRDE HEER.**

OM mij ten minsten, door een Goed oogmerk, bij den jongen Heer van G — verdiend te maken: zal ik eenen voorslag doen, betreffende zijne opvoeding. Hij is geheel niet geestig, hij is veeler natuurlijk en eenvoudig en mischien daarom goed.

De jonge Heer mag een staatsman, of een hoveling, of een krijgsman, of een bezitter zijner eigen goederen worden; hij kan nooit te veel leeren, en om veel te leeren, nooit te vroegtijdig beginnen. De opvoeding t' huis heeft duizend hindernissen. Een Hofmeester kan onmogelijk alles weten, en wanneer hij al veel weet, zoo heeft hij nochtans niet altijd de gave om wel te onderrechten, of een jongen levendig hart genoeg te onderhouden; en dit behoort nochtans noodzakelijk tot eene goede opvoeding. Wij moeten gemakkelijk en aangenaam lee.

leeren, eer wij weten hoe veel wij leeren moeten. Het is niet genoeg te leeren, wij moeten ook bijwijlen kennis met de wereld maken; maar de wereld t'huis is niet altijd de beste. Wij zien altijd dezelfde voorwerpen, en gelijk wij weinig gemerkt worden, zoo merken wij ook weinig anderen. Kortom, wij blijven gaarne slaperig, in ons eigen huis, en worden in onze zeden zoo niet ruw, althans zeer eenzelvig. Men heeft t'huis te bevelen eer men leert gehoorzamen, en daarom leert men, noch goed bevelen, noch goed gehoorzamen. Maar ik wil immers geen boek schrijven. Ik wil alleen zeggen, dat het zoo wel voor het verstand van eenen jongeling, als voor zijn hart en voor zijne zeden, voordeelig is, wanneer hij op eene vreemde plaats werdt opgevoed.

Konde ik de hoogwelgeboren Moeder tot het besluit brengen, om haren zoon van haar af te doen, zoo wensche ik, dat hij, onder het opzicht aan eenen Hofmeester, wiens hart even zoo goed wezen moet als zijn verstand, hoe eer hoe liever naar Leipzig gezonden werd. De jonge heer is eerst tien jaren oud. Deze
zijn

zijn de gelukkige jaren, in welke men noch alles van zich laat maken, dewijl het hart niet weet wat het wil. Geeft men ons gelegenheid om iets te leren; maakt men ons het leeren meer tot een tijdverdrijf, dan tot eenen arbeid; zoo zal het ons zelfs moeilijk vallen, ledig te wezen. Men weet dikwils niet waartoe een jongman geschikt is, voor dat hij veel beproefd heeft. Het is derhalven goed, wanneer hij op eene plaats wordt opgevoed, waar hij gelegenheid heeft, veel te zien en te hooren. De Heer van G — heeft vermogen, en men kan van tijd tot tijd de leermeesters in de talen, in de muziek, in het tekenen, bij hem op zijn kamer zenden. Hij wordt, op eene gemakkelijke wijze, tot de eerste gronden van de Mathesis opgeleid. Hij danst en schermt bij wijlen, op dat hij zijne leden ten dienste verkrijge, en deze des te duurzamer worden. Hij gaat met zijnen Hofmeester in gezelschappen, en wordt gewoon aan de wereld, eer ze hem noch roert. Hij eet aan eene familietafel, en woont in het huis van eenen aanzienlijken man, waar hij gedurig denken moet, dat men hem in 't oog houdt. Op deze

deze wijze is de jonge Graaf — als een kind te Leipzich gekomen, tot in zijn zestiende jaar daar gebleven, en toen met zijnen Hofmeester gaan reizen. Op dezelfde wijze zijn hier thans noch verscheide zeer jonge Heeren. Dit voordeel is groot. Zij beginnen eenige jaren vroeger te leven, en houden eenige jaren eerder op, kinderen te wezen. Komen zij in hun zestiende of achtiende jaar eerst op de hooge school, zoo hebben zij te veel trek naar de zwakheden der jeugd, en worden door de kwade voorbeelden, schoon zij ook het beste hart hadden, maar al te licht, tot buitenspoorigheden vervoerd. Het spreekt van zelfs, dat de Hofmeester zich ten minsten zes jaren lang aan den jongen heer geheel en al toewijzen, en hem nooit uit het oog verliezen moet. Hij moet zijn Vriend, maar ook zijn gebieder wezen kunnen. Hij vormt zijn verstand en zijn hart, en zorgt, dat de genen die hem onderwijzen hunnen plicht wel betrachten; maar hij leert hem niet alles zelve. Ook begrijpt men licht, dat de hofmeester meer dan gewoonlijk moet beloond worden. En wat is er aan gelegen, of de jonge heer eenige duizend gul-

guldens meer of minder heeft, als hij daarvoor bekwaam is geworden om zich zelve en de wereld te dienen; tot zijne eer, tot zijn vermaak, tot zijn geluk te leven, en zijn vermogen verstandig te genieten? Indien de Heer K — deze plaats bekleeden wilde, ik zou het voor zeer goed houden. Hij heeft daar toe genoeg verstand, en gemoedelijkheid en kennis van de wereld. Eenen goeden Sekretaris zoudt gij wel in zijne plaats vinden, maar eenen goeden Mentor, dien te vinden, is helaas moeilijk, ik verwacht uwe uitspraak en ben e. z. v.

TWEEËNTWINGSTE BRIEF.

HOOGWELGEBOREN HEER e. z. v. ,

SCHOON gij mij geen verlof gegeven had om aan u te schrijven, zoo zou ik het nochtans nemen; zoo groot is mijn verlangen, om u mijnen hoogachting en mijne onderdanigheid te betui-

tuigen. Ja ik ben zoo trotsch, dat ik zelfs geloove, dat u deze verzekering niet onverschillig wezen kan.

Estimer la vertu, c'est toujours ma maxime;

Voyez vous la raison, pour quoi je vous estime?

Kortom, gij moest aan mijne oprechtheid twijfelen, indien u deze belijdenis onaangenaam wezen zoude, en daartoe hebt gij te veel kennis aan mijn Character. Het is derhalven zeker, dat ik boven andere uw Vriend ben, en nooit zonder vermaak aan u kan denken. Na dat ik u dit gezeid hebbe, moest ik mijnen brief spoedig sluiten, op dat ik het u niet noch eens zegge. Maar ik kan noch niet sluiten. Ik moet eerst vragen hoe gij vaart? — Noch zeer wel? Zeer wel te vrede, en nabij aan het geluk dat gij verdient? Ja ik geloof het, ten minsten weet ik niets, dat ik liever gelooven en hooren zoude. Misschien beweegt u deze oprechte nieuwsgierigheid, om spoedig aan mij te schrijven, en ik zou u daarom zeer ernstig verzoeken, wanneer ik dat vormaak niet veel liever aan uwe eigene goedheid, dan aan

N mijn

mijn verzoek wilde te danken hebben. Maak mij toch tot uwen vertrouwen, wanneer ik u in eenig geval hier te Leipzich dienen kan. Ik zal het met blijdschap doen, en altoos met de grootste hoogachting wezen.

DRIËNTWINTIGSTE BRIEF.

LIEVE MAMA,

MIJNE zuster heeft u gezeid, dat ik mij in miniatuur heb laten schilderen, en gij woudt het schilderijtje gaerne hebben, en ik zou 't u even zoo gaerne zenden, zoo ik 't noch hadde; maar ik heb het niet meer. *Waar heb ge 't dan gelaten?* Waar ik het gelaten heb? Ik heb het — Zal ik het u zeggen, mijne lieve Mama? Ik heb het — Neem het mij toch niet kwalijk? Ik heb het mijn Meisje gegeven. *Met der haast, laat ze 't u weder geven, en zend het mij* Neen, mijn goede Mama, dat kan niet lukken. Het arme meisje mocht schreien, als ik het haar weder ontnam, en wie weet of ik dan zelve niet met haar zou schreien. Ik ben haar genegen, en zij is mij weder genegen, en dus zijn wij reeds lange malkander genegen,

ge-

geweest en ik denk dat wij het noch lang zijn zullen. *Zeg mij slechts, of u dat ernst is? gij zijt immers, in uwe jeugd, de juffers niet zoo genegen geweest?* Dat weet ik zelve niet meer, lieve Mama. Maar zoo ge het Meisje maar eens zaagt! Zij zou u zeker bevallen. Zij is zeer aardig, en in mijne oogen schoon. Zij ziet er even eens uit, als gij er op uwe schilderij uitziet, toen gij Bruid waardt. Gun ons altijd de blijdschap, dat wij malkander beminnen mogen. Ik spreek met haar zeer dikwils van u. Mag ik haar dat niet eens mede naar huis brengen. Mogelijk zou ik haar dan kunnen bewegen dat zij u mijne afbeelding gave. Word niet Moeilijk, lieve Mama! Gij hebt mij immers al lang toegewenscht, dat ik eene stille en goede vrouw vinden mogt; waarom zoudt gij niet gedogen, dat ik zulk een Meisje hebbe? Ik laat thans mijne gedachte alleen gaan, hoe ik aan een Riddergoed komen zal, op dat ik u stof tot blijdschap geven en haar trouwen mag; als dan zullen wij onzen Mama bij ons nemen. Want, niet waar? het zou u veel beter bij mij aanstaan, wanneer gij eene lieve schoondochter bij mij vondt?

Ik zal zoo aanstonds bij haar gaan en zien of ik de afbeelding voor eenige dagen kan be-

komen om ze te laten Copieeren. Doch ik twijfel er zeer aan. Zij zal van veranderlijkheid, ontrouwe, valscheid beginnen te spreken; en eer ik dat zou moeten hooren, wil ik liever den angst, om halve dagen, zoo onbeweeglijk als een standbeeld te moeten blijve zitten, andermaal uitstaan, en mij op nieuw laten afmaalen. Maar, Mama, spreek toch niet een woord in ijver tegen het arme wicht, wanneer gij mij antwoordt, ik mocht haar mischien den brief moeten toonen. Doch daartoe zijt gij veel te goedig; ik ben eens uw liefste zoon, en dat blijf ik. Schoon ik al een Melsje hebbe, zoo ben ik buiten dat veel beter dan mijne broeders, en in het dertigste jaar is deze misflag noch al te dulden, e. z. v.

VIERËNTWINTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER SEKRETARIS K —

WEES zoo goed, en overhandig den ingefloten brief aan den Graaf. Ik heb meer dan tien maal de eer gezocht, om hem, gedurende zijn verblijf alhier, zelve op te wachten: maar
ik

ik heb, van wegen de groote pruiken, de fluweelen rokken en kostbare kamizolen, niet verder, dan tot aan de deur van de voorzaal, kunnen komen, schoon ik ook een kamizool met franjes aan had; doch het waren zeker maar zijdene. Op saturday avond van de betaalweek waagde ik het, eenen knecht, die mij, ik weet niet waarom, lang aankeek, mijnen naam te ontdekken. Nu, dacht ik, zal hij u een diepe buiging maken, en u door de antichambre helpen, maar hij bleef zeer gelaten, en ik schaamde mij, dat mijn naam eenen man, die zulk een goed voorkomen had, geheel onbekend was. Ik bleef derhalven zeer bedeesd staan, en bekeek tot tijdverdrijf de tronien, die den Heer Graaf spreken wilden, of ik mischien raden konde, wat zij bij hem zогten. Van veelen was het mij onmogelijk iets te bepalen; zij scheenen mij toe als of zij 't zelve niet recht wisten; maar aan de meesten kon ik toch met volkomen zekerheid zien, dat zij eene lof spraak, een pensioen, een beter ambt, of iets dergelijks zochten. Die iets hadden steken in hunnen boezem, of wier zaken dik waren, gaven mij de minste moeite. Wat konden zij anders te brengen hebben, dan disputen en werken met opdrachten? Ik bejam-

merde den armen Heer Graaf, in mijn hart, en ergerde mij over den menigvuldigen overlast, die den Grooten hun lot bitter maakt. Kortom ik ging henen, en ik dacht dat ik, door mijn weggaan, meer eerbiediging voor den Graaf betoonde, dan mijne Collegen, door hun hartnekkig wachten. Verzoek Hem om zijne verdere gunste voor mij, wanneer ik dezelve verdiene - Uwe Heer Broeder heeft mij gemeld, dat hij haast trouwen zal. Dat is immers niet behoorlijk, dat gij u door hem in het stuk van de liefde laat overtreffen. Maak toch spoedig u zelve en een Meisje gelukkig.

Ik zing als dan voor vast een bruiloftlied,
Waar van? Dat weet ik nu noch niet.
Ik konde van de min gewagen,
Van hare list, en van de hinderlagen
Die zij den harten legt; van hare toverij
Waardoor zij 't hart der sterflijken doet
blaken;
De vrijen stijf, de stijven vrij,
En zelfs de onnooslen vaak vernuftig weet
te maken;
De wijzen laf, de trouwen ongetrouw
En de ongetrouwen weer getrouw:

Hoe

Hoe zij kerkzusjes vaak in 't zingen weet te
storen,

Dat moeder morgen reeds te laat haar klagt
laat hooren.

Die heden noch haar Dochters, en de meid

De min verbiedt, en daar een vloek op zeit.

Zoo kon ik van de liefde zingen:

Hoe zij van 't veld naar 't hof, om grooten
te bedwingen,

Van 't hof naar 't veld, bij herders, vlucht;

Vaak uit den jongling lacht; vaak uit den
grijsaart kucht;

Uit schoolpedanten weet met kunst te me-
diteren;

Uit kleine heertjes weet met smaak te raffine-
ren,

Dit alles zong ik u veellicht.

Ziet gij wel, welk een zoet versje ik op uwe
bruiloft maken zoude? Haast u, het wordt hoog
tijd, anders mocht gij voor de liefde en ik voor
de poëzij te oud worden. Ik zal mijnen brief
sluiten, ik mocht anders meer schrijven, dan u
zou lusten te lezen, en ik wil u teffens belo-
ven dat g j een geheel half jaar lang, voor mij-
ne brieven veilig wezen zult. Groet alle mijne
goede Vrienden. Ik ben zoo lang ik leve e. z. v.

VIJFËNTWINTIGSTE BRIEF.

MIJN LUIE VRIEND!

OP dat ik op eene zekere wijze een antwoord van u krijg, zonder dat gij aan mij behoeft te schrijven: zoo heb ik, in uwe naam, zelf eenen brief aan mij opgesteld. Wees zoo goed en lees hem door, haal die plaatsen met potlood aan, daar ik uwe meening getroffen hebbe, en zend hem mij te rug; of noch beter, geeft hem maar aan den Heer Fredricin, dat die hem mij zende. Hier is de brief.

MIJN LIEVE VRIEND,

„Verwonder u toch niet, dat ik sedert eenige jaren noch geen regel aan u geschreven hebbe. Ik ben E. — dat is genoeg gezegd. Even zoo weinig moet gij u verwonderen, dat ik u uw manuscript noch niet gezonden hebbe. Het is waar, gij hebt mij daarom gebeden; de Heer G — R. heeft daar op ook reeds eenige reizen geschimpt, ik heb het ook willen afzenden; maar gelijk ik zie, het ligt er noch. Ja, nu! wie kan
„het

„het helpen? Genoeg, dat gij uwe gedich-
„ten nu krijgt, en dat wel in den zelfden staat,
„waarin Gij ze op mijne tafel geleid hebt,
„Gij vergist u niet, wanneer gij gelooft dat
„nauwlijks de helft daarvan goed is. Smijt de
„doorgehaalde weg, en bewaar de anderen, tót
„eene nieuwe uitgave. Zij zijn beter om on-
„dergestoken te worden, dan om van dezelve
„een nieuw regiment op te richten. Want,
„in vertrouwen gesproken, ze zij zijn noch
„heel goed, noch heel slecht.

As heavy mules are neither horse nor ass.

„zou ik tot u kunnen zeggen, zoo ge niet
„uw weinigje Engelsch vergeten waart. Had
„gij mij dit toch van mijne gedichten bewe-
„zen, zult gij denken; maar ik antwoorde
„met CICERO: *Neque — — siquid est evidens,*
„*argumentari solco: perspicuitas enim ar-*
„*gumentatione elevatur.* Ik hoef derhalven
„geen breede aanmerkingen te maken, en dat
„wel uit liefde tot duidelijkheid. Kortom,
„mijn lieve Vriend, geen gedichten meer!

O Dichters, volgt de Nachtegalen,
Zingt niet, zoo lang gij zingen woudt.

„Maar wilt gij niet volgen, zoo is uw oor-
„deel reeds uitgesproken.

Wel vaart dan voort noch grijs te zingen,
Verzingt u zelf eene eeuwigheid.

„Voor de toegezondene lekkernijjes, en voor
„den goeden tabak, dank ik u zeer, mijne goe-
„de Vriend! Het heeft mij en uwen broeder
„zeer goed gesmaakt. Ik weet niet, het is al-
„les zoo keurig, zoo hemelsch, dat van Leip-
„zich komt. Vaar gedurig voort, mij van
„mis tot mis zoo wat, bij mijnen wijn, te zen-
„den. Ik zal van daag noch uwe gezondheid
„bij Renkendorf drinken. Ik ben, zonder u
„zulks in eenige jaren weder te schrijven, uw
„Vriend en dienaar E.

Dit is het antwoord, dat ik, in uwen naam,
aan mij heb opgesteld. Neem spoedig een pen,
en schrijf, waar gij het goed keurt, *ja* of *neen*,
op den kant, en stel het toch niet uit. Hoort
gij wel? Gemakkelijker weet ik het u niet te
maken, e. z. v.

ZESËNTWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW,

UIT uwen laafien brief, zie ik wel, dat gij de komedien niet geheel haat; maar ik zie er ook uit, dat gij van het nut van dezelve, niet geheel overtuigd zijt. Het doet mij leed, dat de komedie uwe goedkeuring, zelf maar een oogenblik, ontberen zoude, en het verblijdt mij teffens, dat gij haar uwe hoogachting, om eene zoo lofwaardige reden, onttrekt. Gij ontkent de waardij, en de eigendomlijke fchoonheden, eener goede komedie niet; daaz toe is uw fmaak veel te voortreffelijk. Neen, uw verftand prijst zulke werken, en uw al te gemoedelijk hart verwerpt dezelve. Vergun mij de eer, Mevrouw, dat ik uw hart in dit ftuk wederleggen mag. Geloofit gij wel, dat eenig fchrift nuttig is, wanneer het de dwaasheden, de ongerijmde neigingen en begrippen der menfchen, op eene tastbare en befpoittende wijze, belachlijk, en in tegendeel, de goede zeden, deugd en verftand, beminnelijk voorftelt? Ik hoor u deze vraag tienmaal, met een vrolijk ja, beantwoor-

woorden; maar te gelijker tijd zie ik noch eenige twijfelachtige trekken, in uw gezicht, ontstaan. Gij wilt mij denkelijk vragen; waarom men dan der wereld hare gebreken, op een spottende wijze toonen moet, en of het niet meer menschlievend zij, haar met eenen zagten ernst te leeren, en te verbeteren? Deze liefderijke vraag is licht beantwoord. Zekere krankheden van den geest zijn, even zoo weinig door zachte middelen weg te nemen, als zekere krankheden des lichaams. De Satijre is even zoo noodig en heilzaam voor de zedenkunde als het toebereide vergift voor de geneeskunde. En hoe kan de spotternij eene misdaad wezen, wanneer men haar niet tegen bijzondere perfoonen, maar tegen algemeene dwaasheden gebruikt? Wanneer ik eene samenspraak schrijf, en den gierigen of schijnheiligen in zulke omstandigheden inwikkele, dat zij hunne neigingen en hunne vooroordeelen, op zulk eene wijze, ontdekken, dat men ze, nu eens belacht en dan eens haat, zoo zie ik niet, hoe dit de menschenliefde kan beledigen?

Een vrekkige Orgon, een hoogmoedige en kwaadsprekende Klelia, een onverdraaglijke en snorkende Damon, op het toneel, zijn niets dan

dan de gierigheid, de kwaadsprekendheid en de snorkerij zelve. Deze driften bespot de komedieschrijver; deze laat hij in enkele personen handelen en heerschen, op dat men het ongerijmde, het dwaze, 't welk deze ondeugden aankleeft, duidelijk ontdekke. Hij spot, niet om te spotten, maar om te leeren.

Maar, zult gij zeggen, men denkt toch, bij de personen in de komedie, aan personen in het gemeene leven, en de verachting, die het toneel, in mijn hart, tegen den gierigen, of den lasteraar in 't gemeen verwekt, valtaankonds op de personen, in welke ik deze gebreken hebbe opgemerkt, of noch zal opmerken! De komedie verwekt derhalven, niet zo zeer den haat, tegen de ondeugden, als wel tegen de ondeugende menschen. En hoe licht kan deze haat onrechtvaardig en voor de wetten der Menschenliefde nadeelig weezen? Wanneer ik den gierigaard eens voor een laag en bespottelijk schepzel aanzie, hoe licht zal het mij niet wezen hem mijne diensten, mijne genegenheden te ontrekken, zijne mislagen te vergrooten, en bij alle gelegenheden bekend te maken, en op de goede hoedanigheden, die hij noch zou kunnen heb-

hebben, geen acht te slaan? En hoe zal ik hem met geduld, verdragen, en pogen zijn gemoedsgestel te verbeteren, zoo mij zijn persoon eens hatelijk geworden is!

Ik erken dat de komedie deze kwade gevolgen hebben kan, maar zij zijn, niet haar, maar ons zelve te wijten. Men late de Redenaar of Poëet de kwade neigingen, die wij ondeugd en dwaasheid noemen, in deftigen ernst beschrijven. Hem ontvalle niet een spottend woord. Hij schildere slechts zijne ondeugd recht naar het leven, en van de verachtelijkste zijde. Zal zijne redenvoering, zal zijn gedicht, daar het ons met haat tegen de dwaasheden vervult, ons ook niet tot haat tegen de dwazen opwekken? De komedie is derhalven daar van de oorzaak niet, omdat zij eene komedie is; even zoo min als een licht, om dat het eene donkere en ongeschikte kamer verlicht, oorzaak is van den afkeer, die tegen de wanorde van die kamer, in mij ontstaat. Eindelijk is de verachting voor, en de afkeer tegen de dwazen, die de komedie veroorzaakt, op zich zelve genomen, niet te bestraffen. Eenen moedwilligen zot, als zot beschouwd, gebiedt mij de godsdienst niet lief te hebben. Ik moet veeleer, in dit opzicht, een af-

afkeer van hem hebben, en hem alleen in zoo verre beminnen, als noodig is, om hem te verbeteren, zoo hij zelve zich daar niet tegen aantant. En zoo de komedie, tegen deze soort van liefde, schijnt te strijden, zoo moet men den poëet daar van niet beschuldigen. Zijn oogmerk is, kwade karakters belachlijk te maken, om dat hij dezelve hareljk maken wil. En eene redenvoering van den predikstoel, die de gierigheid als afschuwelijk voorstelt, kan tot liefdeloosheid tegen de gierigen, even zoo wel aanleiding geven, als de komedie.

Ik zal mij tot mijne ruste verzekeren, Mevrouw, dat gij met deze oplossing te vrede zijt. Wat heeft uw hart nu verder tegen de komedien in te brengen? Dit mischien, dat zij tot ijdelheid verleide? dat zij in vele gemoederen de drift der liefde gaande maken? dat zij ons tijd en geld doen verkwisten, die wij nuttiger hadden kunnen besteden? Mag ik u bidden, laat mij, in den naam van de komedie, op deze tegenwerpingen antwoorden. De komedie verleidt tot ijdelheid. Gij zult denkelijk niet willen zeggen, dat zij jongen heeren en juffers gelegenheid geeft, om zich in haare pracht en opschik te vertoonen, en dus derzelver verwaandheid en eigenliefde

ee-

eenige uren wel te onderhouden. Gij zult verder niet willen zeggen, dat door den inhoud der komedien de liefde tot ijdelheid, of zoodanig een verlangen in ons verwekt worde, 't welk alleenlijk de voldoening van onze zinnen en onze verbeelding betreft. Tot het eerste kunnen alle openbare bijeenkomsten, en zelfs die der aandacht gewijd zijn, gelegenheid geven. Aan het ander gevaar zijn wij, in alle gezelschappen, bloot gesteld, zoo wij ons zelven niet wel in acht nemen. Welke is derhalven de ijdelheid, waar van gij spreekt? Bestaat ze in de verliefde streken, de listige vermommingen, en bedriegerijen, de vergedreven boerderijen en spotredenen in de komedie, die tot ijdelheid verleiden? Denkelyk bedoelt gij deze dingen, en uwe klagt is billijk. Vele komedien en naspellen zijn met strafwaardige liefde, en met dwaaze romanstreken opgevuld, die men zonder ergernis niet kan aanhooren. Men beeldt niet de dwaasheden der verliefden met kunst af, maar men brengt veel eer de grove natuur zelve op het toneel. Men beledigt ons verstand, door zedeloze vertooningen, en ons hart, door booze neigingen. Men wordt een Potfenmaker, een schaamteloze, om zijn ellendig vernuft te toonen,
en

en ten kosten van de eerbaarheid, het gruwte
vermaken. Alle zulke stukken, en alle slechte
plaatsen en goede stukken, zijn het toneel tot
schande, en aanstootelijk voor de goede zeden.
Maar, Mevrouw, wat kan de komedie het helpen,
dat zij dikwils in de handen van lage schrijvers
valt? wat kan zij helpen, dat zij geen Vrienden
en machtige beschermers vindt, die voor hare
eer en voor de deugd harer toehoorders waken?

Maar de meeste fabelen in de komedie heb-
ben nochtans de liefde ten grond. En moet
men dan eeuwig van de liefde spreken, wanneer
men vermaken en nuttig wezen wil? Neen,
het was beter, dat minder komedien met hu-
welijken, en met de overgave des harten, be-
sloten. Velen, die anders bekwame luiden
zijn, zouden zeker niet in de dwaling staan,
dat de komedie een verliefd kluchtje zij, wan-
neer de Poëten, in hunne blijspelen, meer aan
andere gepaste voorvallen van het gemeene le-
ven, dan aan huwelijk gedacht hadden. Noch-
tans heeft de liefde, naar het mij toefchijnt, met
recht die plaats op het toneel, die zij in het men-
schelijk hart inneemt. Eene verstandige, eene te-
dere en onschuldige liefde is het treffendst geoe-
gen der menschen, en daar ons de natuur mee

deze aandoening al te nauw verbonden heeft; daar zoo veel geluk en ongeluk uit deze begeerte geboren wordt; zoo kan de liefde niet te zeer van hare schoone zijde, en nooit hatelijk genoeg, in hare dwaasheden en buitensporigheden vertoont worden. Men kan daarom verstandige, tedere, en zotte verliefden nooit lang op het toneel ontberen. Maar dat men wellustige jongelingen, en bedurven meisjes vertoont, die ons met onbeschaamde reden, en met valsch vernuft, tot ergernis verstrekken, hoe zeer men zich ook, met de navolging van de menschlijke bedrijven, verdedigt, eene misdaad, tegen de goede zeden, en dus ook tegen het toneel. Want het gene in het gemeene leven, voor verstandige menschen walgelijk en ergerlijk is, blijft zulks ook op het toneel, en moet derhalven aldaar, of in 't geheel niet, of met de grootste behoedzaamheid gebruikt worden. Indien, voor het overige, de komedie niets dan het schoone der liefde bij ons in achtting brengt, zoo zijn wij haar voor dezen dienst zeer verplicht. Hoe meer zij ons, in voorbeelden, toont, dat niemand de liefde recht genieten kan, dan een mensch van verstand en goede zeden, dies te meer zal zij ons tot beide deze eigenschappen opwekken. Ik
vin-

vinde het in 't algemeen zeer nuttig, dat men, onder de belachelijke karakters, zeer goede en edele vermenge. Terwijl ons de eerste zeggen, wat wij niet wezen moeten, zoo leeren ons de andere teffens, wat wij moeten wezen. Eene liefderijke en grootmoedige vrou, neven eene lastertong en afgunstige, maakt de laatste veel verachtelijker; gelijk de laatste integendeel de eerste verheft. Vriendschap, liefde, grootmoedigheid, eerezucht en alle de neigingen, die het hart edel, en de menschlijke samenleving vreedzaam maken, moeten, ten beste van de deugd, zoo verrukkelijk op het toneel vertoond worden, als men aldaar de kwade neigingen ongerijmd en haatlijk afschildert.

Uwe laatste tegenwerping, tegen het toneel schijnt alleen het verspillen van tijd en geld te raken. Een verstandig mensch, die niet denkt, dat hij blootelijk geboren is om zich te vermaken, kan zeker niet te zorgvuldig, met zijnen tijd, omgaan. Ondertusfchen zijn er uren, in welke men niet meer in staat is iets gewichtigs te verrichten. Maar, zult gij zeggen, zijn dat dan juist die uren, wanneer de komedie aangaat? Kon men, in dien tijd, noch niet iets nuttigers ter hand nemen? Ja, Mevrouw!

Die alle dag in de komedie wil gaan, dien moeten bijzondere omstandigheden rechtvaardigen, wanneer hij buiten zelfs beschuldiging zal kunnen blijven. Maar dit is toch zeker, dat wij somtijds van onze gewone bezigheden moeten uitrusten, om nieuwe levendigheid en kracht te verkrijgen. Tot dit oogmerk is het vermaak even zoo noodzakeijk als de arbeid: dewijl deze, zonder dat, of geheel niet, of ten minsten gebrekkelijk en slaperig in het werk zou gaan. Wanneer ik nu deze verademing, dit vermaak in de komedie vinden kan, zoo is mijn tijd niet kwalijk besteed. Maar de komedie heeft, derhalven het vermaak, ook noch de voordeelen van een nuttig tijdverdrijf. Onze smaak, ons verstand, ons hart, onze zeden en levenswijze kunnen er door verbeterd worden. De kenner en de onkundige, de hooge en de lage, de vernuftige en de ongeestige, de wijze en de dwaze kunnen allen, bij een goed stuk, hun vermaak, hun voordeel vinden, hoewel op onderscheidene wijze. En even daarom verdient het tijdverdrijf der komedie, in eenen staat, een voorrecht boven vele anderen, om dat het zoo algemeen is. Het is waar, men kon de komedie als eene goede samenspraak t'huis lezen, en ook vermaak, nut

en eenig voordeel daar in vinden. Maar bedenk alleenlijk, Mevrouw, dat de komedie, door het openbaar voorstel, op het toneel, eerst recht nuttig wordt. Zij verkrijgt, door de bekwaamheid van de Acteurs, haar leven. Honderd menschen zouden ze of niet lezen, of uit traagheid voor haare werking ongevoelig wezen, zoo zij niet vertoond werd. Alles wordt op het toneel veel tastbaarder, en beter te begrijpen. Wanneer zotten niet, door het vermaak van de uitvoering, naar het toneel gelokt wierden, denkt gij wel, dat zij iets zouden willen aanhooren, dat zij dikwils niet weten willen? De beste komedie verliest hare kracht, wanneer zij geen opmerkzaamheid vindt. En nochtans leest men meest zulke stukken, of men laat ze zich voorlezen, omdat men met zijne nagedachten ledigheid zoekt. Een goed Acteur is voor zulk een krankheid de beste arts. Hij dwingt ons, door zijne bekwaamheid, onze opmerking ongemerkt af, en neemt ons met zich, het geheele stuk door, eer wij weten, dat wij hem reeds zo lang verzeld hebben. Schoon derhalven vernuftige en zedelijke samenspraaken, in onze kamer, insgelijks nut en vermaak kunnen aanbrengeu, zo zij nochtans de komedien, in zo ver zij in 't openbaar voorgesteld

worden, veel krachtiger en algemeener middelen, om beide deze oogmerken te bevorderen. Meenig een heeft weinig of geen gelegenheid om iets vrolijks of vernuftigs te lezen of te horen, dezen worden daar aan door het toneel geholpen. Meenig een zou den avond, in zinnen leunstoel, zitten vergeeuwen, of zijn geld in een koffijhuis verspelen, of in een slecht gezelschap het getal der snappers vermeerderen, indien hij niet het openbaar tijdverdrijf, van het toneel, hebben konde. Onderstel maar, dat de minsten wijsheid genoeg bezitten, om zich een verstandig vermaak uit te kiezen, en dat evenwel de meeste menschen vermaak zoeken, zoo zult gij zien, hoe noodig het zij, het volk in eene groote stad, zulke openlijke vermaken, als goede blij en treurspelen zijn, aan te bieden.

Wat de kostbaarheid van dit tijdverdrijf betreft, ik geve u gaerne toe, dat elk, diete veel in de komedie gaat, het zij dan dat hij eene plaats naar zijnen stand betale, of slechts eene gemeene plaats neme, op zijne wijze eene verwisting kan begaan, wanneer hij zich daar door de middelen, tot noodige of liefderijke uitgaven, ontnemt. Maar kan men niet eene verdeling maken? Kan men zijn vermaak niet somtijds

ten

ten beste geven, om de onkosten, die het zelve zou vorderen, aan eenig werk van weldadigheid te besteden? Eindelijk, zou ik noch oordeelen, dat wanneer de komedie al aanleiding tot onkosten geven mocht, dezelve om die reden evenwel niet moet worden af geschaft. Men fluite alle schouburgen, zoo zullen nochtans die genen, die zich voor hun geld vermaken willen, niets spaaren. Zij zoeken andere gelegenheden. En is het dan niet beter, dat zij zulk eene verlustiging zoeken, in welke voor een redelijk vermaak gezorgd is.

Misfchien kon men de meeste redenen van klagte, omtrent den schouburg, uit den weg ruimen. Vooreerst, moesten de Acteurs eenen bekwaamen en welgezinden opziender hebben, aan wiens oordeel zij alle stukken moesten onderwerpen, die zij spelen wilden. Deze verstandige man, en kenner van het toneel, moest geen middelmatig stuk, geen zotte harlekijnklucht, op het toneel toelaten. Hij moest zelfs, in de goede stukken, vrije en aanstootelijke plaatsen wegnemen, en dus zorg dragen, dat beide de sexen, zonder gevaar, alle dezelve konden aanschouwen, en dat niet de eene, op het handgeklap van de andere, de oogen van beschaamdheid be-

hoefde neer te staan. Oude en jonge, gehuude en ongetroude menschen moesten alle stukken volkomen veilig bezoeken kunnen. Om groote geesten aan te moedigen, om voor het toneel te werken, moest de opziender de vrijheid hebben, om de inkomsten voor de eerste of tweedemaal, dat het stuk gespeeld werd, aan de Poëet te geven, gelijk in andere landen geschiedt. Voords moest er een avond voor de armen, of voor eenige andere liefdadige stichting gespeeld worden. Hoe zeer zou het Dichter en Aëteur opwekken, wanneer elk wist, dat hij door zijne moeite, heden een openbaar weldoener werd! De Aëteurs moesten eene aanzienlijke bezolding, en zekeren rang hebben, op dat zij gemakkelijk en in eere leven, en de hatelijke tegenwerpingen afwenden konden, die men hun, tot hunne schande en tot schande van de komedie dikwils met recht, en dikwils met onrecht, gewoon is te maken. Indien de komedie in gericht was, gelijk zij behoorde, zoo was een Aëteur een nuttig medelid van de maatschappij, en geen braaf man zou zich behoeven te schamen, dat hij zulk een plaats bekleedde. Het toneel moest op 's lands kosten onderhouden worden. Men moest altijd voor goed muziek

zijk zorgen, opdat ook dit gedeelte van het vermaak der aanschouwers bevorderd werd. Deze inrichtingen zijn allen gemakkelijk te maken, wanneer zij van eene hooge hand, of van een geheele en rijke stad, ondersteund worden.

En wanneer de komedie zulk een gedaante kreeg: zoo zie ik niet waar men onschuldiger en leerzamer tijdverdrijf zou kunnen vinden

Ik ben met volkomen hoogachting e. z. v.

ZEVENËNTWINTIGSTE BRIEF.

WAARDE MEVROUW,

Ik danke u, voor uw kort en vaardig antwoord, melde u teffens, dat ik, in veertien dagen, noch aan u niet zal kunnen schrijven. Ik heb agt brieven van acht Dames te beantwoorden; eenen van Noortje, eenen van ——— ziet gij wel, hoe moeilijk het valt, wanneer men al te gelukkig is! Ik kan ze niet eens allen optelle; maar gij zult mij wel op mijn woord gelooven. 't Is waar, onder alle deze brieven is er niet een, zoo schoon geschreven als de uwe; maar ik vinde nochtans in allen meer Vriendschap, dan in den uwen, en meer verlangen naar

antwoord. Gij moest derhalven zeer onbillijk wezen, zoo gij mij kwalijk nemen zoudt, dat ik onze briefwisseling zoo lang ter zijde stelde, tot ik aan deze goede vriendinnen geantwoord hebbe. Ik zegge u dit niet, als of ik dacht, dat gij veel overwinning zoudt van nooden hebben, om mijne brieven te kunnen ontberen; neen: alleenlijk om u te overtuigen, dat ik zelfs een plicht, dien gij mij lichtelijk kwijtscheldt, niet zonder de billijkste redenen verzuime. Ben ik niet tot verbazens toe naauw van geweten?

ACHTËNTWINTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER SEKRETARIS K**.

INDIEN gij wist, hoe lief ik u hebbe, en hoe lief ik u altoos hebben zal, en zoo gij teffens wist, dat ik voortaan nochtans niet vlijtiger aan u schrijven zoude, dan tot hiertoe, zoo zoudt gij iets weten, dat niet wel samenhangt, en dat, des niet te min, zeer zeker is. Ik weet niet welk een onwellevend mensch ik worde. Ik schrijf in 't geheel niet gaern brieven, daar liggen er meer dan een half honderd,

in

in de vensterbank, die ik sedert paasfchen had moeten beantwoorden. Ik weet niet, hoe veel er wel van u onder zijn; maar dat wil ik ook niet weten. Ik zou moeten zoeken, en wanneer ik zocht, zou ik vele anderen vinden, die ik in 't geheel niet zien wil. Zij moeten derhalven allen liggen blijven. Ten minsten weet ik eenen van de uwen uit mijn hoofd. Gij preest mij, in den zelven, en dat al vrij sterk. Gij paste ook eene' lofspraak, uit zeker boek, op mij toe, waar voor ik u zeer danke, en waar voor ik u, in weerwil van alle mijne ijdelheid, noch meer danken zoude, indien gij mij betogen kost, dat ik dezelve in der daad, en in het zelfde opzicht, verdiende. Ik had, kort voor dit bericht, het vermaak, den schrijver van dat boek bij mij te zien, zonder dat ik toen wist, dat hij de opsteller ware van mijne lofreden. Hij is een verstandig en aangenaam man; maar niet geheel zoo aangenaam als gij. Zeg mij toch, waar zijt gij thans? Te Dantzig? Dat verhoede de Hemel! Nu waar dan? Weêr te Amsteldam? Noch minder. Dus moet gij dan op uw Tusculanum wezen. Ja zeker! Dat is mij zeer lief. Had ik kunnen reizen naar Nederfaxen, vier en veertig mijle reizen, in een
kor-

korten tijd: zoo zou ik evenwel ook ... Verschrik maar niet, wanneer iemand vreemds, tusſchen dit en Michaëlis, uw landgoed komt opgereden. Meer wil ik u niet zeggen. Ik ben uw e. z. v.

NEGENËNTWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW,

OF ik ſpoedig weder te Leipzich kome? dat weet ik niet; mogelijk kom ik daar nooit weder. Hoe verachtelijk gij ook van mijne kleine geboorte-ftad oordeelt, en hoe licht men ze ook met een dorp kan verwifelen: zoo gebeurt het mij nogthans op geen plaats in de wereld beter. Nergens, Mevrouw, het is mij waarlijk ernst, nergens gaat de zon zoo ſchoon op, nergens vertoont zich de hemel zoo blaauw, nergens ſchijnt de maan zoo helder, en nergens verfriften lucht en water zoo, als op de plaats daar ik geboren ben.

*Non, l'air n'est point ailleurs ſi pur, l'on-
de ſi claire,*

*Le ſapbir brille moins, que le ciel, qui
m'éclaire;*

Et

*Et l'on ne voit qu'ici, dans tout son appareil
Lever, luire, monter & tomber le soleil.*

Deze vier verzen zou ik, mijne geboorte plaats ter eere, hartelijk gaern voor mijn eigen werk uitgeven, indien ik wist, dat u het gedicht van den Heer BERNIS, *sur l'amour de la patrie*, nooit zou in handen komen. Ach, Mevrouw, geeft mij toch het genoeg, en geloof, dat de Leeuwrikken, die ik thans hoor zingen, veel aangener veel natuurlijker zingen, dan de leeuwrikken bij Leipzich. Ik zie thans juist onder de zelfde twee linden, die mijn vader, in het jaar mijner geboorte, heeft laten zetten, op dat zij met mij zouden opwasfen. Welke onschuldige genoegens gevoel ik, onder deze vriendschappelijke bomen, die met opzet thans meer schaduw werpen, die met opzet thans aangener op mij uitwaasfemen, omdat het mijn geboortedag is. Weest gezegend, schaduwrijke boomen! en gij groenende hagen, die ik met eigene handen heb aangekweekt, onder uwe schaduw zitte noch eens de zoon van mijnen besten Vriend, en hij herinnere zich aan zijnen vader en aan mij, met vrolijke tranen! Vergeeft mij deze kleine Enth-

thufiasterij, Mevrouw, zij heeft al te veel wel-
lust voor mij. Wanneer gij mij slechts hier on-
der mijne tijdgenoten: onder mijne boomen,
eens zaagt zitten!

Hier, waar ik blij, bekranst, als jongskén
heb gezeten;

Vaak vrolijk was als jongeling,

Hier wil ik nu, als man, des levens zorg
vergeten,

En wezen noch eens jongeling.

Gelijk een wandelaar, van eene hoogte, de af-
geleide helft van zijnen weg overziet: zoo zie
ik, op dit oogenblik, van mijn dertigste jaar,
tot de jaren mijner kindsheid terugge. Hier
houdt mij een toneel van blijdschap, daar een
toneel van droevenis onledig. Hier komt mij
een goed oogmerk te gemoete, en houdt mijn
oog lang bezig; daar eene dwaasheid, en we-
der een; en ô hoe ras zie ik ze weg. Ik telle
mijne gezonde en vrolijke dagen, en ik zie
dankbaar naar de hemel; ik telle de kranke en
treurige, en sla de handen verheugd te samen,
dat ik ze doorgestaan heb. Nu ben ik een scho-
lier, dan een Auteur, dan weder een Vriend,
dan een Minnaar, dan weder een cliënt, en
dan

dan — neen; hier zie ik een ledig toneel. Voor de stoute rolle van een patroon heeft mij mijn goed noodlot noch niet willen bestemmen. Ik heb wel eens een paar goede vrienden aan ampten geholpen; maar zij verdienden dezelve; zij waren ook veel wijzer en bekwamer, dan ik, en derhalven ben ik noch nooit een recht patroon geweest.

Nu zie ik mijne oude Moeder tot mij komen. Maar neen, zij ziet, dat ik schrijve, en sluipt stilletjes heen. Die lieve Moeder! Maar ras zal ik haar weder hier halen, en mij, aan haar vriendelijk vroom gezicht, aan hare eerwaardige grijze haren, de geheele maaltijd over, zat zien. Ik onthaal haar dezen middag.

Kom, waarde Moeder, kom, hier, dierbre!
zit ik blijde

Aan uwe zijde, o vreugd! waar van 'k geen
weerga ken,

Verrukt dat gij mij mint, verrukt aan uwe
zijde

Dat ik van u geboren ben.

Zekerlijk mag het gezicht van mijne Moeder
veel toebrengen aan de schoonheid van deezen
oord. Alles, wat zij spreekt en doet, is en-
kel

kel liefde en geweten. Laat mij geduriglijk een hart prijzen, Mevrouw, waar aan het uwe zoo veel gelijkheid heeft. Onlangs las haar mijne zuster uit mijne schriften iets voor. Zij glimachte den geheelen tijd. „Dat heeft hij heel wel gemaakt,” sprak zij eindelijk. „Wie mag hem dat alles toch gezegd hebben! — — „Hij zal het immers zelf wel gemaakt hebben? — — Het is mij waarlijk altijd tot vreugde, de wanneer ik hem hoor prijzen. — — De menschen zullen 't immers wel oprecht meenen. — — Ik hoor dat hij bijwijlen, in zijne schriften, van de liefde spreekt, en voor 't uiterlijke laat hij in 't geheel niets blijken, dat hij de vrouwen genegen is. — — „Wel nu, men kan malkander in alle eer en deugd genegen wezen. — — Hij is altijd stil en ingetogen geweest.” Ja Mevrouw, ik behage mij zelve, met dezen moederlijken lof, vol natuurlijke eenvoudigheid, meer dan of mij de gansche nakomelingschap prees. Hoe gelukkig ben ik, dat ik van haar afstamme! Eindelijk komt zij bij mij. Zij heeft zeker ondertuschen voor mij gebeden. Nu moest gij noch bij ons wezen, Mevrouw, zoo kende ik geenen gelukkiger dag, in mijn geheele leven, dan

dan dan tegenwoordigen. Ik zal, ter uwer eere, van daag in 't groen wel een glas wijn meer drinken, en mijn Moeder, die anders maar een half drinkt, zal ik tot een geheel verleiden. Ja, dat zullen wij doen, wij zullen uwe gezondheid drinken. Ik denk dat ik u nu genoeg geschreven hebbe. Vaar wel.

DARTIGSTE BRIEF.

MEVROUW,

HOE blij ben ik dat de broncure ten einde is, nu mag ik weder schrijven. Bedenk maar eens, in agt weken lang, heb ik geen pen mogen aanroeren, zoo barbaarsch heeft de Dokter met mij geleeft. *Mijn Heer*, sprak hij, toen ik de cuur begon, *ik ken u, ik weet, dat gij gaerne zit te schrijven; Maar ik zeg het u, vergift zal gij drinken, en geen bronwater, zoo gij u niet van alle werk ontdoet.* „Maar, zeide ik, „mag ik dan ten minsten niet drie „of vier brieven, van mijne vriendinnen, gedurende mijne broncure beantwoorden? Dat „kan immers geen kwaad.” *Wat? geen kwaad? drie of vier brieven, aan Juffers, bij de broncure? Mijn Heer, gij kunt wel een goed Poëet*

P

zijn,

zijn, maar neem mij niet kwalijk, van de medicijnen verstaat gij niet een koekoek. Wilt gij dan de diëet beter weten dan een oud practicus? Ik zeg het u in 't kort, gij moogt geen pen in de hand nemen, voor dat de vijftiende fles schoon uitgedronken is. De Pijrmonter bron is een bron, bij welke men niets, alans niet aan de vrouwen, denken mag. — —

Al mijn bidden hielp niet. Hij voorfpelde mij zo veel krankheden, dat ik hem, in mijne benaauwdheid; zwoer geen pen te roeren. De boze man heeft mij zoo lang, van 't briëvenschrijven, te rug gehouden. Dat zal mijne laatste broncure wezen! Verlaat u daar op, en vergun mij, dat ik mij niet verder behoef te ontschuldigen. In den brief, aan Mevrouw uwe zuster, hebbe ik wel eene kwaade hand, als eene oorzaak van mijn stilzwijgen voorgewend, doch aldaar heb ik als Poët gesproken. Gun mij maar de eer van uwe Vriendschap verder, én geloof niet, dat ik een achtelooze vriend ben, om dat ik een achtelooze correspondent ben. Wat doet Mijn Heer uw Beminde? Is Mejuffr. uwe Dochter noch wel? Denken zij beide dikwils aan mij? Ik denke zeer dikwils aan hen, en altijd bevele ik mij aan hunne Vriendschap.

EEN-

EENĒNDARTIGSTE BRIEF.

MEVROUW,

MIJNE hand is nu weder zoo gezond, als ik dezelve wenschen kan. Ik heb ook op deze kermis pennen, papier, en alles, wat tot het schrijven van brieven noodig is, gekoft, en ik zie niet, wat mij zou terugge houden om, tusfchen dit en kersmis, eenige honderd brieven aan u te schrijven; zoo gij mij niet uitdrukkelijk beveelt, daar mede minder mild te wezen. Wat zal ik u in alle die brieven niet al zeggen? En evenwel misfchien noch zoo veel niet, als ik wel zoude wenschen. En wat allieve zaken zal ik niet, in uwe antwoorden, lezen? En misfchien maar al te veel, die ik niet verdienc. **Ja** Mevrouw, zoo gij op deze kermis bij ons gekomen waart; zoo gij Doris; zoo gij Emelia medegebragt hadt, zoo zou ik terftond eenen brief in verzen aan u schrijven. Maar waar van?

Ja wel! waarvan zou ik dan zingen?

Maar met wat vraag kom ik u alaan boord?

Is onder duizend fchoonē dingen,

Waar van de dichters gaerne zingen,

Wel een, o Sijlvial het geen gij liever hoort;

Wel een, het geen u meer bekoort,
 Wel een, waar van wij stadiger beginnen,
 Daar ons uw voorbeeld dat leert schatten zoo
 't behoort,

Dat van den smaak en van het minnen?

Maar, dewijl gij niet gekomen zijt, zal ik het gedicht sparen, tot gij komt; en u in proze bidden, dat gij Mijn Heer uwen Man eenige donkere troniën zet, zoo gij dat anders kunt, om dat hij mij niet bezogt heeft. Ik heb hem zeer oprecht bij mij verzogt, en op het uur van koffij drinken, ben ik vast t'huis; en ten eersten ben ik voor eenen goeden Vriend gereed. L — die kwade kerel, heeft er zeker de schuld van. Sturf hij maar, dat ik en gij, en mogelijk ook Emilia, van het verdriet ontflagen werden, om hem alle dagen te zien misdoen. Hoe zijt gij en Doris en Emilia, met de zweedsche Gravin, te vrede? Ware 't beter geweest, zoo zij aan het eind van het eerste eeuw gestorven was? Emilia zal denkelijk geweldig veel, aan de vrouw van den Gouverneur, en noch meer aan het arme tedere kozaksche meisje te berispen vinden. Maar wat kan ik 't helpen . dat de vrouwen in Siberien aandoenlijker zijn dan tien mijlen van Leipzich. Vaar wel.

TWEE.

TWEEËNDARTIGSTE BRIEF.

HOOGSTGEERDE HEER EN VRIEND,

Ik ben u een zeer lang antwoord schuldig. Wat denkt gij van mij? Ik kon mij breedvoe-
riger onschuldigen, en, onder vele beletselen,
eene reis naar Nederfaxen in brengen, maar ik
wil het liever aan uwe Vrindschap overlaten,
mij mijne langwijligheid, op trouw en geloof,
te vergeven. Gij hebt, in uwe laaften brief,
troost van mij begeert, en ik wil wenschen dat
gij hem nu niet meer noodig hebt; en dat de
tijd bij u mag hebben te weeg gebracht, 't geen,
in den beginne, de krachtigste redeuen niet kon-
den uitwerken. Indien gij ook noch somtijds
moet klagen, zoo ben ik toch al te zeer uw
Vriend, dat ik u, in uwe billijke en zoete klag-
ten, zou willen storen. Neen, vereer gedurig
een hart, door droefheid en begeerte, dat u-
we liefde zoo zeer verdiende, en verdien daar
door een ander, dat aan het verlorene eenige

gelijkheid heeft. Ik wensche en gunne het u, voor vele anderen, en ben met alle hoogachting e. z. v.

DRIEËNDARTIGSTE BRIEF.

HOOGWELGEBOREN HEER,

SCHRIJF mij niet meer zulke schoone brieven, als de laatste, ik wil er anders niet voor instaan, dat ik niet wat jaloers op u zal worden, hoe zeer ik u ook beminne. Het helpt niet, mij te zeggen, dat gij nu weder eenen geheel nieuwen stijl moet aanneemen. Gij kunt mij, met dit loopje niet in slaap wiegen. Ik zie het zeer wel, dat gij, voor de stadhuistaal, de taal der waereld niet vergeet; en in uwe brieven even zoo schoon duitsch zult blijven schrijven, als of gij nooit iets met de aften had te doen gehad. In goeden ernst, gij hebt mij door uwe brief uitmuntend verblijd, het welk ik u des te meer dank weet,
de-

dewijl ik daar door rasch weder een nieuw genoeg hope te verdienen. Ik zou u eene beschrijving van de Akademie —— geven; Doch ik weet u niet veel te zeggen, dan dat het aan deze plaats goedkoop te leven is, dat de Professoren vlijtig collegie houden, en dat de studenten tamelijk vrij, zoo niet geheel woest, leven. Hunne geheele zedeleer schijnt deze te zijn; wie vlijtig en naar behooren op de collegien gaat; wie zijne vier of vijf uren 's daags, wel toelustert, die kan voor het overige doen, wat hij wil. Hij kan drinken, hij kan spelen, hij kan vechten, hij kan zich aan andere buitensporigheden overgeven, dat is niets, hij is en blijft altijd een braaf student; en de ziel van het studeeren is de vrijheid. Kortom, hunne zeden zijn wat cijniesch. Desniettemin geloove ik zeer gaerne, dat men een geleerd en wellevend man, op deze hooge school, worden kan, zoo men maar wil; maar ik zou geen zoon derwaards zenden, al kon hij er ook voor niet leven. Eene plaats die voor de goede zeden gevaarlijker is, dan eene andere, mag buiten dat noch zoo groote voordeelen hebben, het voor-

naamste blijft haar ontbreken. Ten opzigte van de collegien, is dit noch goed, dat men dezelve bijnaar alle tweemaal in 't jaar hooren kan. Zo veel weet ik omtrent van deze Akademie; maar ik weet het alleen, uit de verhalen van anderen. Zelve heb ik er nooit op geweest, en ik zou niet gaern hebben, dat gij mijne beschrijving voor echter hield, dan ik dezelve opgeve. Vereer mij verder met uwe vriendschap, met uwe brieven en uwe commissien. Ik ben met de volmaakte hoogachting.

VIERËNDARTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER GRAAF VAN L*.

IK verzoek u gehoorzaamst, mij, op deze kermis, eene gelegenheid te verzorgen, dat ik uwe Hooggeboren Papa kan opwachten. Ik kom met geen gevaarlijk oogmerk;

Niet in de houding der clienten,
Om hem, met diepe complimenten,

Te

Te dreigen, met een bede, op een bedrukten
toon;

Ncen, zonder bedlarij, om eenig opdragtoon,

En zonder loffpraak op zijn zoon,

En zonder dat ik hem mijn lof wil openbaren,

Begeer ik slechts 't geluk, hoe vreemd dit
anderen schijn,

Mijn eerbied eenen man oprechtlijk te ver-
klaaren,

Die waardig is, zoo groot te zijn.

Gij weet het, ik dring mij in 't geheel niet in
antichambres der grooten, en ik weet niet, of
ik daar toè te bloode, of te bescheiden, of te
trotfch ben; maar uwen Papa zou ik van har-
ten gaerne mijn compliment maken. Mij is dit
een bewijs, dat ik hem, uit louter hoogach-
ting, begeerte te zien, ik weet niet of het u
dat ook wezen zal. Zekerlijk zou het een on-
geluk wezen, voor luiden van groote verdien-
ften, wanneer elk zijne hoogachting zoo verre
drijven wilde. Maar dit zegt niets. Het ver-
langen, om uwen hooggeboren Papa mijnen
eerbied te betuigen, is te groot, dan dat mij

deze bedenking zou te rugge houden. Ik herhale mijne bede, en hebbe de eere te zijn e. z. v.

VIJFËNDARTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER RITMEESTER VAN B****.

IK ontving gister de eerste, en heden de tweede orde, om naar M. op te breken; en toen ik den bode vroeg, of de koets voor de deur stond zeide hij mij zeer geestig, dat ze reeds gister weder naar M. vertrokken was. Verwonder u derhalven niet, dat ik heden niet met eene gelegenheid kome, die gister reeds verlopen is. Vergun mij veel meer, dat ik mij, over eenen misslag onder de bedienden, en over mijne dwaasheid, om mij over kleinigheden te ergeren, in waarheid ergeren moge. Ik bragt, gister avond noch, met veel moeite eenige dingen in gereedheid, die mij anders het reizen zouden belet hebben. Ik was daar mede zoo lang bezig, dat ik deze

zen nacht niet kon slapen. Ik kleeedde mij vroeg aan om op reis te gaan, en wachte op de paarden die mij bij u brengen zouden, en zij eindelijk komt de bediende van den Heere Stiftsraad, en brengt mij de heuglijke tijding, dat mijne moeite vergeefs is. Ik had den kerel haast den intkoker naar den kop gesmeten, zoo hij mij niet verzekerd had, dat hij en zijne kammeraats onschuldig waren. Maar mischien zal ik niet meer te M. komen, bezoek gij mij naastkomenden feestdag, zoo is de schade vereffent. Ik ben altijd noch, tot verbazens toe, uw goede Vriend.

ZESËNDARTIGSTE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN.

Gij zult mischien denken, dat ik zoo goed zal wezen, en eens een einde maken met aan u te schrijven, daar gij zo geestig zijt, dat ge mij niet antwoordt. Doch dit wil ik evenwel niet

niet. Ik gisfe, dat u mijne brieven tot last zijn, en daarom zal ik voordvaaren, derzelver aantal, van post tot post, te vermeerderen. Men kan zich aan iemand, die niet gaarne aanhoort, niet beter wreeken, dan wanneer men zonder ophouden snapt, en aan iemand, die niet wil antwoorden, dan wanneer men hem met brieven op brieven overvalt. O, zult gij, met tien donkere gezichten, uitvaren, de man moet toch niets ter wereld te doen hebben, dewijl hij stadig aan mij schrijft. Gij bedriegt u, Mijn Heer Ritmeester, ik heb werks genoeg, en wanneer ik u niet wilde plaagen zou zou ik zeker geen tijd hebben, om te schrijven. Maar ik denk, gij zult aan mijnen stijl ook wel zien, dat ik geen geheele dagen tot eenen briefaan u van nooden hebbe. Ik schrijf met opzet slordig, en over niet met al; op dat gij recht kwaad wordt, en eindelijk in uwe drift eens schrijft, dat ik toch met schrijven ophoude. Door deze list, denke ik noch voor uw einde, een antwoord uit u te lokken. Nu is het Saterdag, weest er gerust op maandag zult gij we-

weder eenen brief hebben, in welke nog minder staat, dan in dezen. Met de briesport zullen wij het zoo schikken, dat ik den eenen om den anderen frankere. Op deze wijze geeft gij niet meer, dan of gij mij gedurig antwoordde. Ben ik niet redelijk? Leef wel, zoo gij anders noch leeft.

ZEVENËNDARTIGSTE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN.

In ernst, waarde Heer Ritmeester, is het dan niet mogelijk dat gij eenige uren naar H ——— komen kunt? Gij zult mijn geheele huis eene onuitspreeklijke vreugde veroorzaaken. Wij zijn allen bij malkander en het gaat hier verschriklijk ruim toe. Ik zend daarom eenen expresse aan u af, om te weten, of het niet mogelijk is, dat wij u bij ons zien? Kom toch, zoo ik u anders hever ben dan de Hertog. Hoort gij? Zonder uitstel moet gij komen. Wij hebben meer dan honderd schepels
ha.

havèr, en geheele zolder vol hooi, voor paarden en mullezels. Maar indien het niet mogt lukken, 't welk ik toch niet hoope, zoo kom ik te R ——— 't welk niet ver van uw leger ligt. In dit dorp heb ik eenen bloedverwant, die predikant en een zeer braafman is, en daar wil ik u spreken, en u laten inzegenen, dewijl gij er toch, met het leven, niet zult afkomen.

ACHTÈNDARTIGSTE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN.

IN 'T LEGER.

WAAR meent gij dat ik ben? in uw leger, Neen. In de A ——— bij uwe Vriendin? Ook niet. Waar dan? In het dorp, daar gij heden gaweest zijt. Hier verwacht ik u, en ik zeg u eens voor al dat gij morgen vroeg met mij naar H — vertrekken, en de geboorte-

testad van uwen besten Vriend ingheel Duitsland, zien moet. Mijn Mama, mijne zusters Krisje, Doortje, en de geheele raad *in corpore*, verwachten u. Mijne moeder heeft, enkel om uwentwil, zes kapoenen, noch veel meer endvogels, en vier Oostindische hoenders laten slachten, om dat ik haar gezeid hebbe, dat gij ongemeen sterk eet. Mij dunkt gij moest nog van daag te R ——— komen, om mij op het plechtigste te begroeten. Ik verwacht u, of uw antwoord, of uwen Godfried. De Heer predikant te R — en zijne beminde bidden om uwe wederkomst. Zij hebben u zeer gepreezen, e. z. v.

NEGENËNDARTIGSTE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN.

De hemel zij duizendmaal gedankt, dat gij nog leeft! Ik ontfelde zeer, toen ik de tijding

ding ontving, van den ongelukkigen veldslag in Silefien; maar ik heb, in waarheid, meer om u, dan om de nederlaag gefidderd. Het is mij zeer onverschillig, wie Silefien of Bohemen beheerft, en ik gunne het aan elk, wien het zijn noodlot wil overlaten. Maar, u bij dit gefchil te verliezen zou genoeg wezen, om het noch eenen koning, noch eene koningin te gunnen. Het is een groot geluk, dat gij het gevaar onbeschadigd ontkomen zijt: maar het zou noch een veel grooter geluk wezen, zoo ik wist, dat gij nooit weder in zulke levens gevaren komen zoudt. Zoo lang gij te velde zijt, dat is zoo lang gij 'er, op de eerften wenk, eene eer uit maken moet, uwen vijand om te brengen, of van hem omgebragt te worden; zoo lang heb ik noch alles voor u te vreezen. Welk een armhartig foldaat zou ik geworden zijn! Kan men niet anders beroemd worden, dan wanneer men de liefde voor het leven af legt, zoo wil ik liever, achter de vreedzame ploeg, verfaagd leven, dat op het
ge-

geduchte bedde van eer, met dapperheid, ster-
ven. Het is waar, men kan, niet zonder ver-
wondering, aan eenen held denken; maar ook
niet, zonder te bejammeren, dat hij een held
geworden is. Is het mogelijk, zoo vergeet de
lauwren, die men met zijn bloed koopen moet.
Wat helpt het mij en alle uwe Vrienden, wan-
neer gij met eigen hand honderd vijanden ne-
derlegt, en daar bij het leven verliest, of ver-
minkt t'huis komt? Ik zal u veel hooger ach-
ten, wanneer gij bij uwe t'huis komst belijdt,
dat gij het gevaar menschlijk vermeden hebt,
dan wanneer gij mij zegt, dat gij uw leven met
vermaak, op deze of die plaats, in de waag-
schaal gesteld hebt. Neen! Tot onze Vriend-
schap hebbe wij die dapperheid niet noodig.
Zij is veelmeer schadelijk voor dezelve. Is dan
de wereld mischien niet schoon genoeg, dat
men er naar moete ijveren, om dezelve, niet
langer dan twintig of dertig jaren, te genieten?
Doch 't geen mijn bidden niet vermag, dat zal
mischien de liefde voor uwe Vriendin uitwer-

Q

ken,

ken. Gij ontvangt thans drie brieven te gelijk van haar, en zij schreit alle dagen om antwoord. Schrijf toch, al zoudt gij ook te paard, of op een buitenpost, schrijven. Daar is geen verandering ten haren opzichte voorgevallen. Zij bid op den eenen dag gelijk op alle de anderen, om uw leven; zij zucht naar uwe wederkomst; zij doet nieuwe geloften; zij leest uwe brieven; zij stuurt om allen couranten, en heeft terwijl zij ze leest; zij klaagt over mij, wanneer ik haar wil troosten. Dit zijn hare dagelijksche bezigheden. De veldbode komt. Leef gelukkig, zoo men anders in het veld gelukkig leven kan. Ik wensche het u van harte, want ik ben boven duizend anderen uw Vriend, e. z. v.

VEERTIGSTE BRIEF.

AAN DEN ZELFEN.

Uwe Excellentie heeft mij, door een van
uw

uw volk. — — Wat doe ik toch! Neem het mij niet kwalijk, mijn Heer Ritmeester, dat ik u uwe Excellentie genoemd hebbe. Zo als ik den brief beginnen wil, verbeeld ik mij, welk eene vertooning gij eens als generaal maken zult. Ik zag u met een gezicht vol groote fronsfels; en in die trekken, in welke te voren liefde en tederheid gewoond hadden, heerfschten nu ouderdom en oorlog. Gij droeg eene zwarte pruik, en zaagt er zeer geducht eerwaardig uit. Ik sta, in mijne verbeelding, voor u, en daar ik, in mijne verlegenheid, niet weet, wat ik zeggen zal, begin ik in mijne gedachten te zeggen: *Uwe Excellentie heeft mij, door een van u volk bevolen e. z. v.* En in gedachten schrijf ik deze woorden op 't papier. Het is mij ook zeer lief, Want, bij deze gelegenheid, heb ik evenwel een zijde vol geschreven, en u teffens een heimelijke herinnering gegeven; dat uwe schoonheid niet altijd duren zal. Waar op zijt gij derhalven zoo trotsch? Het is noch om eenen veldtocht te doen, en dan is alle uwe bevalligheid weg. Verscheiden officieren hebben

mij verzekerd, dat de veldtocht, in Bohemen; u zoo veranderd heeft, dat gij u zelve nauwelijks meer gelijkt. Kom maar weder naar Saxen: men zal niet zeer over u twisten. Wat heb ik u toch gedaan, mijn lieve — hoor ik u zeggen? Zoo? is dat niets, wanneer gij niet aan mij schrijft? en zoo koelzinnig met mij omgaat als of ik uw Veldprediker ware? Gij moet niet denken, als of ik een zoo groot verlangen naar uwe brieven had, en dezelve maar al te gaerne las. Neen! ik kan ze licht ontbeeren. Maar gij moogt mij evenwel het respect niet onthouden, dat gij mij, als uwen Vriend, en als eenen geleerden, schuldig zijt. Doch, in weerwil van alle uwe koelzinnigheid, zal ik toch mijn woord houden, en u het beloofde manuscript overzenden. Maar laat het evenwel niet door de geheele armee rondzwerven. Ik zal zien of gij voortaan tederder met mij zult omgaan. Het is, helaas! waar, dat ik u noch beminne, maar wanneer gij mij niet spoedig schrijft: zoo hope ik het voor paaschen, noch zoo verre te brengen, dat ik in geen tien jaren in verzoeking val-

valle, om aan u te denken. Mijn Vader vraagt vast in alle zijne brieven na u, en op dat ik, van al zijn aanhoudend vragen, ontslage worde, heb ik hem zeer trouwhartig bericht, dat gij aan eene veldziekte gestorven zijt. Wanneer gij evenwel niet dulden kunt, dat hij u voor dood houdt, zoo behoeft gij, dewijl gij buiten dat gaern schrijft, maar aan hem te schrijven, en hem te melden, dat gij bij groot geluk of ongeluk noch leeft. Ik zal 't mij laten welgevalen, en noch eenigen tijd zijn e. z. v.

EENËNVEERTIGSTE BRIEF.

VAN EENE

JUFFER AAN HAREN VRIEND.

Op dat ik u volkomen van mijne oprechtheid overtuige, zal ik u iets ontdekken, dat men anders gewoon is, zorgvuldig te verbergen. Ik spreek, zedert acht dagen, zeer kwalijk van u,

Q 3

en

en ik wende in alle gezelschappen, waar ik van uwe Vrienden of Vriendinnen aantrefte, het gesprek op u. Men begint u te prijzen, en u allerlei goede hoedanigheden toe te schrijven. Dit make ik mij ten nutte. Ik erken het, en ik doe als of ik uwe verdiensten vergrooten wilde, opdat men het kwade, dat ik van u zeggen wil, te lichter geloof geve. Ik kon hier eenige van mijne uitvindingen opgeven, die u zeker eenige officiersvloeken kosten zouden; maar dewijl u zegge, het meeste kwellen zal, zoo wil ik u, in die onzekerheid, laten. Het behaagt u mijne nieuwe gedraging? Ben ik niet zeer eerlijk, daar ik u ook zelfs mijn eigen kwaad niet verzwijge? Het is waar, ik doe u ongelijk; maar hoe kan ik mij anders helpen? Ik ben te beklagen, dat ik geene andere krachten hebbe, om u weder tot mijne Vriendschap te bewegen, dan dat ik u toone, hoe zeer ik u kan benaddeelen, zoo gij niet meer oplettendheid voor mij hebt? Zoo ras het u berouwen zal, dat gij mij laatst zonder afscheid verlaten, en anderen aan mij voortgetrokken hebt: zoo ras zal ik opbou-

den

den kwaad van u te spreken. Zoo gij dit doet, zoo zal ik in alle gezelschappen, door even zoo veel goede berichten, mijne eerste uitstrooifelen herroepen. Doet gij het niet zoo vrees alles van mijne wrake. Ik verwacht, wat ik verder zijn zal, uwe Vriendin of uwe lasteraarsche.

TWEEËNVEERTIGSTE BR EF.

HOOGSTGEEERDE HEER,

Gij verzekert mij van uwe Vriendſchap, en ik weet mij voor deze eer, niet beter dankbaar te toonen, dan wanneer ik zegge, dat ik wensche dezelve te verdienen. Vaar voort, met uwe toegenegenheid jegens mij. Ik bidde u daarom, en ik zal deze bede te meer herhalen, om dat ik geene andere middelen wete, om u te overtuigen, hoe hoog ik uwe Vriendſchap ſchatte. Maar wat zal ik op uwe gelukwensching, wegens mijne bevordering, antwoorden? Ik

ben noch niet bevorderd. Doch mijn nootlot mag over mij besloten hebben, wat het wil, en mij eene verzorging in uwe vaderstad geven of niet: ik heb nochtans reden, om u op het hartelijkst te danken, dat gij aan mijn onzeker geluk, bij voorraad, deel neemt. Het is genoeg genoeg voor mij, dat gij 't mij boven anderen gunt, en dat gij 't mij, zoo ik 't verkreeg, noch te hooger zoudt doen schatten, van wegen uwe verkeerung. Ik ben e. z. v.

DRIEËNVEERTIGSTE BRIEF.

HOOGGEEERDE JUFFER ZUSTER,

Ik zoek u, door dezen brief, van mijne hoogachting en vriendschap te overtuigen; en het bewijs zal mij zeer ligt vallen, wanneer gij mij, op mijn woord, gelooven wilt, dat het verlangen om u te zien en te spreken, bijna de eenige oorzaak van mijne reis naar B —— geweest is. In waarheid, lieve Juffer zuster, hoe zeer ik
ook

ook uwen verloofden, en mijne overige vrienden, die bij hem zijn, beminne, ik zou nochtans, zonder de hope dat ik u mede zou aantreffen, nooit tot eene reis van veertig mijlen besloren hebben. Zoo ver heb ik van mijn leven noch niet gereisd, en ik kan mij ook niet verbeelden, dat ik ooit weder zoo verreizen zal; ik, die alle mogelijke krankheden vrees, wanneer men slechts van een wandelreisje spreekt, en vierëntwintig uren noodig hebbe, eer ik ja kan zeggen. Maar verbeeld u ook, hoe zeer ik verschrikt was, toen ik u niet vond; toen ik hoorde dat gij noch veertien mijlen van B — verwijderd waar. Ik had bijna geschreid, en uw Bruidegom had werk genoeg om mij te troosten. Beklaag mij een weinigje, ik heb het wel van nooden? en indien dat al te veel gevorderd is, zoo beloon mij ten minsten daar door, voor mijne reis, dat gij daaraan niet twijfelt, dat ik ze met dat oogmerk onderuomen heb, van u mijne hoogachting te betuigen; uwe vriendschap te verdienen; aan het genoegen van uwe liefde deel te nemen, en u al het geluk te wenschen, dat een broeder zijne zuster gunne

kan. Ja, lieve juffer zuster, ik ben zeer hoogmoedig, op de eere, van met u vermaagschapt te wezen. Eene Juffer die G—R. tot zijne vrouw kiest, moet ongemeene goede hoedanigheden hebben. Vergeef mij deze lofspraak, zij is oprecht gemeend, en ik honde haar voor een plicht die ik aan de deugd schuldig ben. Vaar wel, lieve juffer zuster, ik weet zeker, gij zijt zoo lang ge leeft gelukkig, met uwen G — R gelukkig e. z. v.

VIERËNVELRTICSTE BRIEF.

MIJNE LIEVE JUFFER,

IK moet u iets, in vertrouwen, zeggen. Een van mijne vrienden, die u niet verder kent, dan uit uwe brieven aan mij, en uit eenige beschrijvingen, die hem de Heer L— van u gegeven heeft, is op u verliefd geworden. Zie wel toe, mijne lieve vriendin, de man heeft zulk een voorkomen, als uw liefde

de

de Opitz, wiens beeld, en wiens poëzij u zoo zeer behaagt, en wat kon lichter gebeuren, dan dat hij u in deze houding beviel, en wanneer hij u eens behaagde, dat gij liefde voor hem kreeg? Nochtans weet ik, dat gij de liefde voor eene moeilijke zake houdt. Ik wil u derhalven oprechtelijk waarschouwen, mijne waarde Emilia, dat gij voor mijnen vriend, op uwe hoede zijt. Hij zal te G — komen. Hij heeft allerlei middelen gevonden, die hem kennis met Mevrouw uwe zuster kunnen bezorgen. Door deze zoekt hij kennis met u, en, in het karakter van eenen goeden vriend, heeft hij toeleg op uwe liefde. Wanneer zich derhalven een man, met een half donker uitzicht, met een paar hemelsblauwe oogen; wanneer zich zulk een man aan u vertoont, zoo hoeft gij niet langer te twijfelen, dat het dezelfde vriend is, voor wien ik u waarschuwe. Ik zal u noch meer kenmerken opgeven. Hij spreekt weinig in groote gezelschappen, en hij neemt liever het vernuft van anderen waar, dan dat hij zijn eigen in achtung brengen zoude. Hij zoekt, door een ongekunfelde oprechtheid, te behagen,

gen, en hij behaagt, omdat het zijn natuurlijk karakter is. Nu zult gij u niet licht aan hem vergiften; maar des niet te min, ga niet veel alleen met hem om. De liefde heeft duizend middelen, om onze voorzichtigheid te bedriegen. Ik ken uwen minnaar al te wel, ik ken hem van jongs op. Hij is een poëet, hij is even zoo bestendig, als hij teder is; hij spreekt van de liefde, zonder de liefde te noemen, hij schijnt dikwils tegen de liefde te redeneren, en geeft haar nochtans een bedekte lofspraak. Dit is alles wat ik u, in der ijl, raden kan; Maar mogelijk heb ik u reeds te veel geraden? Vergeef het mij; 't is eene fout van mijne oprechtheid, waar toe mij de liefde voor uwe ruste verleid heeft. Maak mij tot uwen vertrouwen, wanneer uw minnaar opdaagt. Ik verdien deze belooning.

Vaar wel.

VIJFËNVEERTIGSTE BRIEF.**MEJUFFER,**

Uw onbekende minnaar zal nu niet bij u komen. Ik weet zelfs niet recht waarom. Maar dit kan ik u verzekeren, dat ik hem zoo sterk, van deze reis, heb afgeraden, als of ik iets daar bij zou verloren hebben. Ik heb hem ook uwen laatsten brief niet voorgelezen, hoe gaerne ik ook mijne vermaken met hem deele. Hij is zeker mijn Vriend, maar uw brief was zoo fraai, dat hij mij alleen maar vermaken moest. In waarheid, Mejuffer, gij vermeedert, door uwe briefwisseling, alle dagen mijn verlangen, om u in perfoon te leeren kennen, en u mijne hoogachting, bij monde, te betuigen. Ja het verdriet mij, dat mijne omstandigheden mij de vrijheid niet laten, om deze onschuldige begeerte te voldoen. Is er wel grooter vermaak, dan met eene verstandige vrouw om te gaan? Vaar
voord,

voord, mij het verlies van uwen omgang, door uwe brieven, te vergoeden, en uwe kunne eere aan te doen. Daar zal zeker, dewijl u zijn karakter zoo zeer behaagd heeft, daar zal zeker noch een *Steeley* in de wereld wezen, die zich verheugen zal, een hart, als het uwe, te be- loonen. Ik ben e. z. v.

ZESËNVEERTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER SEKRETARIS K—.

ZIET gij wel, wanneer men eenen Auteur te vriend heeft, zoo is men geen uren zeker, dat hij ons niet een boek opdraagt, of ten minsten een boek schenkt, of wij het willen hebben of niet. Het kan bij voorbeeld wezen, dat u aan het tweede deel van — niets gelegen zij, maar dat kan mij niet te rugge houden; ik zende u evenwel dit boek, en ik verbeelde mij vast, tot mijne geruststelling, dat gij het, met veel
ver.

vermaak, lezen zult. Met deze onbeschaamde dwalig moet zich een Auteur, voor zijne moeite, betalen, en hoe minder hem de wereld hare goedkeuring schenken wil, des te meer moet hij zich zijne eigene geven. Ja mijn lieve K — had gij dat wel gedacht, toen wij noch samen zeer ootmoedig, op de laagste klasse van de school, zaten, dat ik een zoo vruchtbaar schrijver worden zoude? Neen, dat hebt gij zeker niet gedacht, belijd dat maar Evenwel gij had het kunnen denken. Heb ik niet, de derde klasse, alle *periodi simplices* en *compositæ*, *adversative concessivæ*, etc. in verzen gebracht? Heb ik niet, in de tweede, meer dan eene Aphthoniaansche chria, in zeer mooie verzen, gehouden? Zijn dit niet de voorteekens van mijn Auctorschap geweest? Ik wou dat ik nu dat gene ware, dat wij ons in dien tijd inbeeldden, als wij bij het *Examen* openlijk geprezen werden; of dat ik nu zoo vergenoegd was, als wij waren, wanneer wij, op de speelplaats, na een verdrietig jaar, eens met den bal speelen mochten. Dat waren met dat alles goede tijden, en ik herhaal dikwils het sprookje.

Vliedt

Vliedt der eerste jaren morgen,
 Dan is 't mis, mijn goede man!
 Dat men zijn benaaude zorgen,
 Met den bal, verjagen kan.

Eindelijk kom ik tot mijn verzoek. Heb de goedheid, mijn lieve Vriend, en geef dezen brief, met de bijlage, aan den heer Graaf, en zoo gij mij zeer wilt verplichten, zoo moogt gij om zijne gunste voor mij aanhouden, en mijn geluk aan zijne voorzorge aan bevelen. Maar zult gij zeggen, *waarom verzoekt gij niet zelve?* Het is waar, ik doe kwalijk, doch ik kan 't niet helpen! Ik ben te beschaamd om het getal der sollicitanten te vermeerderen, en eenen grooten heer, met mijne zaken, te bezwaren. Vaar wel! Blijf mijn Vriend, en geloof voort zeker, dat ik de uwe ben.

ZEVENËNVEERTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER VAN E.

Gij denkt mischien, dat ik h et v olbrenger uwer belofte, om aan mij te schrijven, met geduld zal afwagten. Maar gij ziet nu wel; dat gij niet wel gedacht hebt? Ja ik maan u, ik begeer zonder uitstel brieven van u. En zoo gij mij, binnen acht dagen, niet schrijft, zoo is niets zekerder, dan dat ik u noch eens mane; en zoo van den eenen postdag tot den anderen tot dat gij uw woord houdt. Ik heb veel te doen, hoor ik u zeggen. Dat geloof ik. Ik moet veel in gezelschap wezen; veel reizen; veel mijne Mama en mijn Papa onderhouden; Dat kan alles waar wezen: maar daar mede vervalt mijn recht geensins, en daarom vermindert mijn verlangen niet, naar uwe brieven, omdat gij minder tijd over hebt, dan ik wensche. Bedenk maar, hoelang ik gewoon geweest ben;

R

al.

alle dagen met u te spreken, en hoeveel ik, sedert Michaelis, verlooren hebbe nu ik u niet meer zie, u niet méer, met mijn bezoek, bij uwe boeken, overvallen, niet meer vragen kan: wat doet gij, mijn lieve E..? Ik ga zeer dikwils zeer bedroefd voorbij uwe oude kamer. Ik kijk naar de vensters, niet anders dan of het noch mogelijk ware, dat gij er noch uit zien kondt. Heb ik eenig klein genoegen gehad, het doet mij wrinder aan, om dat ik het u niet vertellen, uwe vrolijke houding daar over niet zien kan; wanneer ik moedeloos ben, dan ben ik het thans te meer, om dat ik u niet zeggen kan waarom ik het ben. Kunnen eenige brieven, binnen een maand, mij dat verlies wel vergoeden? En dezen brieven woudt gij mij, toch daar en boven, onthouden, of ten minsten spaarzaamer met dezelve wezen? Neen, dat kunt gij bij aanhoudenheid niet! Uw hart is even zoo zeer, voor de vriendschap, als het mijne. Gij bemint mij, even zoo zeer, als ik u beminne. En indien dat al niet zeker was, zoo zoudt gij mij toch, met geringe moeite, in dat denkbeeld, houden kunnen, indien andersins brieven, gelijk

lijk gij schrijft, weinig moeite zijt. Hoe lief is het mij, dat ik u daarin ben voor geweest. Gij hebt mij dus, tegen uwen wil, aan een vermaak geholpen, terwijl gij mij een ander ontrokken hebt. Ik zie al, hoe zeer het u spijten zal, u te moeten verschoonen. Maar ik wil u van deze kleine straffe gaerne vrijlaten, zoo ge mij maar spoedig en veel schrijft. Vaar wel e. z. v.

ACHTËNVEERTIGSTE BRIEF.

HOOGSTGEEERDE HEER,

Gij hebt mij, door eenen zeer schoonen brief, met uwe goedkeuring en met uwe vriendschap vereerd, en ik zou u, voor dat dubbeld geschenk, reeds lang bedankt hebben; indien ik niet, door eene menigte van kleine bezigheden, en andere beletselen, van dit genoeg was te rug gehouden. Maar nu zal mij niets storen; ik wil met u spreken, en uwe vriendschap genieten, zonder te onderzoeken, of ik

dezelve genoeg verdiend hebbe. Elkenieuwe vriend is mij een nieuw geluk, waar voor ik den Hemel dank. Ik weet mij, over het geheel, geen edeler vermaak te bezorgen, dan wanneer ik mijne vrienden, in mijne gedachten, verzamele en mij, met deze brave luiden, zoo beschouwe, als of wij maar een familie in de wereld uitmaakten. Hoe verblijde ik mij, wanneer ik van den eenen naar den anderen ga, en bij elk verschillende gaven en verdiensten, en nochtans bij allen den zelfden goeden smaak, bij allen een gevoelig en groot hart aantrefte! En hoe verwaand word ik eindelijk, wanneer ik mij, als een medelid dezer verzameling, aanzie, en hoe verwijdert zich mijne ziel, door de begeerte alle die vrienden waardig te wezen?

Deze belijdenis zal de plaats mijner dankzegging vervullen, die ik u, voor uwe mij vrijwillig geschonken vriendschap, schuldig ben. En om teffens den plicht van eenen vriend waar te nemen, zal ik u oprecht zeggen, wat ik van uwe gedichten oordeele, zonder daarom het Ampt van eenen rechter op mij te nemen, 't welk gij mij, uit een

een al te groot vertrouwen, hebt opgedragen. Zij zijn schoon en zij zouden noch schoonder zijn, zoo gij alle die kleine regelen hadt willen waarnemen, uit welke de kunst van verhalen bestaat. Kortom, de poëzij schijnt u somtijds eenige gedwongenheid veroorzaakt te hebben, en gij schijnt u aan haar gewroken te hebben, met dikwils van hare ingevoerde strenge regelen afte wijken. Misschien zoudt gij mij, en vele anderen, in verstelzels agterlaten, zoo uwe omstandigheden eene zorgvuldiger oefening en beschaving toe lieten, en wanneer gij, met eenige kunstkundige Vrienden, over uwe poëtische opstellen kost raadlevén. Mijne aanmerkingen bestaan in kleinigheden die zich mondeling zeer ras, schriftelijk des te moeilijker, laten zeggen. Ondertuschen ben ik u, voor het mededelen van uwe gedichten, zeer verplicht. Blijf altoos mijn vriend, en goedgunner, en geloof dat ik met de grootste achting ben e. z. v.

NEGENËNVEERTIGSTE BRIEF.

AAN EENEN

VERTROUWDEN VRIEND.

DUIZEND daalders wou ik er om geven, dat ik u op het oogenblik met uwe Louize overvallen en maar twee uren met u wezen konde. . . . Of ik die duizend daalders wel eens hebbe? Neen, ik heb ze niet; maar mijn buurman zal wel vijftich duizend daalders hebben, en zijn kamer venster komt in mijnen hof uit, en ik wou. . . Gij verstaat mij wel? Ja dat wou ik doen, wanneer ik u en uwe lieve vrouw daar door oogenbliklijk kon te zien krijgen, Leest gij dan volkomen vergenoegd, volkomen te vrede met haar? En is Louize overtuigd, dat zij nooit beter man dan u had kunnen krijgen? Voor zeker! Maar zou het u niet tot blijdschap wezen, wanneer ik uwe blijdschap mede aanzien, dezelve genieten en u uw geluk in mijne oogen kon laten lezen, Zeker mijn lieve G — R.
gij

gij moet beter zijn dan ik; veel beter, wijl de liefde zoo zeer voor u zorgt, en voor mij in 't geheel niets. Ras zult gij u van eenen kleinen zoon bemind, nagevolgd, gelezen en in het toekomstige voorgesteld zien. Ras zult gij eene lieve Dochter, hare Moeder gelijk, in bekoorlijkheden zien aangroeien, en u van eenen teederen dichter, met traanen, zien bidden, om haar alleen voor hem te bewaren. Alle deze vermaken zal ik niet hebbe. Wat mag ik toch bedreven hebben, dat ik geene Louize vinden kan? Zeg het mij toch, ben ik dan in 't geheel niet beminnelijk? Dat gehate sombere uitzicht. . . . Maar ik zie er evenwel zoo somber niet uit. Ik ben immers niet altijd stom, en nooit minder, dan bij een meisje, dat mij gevalt. Waar scheelt het dan aan? Dat ik zoo heel jong niet meer ben? Dat is noch de vraag. Ten minsten gelove ik, dat ik het noch ben, of evenwel verdiende te zijn. Ik heb toch met dat alles, zoo als mij verstandige liuden zeggen, een paar goede blauwe oogen, en een verstandig voorhoofd. Indien de schoonen maar wisten, hoe zeer ik ze altijd geprezen

hebbe, en noch prijze, ik wedde dat zij mij meer genegen zouden weezen dan u. Weet gij dan niet eene zeer goede vrouw voor mij, en voor welke ik wederom zeer goed wezen zoude? Jammer is het voor het geluk, dat men beroemd is, dat het niet te gelijk bemind maakt! Ik schrijf geen regel meer voor de wereld, zoo ik zonder vrouw moet sterven. Dat kunt gij ieder een zeggen: mischien zal men deze dreigende tijding gaern hooren. Groet uwe lieve vrouw hartelijk van mij e. z. v.

VIJFTIGSTE BRIEF.

AAN EENE VRIENDIN.

MEIJUFFER,

MOET ik het zeker gelooven, dat gij, sedert mijne uitreise, vier brieven aan mij geschreven hebt, en dat alle deze brieven verloren zijn? Gij zegt het mij, daar het mij onmogelijk valt, aan uwe woorden in 't minst te twijfeleu zoo zal ik u, voor de verlorene brieven, even

zoo

zoo nadrukkelijk bedanken, als of ik ze waarlijk ontvangen hadde. Veroorloof mij maar dat ik den postbode van hier naar B — alle onheilen mag toewenschen. Het is billijk, dat het den luiden eenige weken niet wel gaat, die oorzaken zijn, dat ik, eenige maanden lang, geenen regel van u heb kunnen lezen. Maar, lieve Vriendin, bij wien zal ik mij beklagen, dat het opschrift, dat ik nu ontvangen hebbe, niet zoo teder is, als ik wenschte? Vraag toch niet waar in ik dat tedere zoeker. Vraag liever uw hart, of het niet haast zal beginnen onverschillig omtrent mij te worden? Gij wilt uwe afbeelding, niet eer dan tegen de volgende kermis, zenden? Zoo lang moet ik noch wachten? Zoo lang noch? En waarom zal ik het vermaak niet hebben, om het met de eerste post te krijgen, daar het alleen op u aankomt? Verwonder u toch niet, over mijne ongestuime vordering. Onderzoek liever, bij deze gelegenheid, uwe neiging jegens mij. Want wanneer u de hevigheid bevalt, waarmede ik uwe beeltenis begeere, zoo zal het een bewijs wezen, dat ik n. noch niet onverschillig geworden ben. Gij vraagt mij

in uwen brief, wanneer gij mij weer zult zien. Wat zal ik u hier op antwoorden? Wilt gij te vrede zijn, wanneer ik zegge, dat ik mij dat vermaak alle oogenblikken wensche? Mijne oogmerken zouden mij noch weldezen zomerte G — kunnen te rugge houden; maar gij moogt mij zonder sterker verzekering, geloven dat ik Nederfaxen, niet verlaten zal, zonder de aangenaamste persoon noch eens te zien, die ik in dit land heb aangetroffen. Ik zal de eer, van kennis met u, als het grootste voordeel van mijne reizen tot hier toe aanmerken, en mij zelven beginnen te haten, zoo ik ooit ophoude te blijven e. z. v.

EENËNVIJFTIGSTE BRIEF.

AAN EENEN VRIEND.

Gij zijt voorzeker de onbekende, in wiens naam mij de h. er R — een zoo aanzienlijke belooning overgebragt heeft, voor eene geringe moei-

moeite, Hij heeft het mij wel niet willen beken-
nen; en gij zult het mij ook niet willen toe-
staan, maar ik kan niet mis hebben, wanneer ik
er u voor danke. Wie zou anders eene zoo
kleine moeite zoo rijkelijk beloonen, en dat
teffens zoo bescheiden? Gij hebt aan de belo-
ning de gedaante van weldaad benomen, om mij
uw genoegen, zonder de onrust van verplich-
ting, te laten gevoelen. Moet ik u ook daar
voor niet danken? Lochen niet langer, dat ik
u dat geschenk schuldig ben. Gij hebt uw oog-
merk bereikt; ik ben volkomen overtuigd, dat
gij mij hebt willen verblijden, zonder mij daar
door te verplichten: maar het behoort nu zelfs
tot mijne blijdschap, dat ik weten moet, dat ik
ze niemand anders schuldig ben, dan u. Uw
geschenk is mij, niet zoo zeer door zich zelven,
aangenaam, dan wel om dat het van u komt.
En hoe gemeen deze gedachte is: zoo gevoele
ik toch hare waarheid te zeer dan dat ik ze niet
voor de oprechtste dankbaarheid houden zoude.
Juist op dit oogenblik verneme ik, dat uw reeds
lang stervende vriend wat beter is. Mocht ik noch
de eerste wezen, die u dit vrolijk bericht doet.

Ik

Ik wensche, nevens uwe eigen gezondheid, ziju leven voor een nieuw jaar en ben e. z. v.

TWEEËNVIJFTIGSTE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN.

Gij hebt dan uwen besten vriend, uwen L — verloren? Ik heb oneindig medelijden met u; en ik wensche, dat zelfs deze verzeke- ring iets tot uwe ruste moge toebrengen; Want wat heb ik anders, waar mede ik u kan opbeu- ren? Hemel! wie had dat, voor weinig maan- den, toen wij te Merseburg bij een waren, kunnen denken! dat deze zoo vrolijkevriend, die ons allen tot vermaak verstrekte, eerst en naast bij zijn einde wezen zoude! En hij was het, in dit jaar noch. Vader der menschen! Hoe vluchtig is het leven, dat wij zoo zeer bemin- nen, en dat wij, als uw geschenk, ook bemin- nen moeten! Ik schrei, terwijl ik dit schrijf; ik schrei met u, mijn lieve B —, en ik wensch, dat mij niemand, in dit uur, in mij-
ne

ne traanen en in mijne menschlijke zandoeningen, storen mag. Hoe konde ik de laatste oogenblikken van het jaar, die ons noch overig zijn, gelukkiger besteden, dan wanneer ik ze aan het mededogen, aan de gedachten des doods, en aan de ziel van den overledenen schenke. . . . Hij is dan in den schoot der eeuwige en onuitsprekelijke ruste Wat moet een geest, van de aarde weggerukt, bij zijne eerste intrede, in dat land der volmaakten gevoelen: welk een Godlijke wellust! . . . Geleid van de hand des Almagtigen, overziet hij die werelden van zaligheden; verrukt door de stralen der Godheid, prijst hij den dag der geboorte en den dag des doods reffens, en gevolgt dat de Heer God is Nu ziet hij den Godlijken Verlosfer, en hij verliest zich, in de zee van zijne liefde, en wordt dronken in de geheimen der verlossing. Hij heft de eeuwige lofliederen van God, en van de deugd aan. — De kleinste goede daad op aarde vertoont zich nu aan hem, in een heilig licht, en elke edele bedoeling wordt hem eene belooning, bij den Alwetenden, en blijft hem een eeuwige roan, in het oog der volmaakten.

Neem,

Neem, mijn lieve B — deze voorstellin-
gen der verbeelding te hulp, wanneer gij met
uwe gedachten, den zaligen volgt. Zou hij
niet zoo gelukkig wezen, als ik gezeid hebbe?
Hij is het zeker, en ik dank God, op dit oo-
genblik, dat hij het is. Zoudt gij, wanneer
het aan u stond, uwen L — wel een uur,
van dit geluk, willen te rugge houden? Verzach-
ten zulke gedachten al niet de natuurlijke aan-
doeningen, in de uren van weemoedigheid, en
van begeerte, naar de geenen, die wij beminnen en
beminnen moeten; zoo maken zij evenwel onze
droefheid tot eenen deugd, daar zij aan dezelve
de behoorlijke palen geven. En wat troost is ster-
ker en verhevener, dan die: de Heer heeft hem
gegeven, de Heer heeft hem genomen. Hij bewa-
re u, in het jaar, dat wij beginnen, gezond en te
vrede, en schenke u die weldaad noch in vele
volgenden. Hij doe u de vreugde der geluk-
tigste vaders beleven, en, in de zeden en ge-
dragingen uwer zonen, het beminnelijke hart
eener moeder, die niet meer voorhanden is,
aanschouwen en de beloning eener zorgvuldige
opvoeding ondervinden. Ik wensche dit met
het

het oprechtste hart, en ben zoo lang ik leve
e. z. v.

DRIEËNVIJFTIGSTE BRIEF.

HOOGSTGEEERDE HEER,

Ik moest wel zeer onaandoenlijk wezen, zoo mij de goedkeuring niet verblijden zoude, waar mede gij onlangs mijne poëzij vereerd hebt; maar ik ben ook al te rechtvaardig, dan dat ik dezelve, geheel en al, voor mij houden zoude. Ik wil veel liever de lofspraak, die gij mij gegeven hebt, met u deelen. Uw schoone poëtische brief overtuigd mij, dat gij daar op veel nader recht hebt, dan ik. Het geschenk van uwe vriendschap, in tegendeel, neem ik, met de grootste dankbaarheid, aan. En indien men dezelve, door liefde voor den goeden smaak, en door een goed hart, verdienen kan, zoo hope ik dezelve onophoudelijk waardig te wezen, Ik ben niet wel te vrede, dat mij de groote afstand het vermaak van uwen omgang onttrekt. en
ik

ij wenschte, dat gij mij dit verlies door uwe brieven vergoedde. Ik ben e. z. v.

VIERËNVIJFTIGSTE BRIEF.

AAN EENE VRIENDIN.

Zoo zijn dan alle de hindernissen die uwe wenschen zoo lang belet hebben, uit den weg geruimd? Uw Bemindè is met eene aanzienlijk geluk verzorgd, en gij zijt binnen weinig weken de zijne? Geen tijding in de wereld heeft mij zoo verblijd, als deze. Ik kan mij aan uwen brief niet verzadigen. *Wie is gelukkiger, dan ik?* begint gij. Ja wie is gelukkiger, dan gij? Maar wie heeft het ook meer verdiend te wezen, dan gij? Wie heeft tederder; deugdzaamer en bestendiger bemind? Ik zeg het tot uwen lof, dat gij onder allè de juffers, die ik ooit gekend hebbe, de grootste liefde en teffens den grootsten heldenmoed betoond hebt. Op eenen verwijderden minnaar, in de lente der schoonheid;

held, meer dan agt jaren, te wachten; aan eenen minnaar, met een noch onzeker geluk; de voordeeligste gelegenheden op te offeren, zonder dezelve eens aan te hooren; ja, mijne vriendin, wie kan dat doen? Ik wenschte uwe eerste omhelzingen gezien te hebben! Doch gij hebt mij dit vertederend toneel zo beschreven, dat ik het als gezien en zelfs gevoeld heb. Omhels uwen beminden, terwijl gij dit leest; en dank hem, in mijnen naam, met duizend kussen, voor de blijdschap, die hij mij, door de uwe, veroorzaakt heeft. Ik kom zeker op uwe bruiloft; zeker; de goede hemel zal mij de vreugde niet weigeren, om de grootste liefde en deugd beloond, u en uwen man, na zoolang te wenschen, gelukkig te zien. Hoe zal hij mij in de armen van zijne Bruid danken, dat ik de eerste geweest ben, die hem u heeft leeren kennen. Zoo is, door mijne vriendschap; de tederste en eindelijk ook de gelukkigste liefde ontstaan. Trotscbe gedachte! Ik kusse u de hand, lieve Bruid, en ben, binnen agt dagen, zelve bij u. Daar zal ik u, door mijne blijdschap over uw ge-

luk, bewijzen, dat ik boven duizend anderen
ben e. z. v.

VIJFËNVIJFTIGSTE BRIEF.

A A N

MEVROUW VAN P *.

HOOGWELGEBOREN VROUW,

OFSCHOON mij ook uw gemaal verzekerd heeft, dat gij gaerne zien zoudt, dat ik in verzen aan u schreef; en schoon ik niets liever doe, dan het gene gij gaerne ziet: zoo kan ik mij nochtans nu niet overwinnen, om in verzen aan u te schrijven. Voor eenige weken, zou ik het zonder bedenken gewaagd hebben; want toen had ik uwe gedichten noch niet gelezen. Ik wist, dat gij eene liefhebster van de poëzij waart; maar ik wist niet, dat gij zelf zoo schoone verzen maakte. Nu weer ik het niet alleen, maar ik gevoel het noch daarenboven. En, uit vrees, dat ik zulke verzen niet maken zou, als
gij

gij verdient, als gij zelve maakt, en als gij misschien van mij hoopt, wil ik u liever geen verzen maken, maar wachten tot er een uur komt, waar in ik meer harr, of schoon mogelijk niet meer geluk, zal hebben. Maar ik verontschuldig mij, niet anders dan of gij iets verloort, dat deze brief in proze, en niet in verzen is. Is deze misflag niet even zoo groot, als of ik een slecht gedicht gemaakt hadde? Kan ik van geen gewichtiger zaken spreken? Ja Mevrouw, vergun mij, dat ik vrage hoe uw lieve Echtgenoot vaart, en of gij hem niet elken dag meer beminnenswaardig vindt? zeer zeker! en dit is de vrucht van uwe verkeerung. Zoo gij maar wist, hoe gelukkig hij zich acht, dat hij u bezit! Ik zou bijna durven zeggen, dat hij mij meer genegen is dan iemand, alleen om dat hij ziet, hoe hoog ik u achte, en hoe zeer ik overtuig ben, dat hij nooit beter had kunnen kiezen. Ik zie, dat ik in gevaar ben, om meer te zeggen, dan uwe bescheidenheid toelaat: ja ik vreeze, dat ik dezen misflag, in welken de ijverigste hoogachting lichtst vervalt, reeds begaan hebbe. Ik zal daarom liever sluiten, en u, door mijn stilzwijgen, de groot-

heid van eerbied te kennen geven, met welke ik boven anderen ben e. z. v.

ZESËNVIJFTIGSTE BRIEF.

MIJNE LIEVE VRIEND,

Ik ben ziek. Kan men zich mogelijk gezond schrijven, wanneer men aan u schrijft? Op andere tijden kon ik mij somtijds gezond lezen; maar nu helpt het ook niet meer. Ik heb gister alle uwe schriften opgezocht, en ik las zelfs mijne eigene, en ik bleef even slaphartig, even zwaarmoedig. Ja, ja, het vernuft is zeker niet goed voor alle dingen. Indien ik het eens beproefde, of ik mij aan uw krisje gezond kon kussen: wat meent gij? Het kan ten minsten geen kwaad, en gij verliest er niets bij. Ik heb mij altijd laten zeggen, dat een kus van een lief meisje een half univerzeel geneesmiddel is. Ach welk eene versterking moeten niet
dai.

duizend, en noch duizend kussen geven. Ik zal het derhalven vast wagen, en gij zult de eerste zijn, dien ik mijne gezondheid berichte, wanneer het middel helpt. Wat doet men niet al voor zijne gezondheid! En wat laat zich niet de eene goede vriend welgevallen, om den anderen te helpen. Maak u niet ongerust, het zal daarom geen gewoonte bij mij worden; gij zult er ook niet bij vergeten worden. *Ach, zal ik zeggen, noch eens krisje, noch maar eens, niet voor mij, maar voor uwen Friend, voor uwen lieven Damon Zie, zoo kust u Damon Maar neen, bij kust niet geheel zoo; maar zoo.* Ik zal terstond bij haar gaan, want ik word onder het schrijven geduurig flimmer. Nu gaat het mij zeer ter harte. Vaar wel.

ZEVENËNVIJFTIGSTE BRIEF.

MEVROUW,

Gij wilt, dat ik de moeders, door een openlijk schieft, tot eene zorgvaldige opvoe-

ding van hare Dochters zal opwekken. Uwe begeerte is iudedaad zeer billijk; maar zou ik wel gehoor vinden? En indien ik het vond, zouden de arme meisjes er niet bij te kort komen? Verbeeld u eens, dat de moeders mijnen raad volgden, en hare dochters zeer naaagezet lieten opvoeden, dat zij dezelve even zoo wel denken en spreken leerden, of lieten leeren, als naaien en koken: wat zou daaruit volgen? Onder honderd zulke meisjes, zouden naaulijks tien eenen man krijgen, en onder deze tien huwelijken, zouden naaulijks twee gelukkig zijn. Neen, Mevrouw, zoo laag de meeste mansperfoonen half gek zyn, zoo zou het een groot ongeluk voor ongehuuwde meisjes wezen, zoo ze wijs waren. Of de mannen zouden haar niet willen, om dat zij het gebrek hadden, wijzer te wezen dan zij zelve, of de meisjes, wanneer ook mijn raad gehoor vind, zouden hen niet willen, om dat ze haar te zot zouden wezen. Maar zou dan niet een verftandig man, tien verftandige vrouwen kunnen nemen? Ja, dat laat zich wel denken; maar de veelwijverij heeft te veel zwarigheden, dan dat wij haar weder zouden

den

den in voeren. Ik, bij voorbeeld, raak buiten mij zelve, wanneer ik maar een verstandig en beminnelijk meisje bij mij zie, wat zou er van mij worden, indien er tien waren, die mij hart tot zich trokken? Neen, Mevrouw, de liefde kan, zonder gelijkheid van gemoederen, niet bestaan. Laat derhalven de meeste meisjes zonder vernuft opgroeijen, opdat zij aan hare toekomstige mannen gelijken. Het is genoeg, wanneer een klein aantal van schoonen, in een land, zorgvuldig opgetogen, en door goeden smaak recht beminnelijk, en voor de liefde vatbaar gemaakt wordt; op dat de wijzen goede vrouwen kunnen krijgen. Voor Krisje ben ik niet bekommerd, zoo lang zij onder de handen van hare verstandige moeder en van hare lieve Tante is, Haar goed hart zal, bij zoo veel voorbeelden, die beter leeren dan alle regelen, licht gevormd en met alle de voordeelen vervuld worden, die eene juffer van de onschuld, de wijsheid, en de welvoeglijkheid gemeenlijk bekomt. Maar waar zal dat goede kind eenen man vinden, die haarer waardig is, wanneer zij zoo wordt, als wij hopen? Dat weet ik u niet te

zeggen, al bedenk ik mij noch zoo lang. Vaar
zeer wel.

ACHTËNVIJFTIGSTE BRIEF.

AAN EENEN

GOEDEN VRIEND.

OVER uwen onwetenden kapellaan, heb ik mij zeer geërgerd; maar noch meer, over uwe kwaadaartige vertelling; en eindelijk noch meer, over mij zelven, dat ik dwaas genoeg geweest ben, om mij over zijne onwetendheid en uwe boosheid te ergeren, daar die beide mijn medelijden hadden moeten opwekken. Wat ligt er mij toch aan, of mij deze onbekende man kent en leest of niet? En wat willen de spotternijen van den anderen toch zeggen? Zoo dacht ik, toen ik bij mij zeiven kwam. Hij wil u omtrent zeggen, dat gij geen voortreflijk Auteur zijt. Goed; laat hem praten. Hij gelooft het zekerlijk niet;

Sed.

Sed qui te vendit, Bibliopola putat,

Is dat niet genoeg? Na dat ik dit gezegd hebbe, gevoel ik zeer duidelijk, dat ik niet meer boos op u ben. Maar, des niet te min, zal mijn brief niet langer worden, dan de uwe, daar ik niet zie, waarom ik meer aan u schrijven zoude, dan gij aan mij, wijl ik, zoo niet meer, ten minsten zoo veel ben, als gij. Uw brief is vijfëntwintig regels lang, en de mijne, zoo gij het *pentameter* rekent voortweeregels, heeft even zoo veel regels. Vaar derhalven wel. Het komt er niet alleen op aan, dat u mijne brieven lief zij. Neen. Gij moet ze door de uwen verdienen. Gevalt u deze vleierij?

NEGENËNVIJFTIGSTE BRIEF.

MEVROUW,

Gij hebt aan mij geschreven, en ik ben over deze beleefdheid meer dan eens rood geworden.

S 5

Men

Men kan de onachtzaamheid niet verder drijven, dan ik ze gedreven hebbe. Tien jaaren te laten verbijgaan, zonder aan imand te schrijven, dien men hoog schat, dat is een ongelooflijke misflag, en evenwel heb ik denzeiven begaan en ik zou eenen nog grooteren begaan, zoo ik onbeschaamd genoeg ware, om den eersten te verschoonen. Gij hebt mij, in uwen brief, niet het geringste verwijt gedaàn, en dat heeft mij meest gemert. — — Houd u met deze straffe te vrede, en wanneer gij 'er aan denkt, dat ik in tien jaaren niet aan u geschreven hebbe, zoo denk ook daar aan, dat ik twee jaren lang, bijna alle weken, eenige maalen aan u geschreven hebbe, en u mischien alle maanden eens bezongen hebbe. Laat, Mevrouw, de Echtgenoot van den Heer Commissionsraad met Filis afrekenen. Want gij kondt mij toch den roem niet ontnemen, dat ik een zorgvuldige en goedelijke minnaar geweest ben. Maar wat mag ik u toch, in alle die meenigvuldige brieven en gedichten gezeid hebben? Dat mogt ik gaern weten. Staat er dan in allen niets anders, dan dat

dat ik beminne ! Dat kan niet mogelijk wezen. Breng toch mijne brieven , op de kermis , mede ; ik verzoek u zulks zeer ernstig. Gij zult de uwen , in mijne schrijftafel , zoo zorgvuldig bewaard vinden , als ooit eenig geleerde zijn kostbaar manuscript weglegt ; doch dat spreekt van zelfs , dat zij tamelijk gesleten zijn. Ik droegze het eerste jaar , uit groote liefde , altoos bij mij. In het volgende , maakte ik er veele geestige aanmerkingen op , en in het derde sloot ik ze met veel zorg , in mijne schrijftafel : om dat ik hoorde , dat gij trouwen zoudt. Zal mijn heer uw Beminde niet lachen , wanneer hij ziet , hoe wreed gij mij hebt laten zuchten ! hoe lang heb ik u moeten bidden , dat gij niet , midden onder mijn droevig o en ach , henen liept ? Ik geloof een geheel vierdeljaars. Zulk eene anecdote vindt men in geen roman. Evenwel kusse ik u , na tien jaren , noch de hand en ik ben met de grootste hoogachting e. z. v.

ZESTIGSTE BRIEF.**LIEVE VRIEND,**

Zoo ben ik dan uw bevorderaar, en meer bekwaam om mijnen vriend te helpen, dan mij zelve. Reis naar het gebergte en neem uw ampt aan, als een geschenk van uw gunstig lot, 't welk u zoo zeer bemind heeft, om het u door de hand van eenen vriend, liever dan door die van eenen patroon, te laten overreiken. Schrijf dikwils aan mij en verhaal het mij zoo het u welgaat. Dit zal de belooning voor eene vriendschap wezen, waarvoor ik eigenlijk geene belooning te vorderen heb. Ik ben u lieve e. z. v.

EENENZESTIGSTE BRIEF,**MEVROUW,**

Ik wil niet zo zeer, uwen laatsten brief beantwoorden, dan u zeggen, dat ik hem ontvangen

gen

gen heb. Ik voegde er gaerne bij, ik hem met het grootſte vermaak heb gelezen, zoo ik dat zonder verwaandheid zeggen kon, van eenen brief, die grootſtendeels met mijnen lof is opgevuld. Maar waarom zou ik het ontkennen? Hoe beſcheiden ik ook ben, of wensch te wezen, zoo zie ik mij van niemand liever gepreeze, dan van eene vrou, gelijk gij: en zonder de begeerte om uwe kunne te behagen, zou ik niet slechts in het algemeen minder, maar ook weinig goeds geſchreeven hebben. De twee gedichten, van welke gij ſpreekt, zijn van mij. Het eene heeft mij zelve behaagt. Maar ach! hoe zelden beleve ik dat geluk? Ik heb zoo dikwils, zonder liefde, van de liefde moeten zingen, dat het wonder wezen zoude, indien deze gedichten iets meer, dan, de melodij van de liefde behelsden. Moet ik u niet, in het nieuwejaar geluk wenschen? Ik zou hier bijna alles nederſchrijven, dat ik u gunne, en dat gij verdient. Maar neen. Gij hebt mij immers niets gedaan! waarom zou ik u dan met eenen langen wensch ſtraffe? Leef, met uwen Bemin-

den,

den, gelukkig en te vrede. Ik gevoel het, dat mij deze wensch van harten gaat, en dat mij zelfs de enkele gedachte van uw toekomstig geluk vervrolijkt.

TWEEËNZESTIGSTE BRIEF.

MEJUFFER,

Ik zal oprecht voor u belijden, waarom ik u zoo lang niet geantwoord hebbe. Ik ben — wat denkt gij wel? *Krank geweest?* Neen. *Uit de stad?* Ook niet. *Met bezigbeden overladen?* Noch minder. Ik zie wel, dat gij 't niet zult raden: Maar zoudt gij het dan niet kunnen raden, zoo gij woudt? Bedenk slechts, ik ben, zonder mij te prijzen, een poëet, en van nature — niet waar, Nu weet gij het? Ja, mijn lieve juffer, gij hebt het wel, ik ben verliefd geworden, en daarom heb ik uwen brief en noch wel dartig anderen onbeantwoord gelaten, sedert vele maanden. Doch, op dat ik
tef.

teffens voor de betaling van mijne oprechtheid
zorge, zoo begeere ik, dat gij mij in uwen
eerstvolgenden mijne nalatigheid niet verwijt.
De oorzaak die er mij toe verleid heeft, is im-
mers zoo menschelijk, als er eene wezen kan.
Ja juffer, zoo gij het lieve meisje maar eens
zaagt, zoo gij maar hare groote blaauwe oogen,
en haar onschuldig en teffens geestig uitzicht
— Maar ik mag niet verder aan haar den-
ken, anders vergeet ik het schrijven. *Hoe zij
beet*; woudt gij weten? Dat is bijna te veel
gevergd. Moet ik u dan het geheel geheim
zeggen? Doch ik noem den naam al te gaerne.
Zij heet, gelijk gij, Emilia. Word niet rood.
Ik zal geen woord meer zeggen, behalven dat
ik uw bestendige vriend en dienaar ben.

DRIËNZESTIGSTE BRIEF.

AAN EENE NABESTAANDE.

MIJN LIEFSTE VRIENDIN.

HET spijt mij alle dagen, dat ik u toch niet
VAN

van perfoon kenne, en bijwijlen ben ik zood hoogmoedig, dat ik mij verbeelde, dat het u ook niet ouverschillig kan wezen, dat gij mij noch niet kent. Stoor mij niet, in deze zoete verbeelding. Zeg niet, dat gij uw verlangen naar mij, daar door bevredigt, dat gij van uwen man, als mijn ander ik, tot mij gevolg trekt. De inval is zeer vernuft, maar hij behaagd mij evenwel niet. 't Is waar ik en uw man, wij hebben veel met malkander gemeen; maar wij zijn daarom niet gelijk in alles. Bij voorbeeld, ik heb geene van zijne gebreken, ik laat mij veel beter leiden, dan hij; ik hou van geen spotternijen, en geef mijnen vrienden geenen kwaaden naam. Ik ben een voortreflijk huishouder, en alleen dat gene, dat ik in mijne jonge jaren heb uitgespaard, loopt al zeer hoog. Hij integendeel, zal u van dien tijd niet het geringste vertoonen kunnen. Honderdmaal heb ik hem gezeid *Lieve vriend, leg toch wat weg; wanneer gij eens trouwt, dan is dat geld gevonden.* Maar het hielp niets, hij bleef altoos onbedachtzaam. Hij zal het zeker ontkennen, wanneer gij hem daar over aan spreekt: want
wie

wie belijdt gaern zijne fouten? Ook is hij altijd verliefd geweest. Heeft hij u dan niets van eene juffer vertelt, die Kalliste heet? — Maar ik mag niet spreken. Gij mogt moeilijk op hem worden, en dat wou ik toch ook niet gaerne. Zoo veel kan ik u in vertrouwen zeggen, dat hij met mijne zuster, noch tot op dit uur, eene heimelijke en verboden correspondentie heeft. Zij is, wel is waar, reeds vijftig jaren, maar waar toe dient al dat schrijven? 't Is zeker waarheid, hij schrijft zeer schoon, en heeft ook eene betere hand, dan ik, hij maakt beter verzen dan ik, hij kan zeer diepzinnig denken. Maar met alle zijne schoone verzen, met alle zijne diepzinnigheid, is hij (neem toch niet kwalijk, dat ik mij zelven weder prijzen moet) is hij, zeg ik, in de verkeering toch niet zoo vrolijk, zoo aartig, zoo bevallig, zoo gezellig, als ik. Noch onlangs zeide mij eene Fransche juffer, dat ik, onder alle de Duitsche geleerden, die zij gezien had, de meeste *vivacité* (het is haar eige woord) bezat, en minst pedant was. Den meesten gestudeerden luiden is, eilaas, dit eigen, dat zij in gezelschappen altoos stom zijn; ik daar en tegen,

T

schoon

schoon mijne vijanden mij altoos het tegendeel hebben nagegeven, en met veel waarschijnlijkheid noch altijd zullen nageven, ik ben zoo min tot dit gebrek geneigd dat ik, zelfs in de gezelschappen van de schoonen in onze stad, altoos het laatste woord voere; En daartoe behoort zeker veel welsprekendheid.

Of ik er zoo wel uitzie als uw man? Dat zou ik niet durven zeggen. Ondertuschen heb ik mij, den vorigen zomer, in miniatuur laten uitschilderen, en elk getuigt, dat mijne afbeelding een aangenaam voorkomen heeft. Ik zal de Vrijheid nemen, om het u met de eerste B — mis te zenden, opdat gij ten minsten de beeldenis van uwen hoogachter en besten vriend leert kennen, en op dat ik den kleinen mislag niet meer behoef te begaan, om mij zelven te prijzen, om dus begeerte naar kennis met mij in u te verwekken, en u tot eene reis naar Opperfaxen te bewegen. In het verbijgaan gezeid, mijn lieve Vriendin, het zou u bij mij zoo zeer behagen, dat gij lichtelijk de terugreize vergeten zoudt.

Ik zou hier mijnen brief, met een goed geweten, kunnen sluiten, indien ik u niet noch wil-

wilde zeggen, dat het nevensgaande present van mij komt. Niet op dat gij mij daarom tot gevader behoorde te verzoeken. Neen. Ik zei onlangs tot mijn Broers vrou: Zuster ik wou onze Vriendin te B — gaern een klein present doen, waar toe raadt gij mij, *Dat zal ik u ras zeggen*, ving zij aan. *Verzoek Mevrouw St — dat zij u, een doopmutsje of een buletje* (ik weet zelfs niet hoe het heet) *maakt, en zend dat aan Louize; mogelijk heeft zij het in kort van nooden. Haar man is veel te onbedachtzaam, om aan zulke dingen te denken.* Dit waren hare woorden. Kortom, dat men mij zegt, dat doe ik, Ik zend derhalven dit blijk van mijne voorzorg, zonder dat het juist een teken wezen moet, van mijne liefde en achting met welke ik ben e. z. v.

VIERËNZESTIGSTE BRIEF.

MIJN LIEVE KLEINE S**.

Ik weet u niets te schrijven, dan dat ik u niets te schrijven hebbe. Want dat ik u beminne

T 2

dat

dat ik u hoogschatte, dat heb ik u reeds tien jaren achter een geschreven. De komedien kan ik u niet zenden, al woud gij mij ook in de wacht laten zetten. Maar ik denk spoedig mijn woord te volbrengen. Vaar wel en kom zeer gezond, uit het bad, wederom. Ik ben weder krank en evenwel, schrijf ik noch. Ja mijne lieve S — zoo gij ooit merkt, dat een van uwe zonen een Auteur worden wil, zoo laat hem de rechterhand verlammen. Het eene ongeluk is noch beter dan het ander. Ik ben uwe lieve e. z. v.

VIJFENZESTIGSTE BRIEF.

AAN DEN ZELFDEN,

Gij hebt mij eenen zeer schoonen brief gezonden, voor welken ik u niet beter weet te danken, dan dat ik hem aanstonds, in het eerste uur, beantwoorde. Nu vergeve ik 't mij zelve gaerne, dat ik mijn woord niet gehouden en u niet eerst geschreven hebbe, want mogelijk

lijk had ik dan dezen brief niet. Ik wil u daarom ook niet eens zeggen, dat ik in't gebergte geweest ben; dat ik mijn moeder bezogt, en dus meer dan eene verhindering gehad heb, om aan u te schrijven. Maar dit moet ik u zeggen, dat ik gedurende mijne geheele reis erbarmelijk ziek geweest ben; want uw medelijden is mij liever, dan de wijze regel, dat men niet altijd klagen moet.

Gij wekt mij, in den naam van de Frankische schoonen op, om spoedig een derde deel van mijne F. en V. uitgegeven: maar zeg deze vernuftige meisjes maar getroost, dat er zo licht geen komen zal. Ik wil liever haaren toorn onschuldig dragen, dan mischien door een derde deel hare goedkeuring verliezen. Ik heb, van de stukken die ik u heb voorgelezen, noch ten minsten de helft verdelgd; en deze wreedheid ben ik mij zelven schuldig. Onvruchtbaar te wezen is altijd noch beter, dan de wereld met middelmatige geboorten te bezwaren. Gij weet het, dat ik thands het grootste deel van mijn tijd, aan geheel andere bezigheden geven moet, dan die genen, die mij bij de wereld, of liever bij

de boekverkoopers, hebben bekend gemaakt; en wie goed schrijven wil, kan niet altoos, en moet ook niet veel schrijven. Schriklijke waarheid! Doe maar een goed woord bij deze schoonen voor mij. Een goed woord van u, kan meer uit doen, dan een boekdeel van mijne schriften. Zeg haar eindelijk, wat gij zelve schrijven kondt, zoo gij wilde; zoo zullen deze juffers het vervolg van alle mijne werken licht kunnen misfen. En noch eens eindelijk, kom spoedig weerom. Gij zijt niet alleen voor de schoonen in Darmftad gemaakt. Neen te L — en ten minften drie mijlen in 't rond, wachten er velen op u; ook vele Vrienden, en in 't bijzonder uw lieve e. z. v.

ZESENZESTIGSTE BRIEF.

HOOGWELGEBOREN VROUW,

SCHOON gij mij ook geen verlof gegeven had, tot de eer om aan u te schrijven, zoo zou ik

ik het zelfs genomen hebben, om u uit Leipzig te zeggen, hoe veel dank/ik u schuldig ben. Gij hebt mij niet alleen agt dagen in uw huis geduld, maar mij téffens zoo veele gunst bewezen, als of ik uw eigen gast geweest was. Waar mede heb ik dat alles verdient, Mevrouw? Waar mede? Maar genoeg, dat het uw karakter is, ook vriendelijk te wezen tegen die geene, welke geen aanspraak daar op maken kunnen. Kan ik daardoor dankbaar wezen, dat ik de eer nimmer vergete, die gij mij bewezen hebt, zoo zal ik het zijn, zoo lang ik leve. Ik zal het ten minsten zoo dikwils moeten wezen, als ik **B** — noeme, of hoore noemen, en u geduriglijk in gedachten de hand kussen. Deze wet zal ik mij stellen, en o hoe gemakkelijk zal het mij vallen, derzelve te onderhouden! Ik zou u nu eene treurige beschrijving van mijne terugreis kunnen geven: maar het zal genoeg wezen, wanneer ik u zegge, dat ik eerst donderdag avond ten elf uren te Leipzig aangekomen ben. Dus heb ik, over tweeëntwintig mijlen, vier dagen en drie nagten gereisd. Die ondeugende voerman. Met hem moet niemand, dan mijn

vijand ; niemand dan hij rijden , die wat kwaads voor heeft. Vergeef dezen kleinen ijver. Ik weet niet meer te zeggen , dan dat ik , met den volkomensten eerbied en dankbaarheid ben , e. z. v.

ZEVENENZESTIGSTE BRIEF.

VAN EENE JUFFER.

BEKOMMER u niet , uw vriend heeft noch van te vooren , noch bij het overgeven van uwwen brief , eenige belooning ontvangen. Ik kan mij ook niet bezinnen , dat ik hem iets beloofd hebbe ; en indien dat al geschied was : zoo wil ik mij niet bezinnen , omdat hij er roem op gedragen heeft. Over het algemeen hebt gij gelijk , hij is wat arglistig , hoe eenvoudig het voordoen ook wezen mag , dat hij kan aannemen. Want kan hij er bij verliezen , wanneer gij aan mij schrijft ? Niets , ter wereld niets , En wanneer hij meent ,

meent, eenig recht te hebben, om u te achterhalen, moet hij het dan tot mijn nadeel doen, en u den snooden raad geven, om niet meer aan mij te schrijven? Maar de goede kwaadaartige raadgever heeft zich bedroogen, en hij zal onze briefwisseling niet storen, al kon hij ook toveren, en dat kan hij evenwel zeker niet. Ik zeg u derhalven, dat mij uwe brieven zeer aangenaam zijn, en ik heb zoo veel vertrouwen op deze verzekering, dat ik spoedig wederom eenen van u ontvangen zal. En wanneer de mijnen dienen kunnen, om u een te vreden oogenblik meer te veroorzaken; zoo weet ik niet wat ons hinderen zou, om geduurende ons leven aan elkander te schrijven. Ja wij zullen het doen, wij zullen elkander schrijven, en wanneer het den loozen vriend verdriet, zullen wij zeer vriendelijk tegens elkander zijn, en hij zal onze brieven bestellen, en onze vriendschap gedurig zien aangroeien, opdat hij niet zonder reden boos op ons zij. Ik kan hem in 't geheel niet meer verdragen, en ik heb grooten lust, om hem te haten: indien gij meent, dat men zich aan hem juist zoo zeer niet bezondigt.

dig. Doris zal ik, op deze voorwaarde, voor u bewaren, zo gij als man noch zoo aartigen deugdzaam wezen wilt als gij als jongeling zijt. Onze nijldige vriend komt, ik zal hem den brief stout voorlezen, hij kan mij toch geene donkerer tronij toezetten, dan hij reeds medebrengt. Daar ziet hij naauwlijks, dat ik bij uitstek uwe goede vriendin ben e. z. v.

ACHTËNZESTIGSTE BRIEF.

HOOGSTGEEERDE HEER,

HET doet mij leed, dat ik de eer, die gij mij aanbiedt, niet kan aannemen. Eene lecture, en eene reize, die ik deswegens voor hebbe, en dat noch deze week, beletten mij eene voorreden voor uwe gedichten te schrijven, en komen mijne zedigheid en behoedzaamheid, in dit geval, te hulpe. Ondertusfchen dank ik u, van ganscher harte, voor het vertrouwen, waar mede gij mij vereert, en ik zal het aanstonds,
door

door eene vriendelijke herinnering, zoeken te verdienen. Ik wenschte namelijk, hoogstgeëerde Heer, dat gij uwe gedichten, eer zij gedrukt worden, noch met eenige goede vrienden en kenners doorgaat; hier en daar verbetert, en ook eenige plaatsen weg laat. Ik vindt 'er over het geheel, veel schoons in; maar ook veel dat mij niet bevalt; veel dat mij, uit aanmerking van uw karakter, te vrij schijnt, vooral wanneer ik bedenk, dat dit geschrift eenen grooten godgeleerden is opgedragen. Doch ik kan mis hebben en het komt op mijne uitspraak niet aan, maar op het oordeel van kenners. Hebt gij dit reeds naaukeurig overdacht, zoo wil ik met blijdschap mis hebben. Ik zegge u dit alles in ware oprechtheid, en in't minst niet met eenigen kritischen hoogmoed. Ik wensche mij uwe vriendschap, en spreek met u als uw Vriend. Neem het mij derhalven niet kwalijk, zoo ik, in mijne herinnering, de woorden niet met de noodige zorgvuldigheid gekozen hebbe. Ik ben met de grootste hoogachting. e. z. v.

NE-

NEGENENZESTIGSTE BRIEF.

MIJNE LIEVE JUFFER MOEI,

Ik heb uw dubbeld geschenk ontvangen. In uw borduurfel heerscht de zelfde goede smaak, die in uwe brieven en gesprekken heerscht, en ik zou onrechtvaardig handelen, zo ik u deze lofspraak langer wilde verzwijgen. Genoeg, gij hebt mij met uwe bekwaamheid beschouwen, en wat is billijker dan dat ik u weder beschenkte met de mijne. Voor twee borduurzels van uwe hand, zend ik u twee boeken van de mijne; eenen katechismus en eenen roman. Indien u de laatste verderft, de eerste zal u onmiddelijk weder beteren. Gij lacht? Wilt gij daar mede mogelijk zeggen, dat ik mij daar over niet behoef te bekommeren, dat mijn roman zelve een katechismus zij? Ei, ei Juffer Moei, dat zou al te schamper gelachen wezen! Zoo scherp heeft mij noch niemand berispt. Ik vergeve 't u, om dat ik zoo terstond geen middel weet, om mij
te

te werken. Wij zijn zeer nabestaande en.... ja; en wie weet, of gij wel geheel ongelijk hebt? Wij zullen daaraan niet meer denken. Vaar wel. Groet uwe lieve Mama en juffer zuster honderdmaal van mij.

ZEVENTIGSTE BRIEF.

AAN EENE VRIENDIN.

MIJN LIEVE MEVROUW.

EER wij noch met malkander spreken, zoo veroorloof mij, dat ik u, mijne gedachten, eenige duizend kussen geven mag; want dat kan uw man niet zien, en indien hij 't ook, volgens zijne scherpzinnigheid, zag; hij kan het ons evenwel niet beletten. Op de kussen zal ik u nu noch zeggen, dat ik u zeer hartelijk toegenegen ben, en dat ik, van uwe vriendelijke ziele, het zelfde verwachtte. Ach ware het maar reeds mei! Den geheelen mei wil ik bij

u doorbrengen, dan zullen wij samen praten, met elkander lezen, met elkander schertzen, en wandelen, en ons verblijden, dat wij leven en goede vrienden zij; dan zullen wij in de groente gaan zitten, en bloemen plukken, en voor elkander kranfen vlechten, en den Hemel, voor de geheele lente, danken. Dat alles zullen wij doen! Maar waar zal dan uw man blijven? Uw man? Die kan ook meegaan, wanneer hij niet studeeren moet. Maar hij kan ook t'huis blijven en ondertusfchen aan eenig stuk, in poëzij of in proze, arbeiden; op dat hij ons, bij onze wederkomst, iets voorlezen en onze goedkeuring verdienen kan. Die gezond is, moet werken, en die zoo veel vernuft heeft, als uw man, die moet voor twee man werken: maar een ziek poëet, en een jonge lieve vrouw moeten zich voor drie perfoonen vermaken. De dokter heeft het mij uitdrukkelijk geraden, dat ik de bron in uw gezelschap drinken moet, en zoo het de dokter niet gedaan heeft, dan is het mijn eigen hart geweest. ende beide volge ik gaarne. Gij kunt ondertusfchen zorgen, dat de jonge hoenders wel vet gemest worden: Ze zeggen dat gemeste

kal-

kalveren ook zeer gezond zijn. Noch eens, lieve Mevrouw, waar zal ik slapen? Altans in geen kamer daar muizen zijn. Ik wil liever eenige kleine beeren, en een Rhinoceros, bij mij hebben, dan deze rasloopende ondie ren. Het spookt immers op uw landgoed niet? Maar al was dat zoo; ik breng eenen tamelijken voorraad van slechte gedichten mede. daar mede zal ik de spookten tien mijlen wegs van ons aflezen. Verscheide goede vrienden hebben zich reeds tot mijne reisgezellen aangeboden; maar het is mij altoos, als of ik niemand zou medenemen. Ik kan niet zeggen, waarom? Maar ik voel het, dat wij ze niet van nooden hebben. Uw man mogt ook verdriëtig worden, wanneer anderen onze onderlinge vertrouwelijkheid aanzagen.

Nu, dat zal zeer liefwezen! mijne lieve vriendin; het is noch twee maanden, och of het noch maar twee dagen waren! Neem het mij niet kwalijk, ik moet u weder een kusje geven. Want ik ben van al het schrijven heel verzwakt. Gij kunt het mij immers weder geven, zoo uw man er ongenoegen over maken wil. Groet hem,

en zeg hem, dat ik zijne schriften zoo gaarne leze als Mosheims werken, op dat hij niet kwaad op mij word. Ik ben altoos uw zeer goede vriend.

EENËNZEVENTIGSTE BRIEF:

AAN EENEN

GOEDEN VRIEND.

Gij weet immers, dat het heden reeds de vijfde Mei is, en dat gij mij beloofd had, de Meimaand, met mij, buiten door te brengen? Ik herinner u daarom uwe beloften, of liever het vermaak, dat gij u zelven schuldig zijt. Ik noodige u op nieuw, in den naam van mijne lieve vrouw, in den naam der geestige Doris, in den naam van de vriendschap, der liefde en van de Mei,

Om 't hart der endien te verkwikken,
Lacht gij, o Mei, met heldre blikken,
In 't groen, dat ons gezigt verneemt.
Gij siert voor hartelijke vanden,

Die

Die weelde in uwe schoonheid vinden,
Ver boven andren, mijnen beemd.

Kom, en gij zult alles vinden, wat gij van de lente en van eene herbergzame huiswaardin verwachten kunt. O wat maakt gij voor eene besluitelooze vertooning? Dat is de houding van onderdanen, dien de genadige Heer eenen hofdag laat aanzeggen; en niet het uitzicht van eenen gezelligen, dien zijne vrienden tot vermaken roepen. Met uwe treurige boeken! Of gij in uw leven veertien dagen meer of minder studeert; daar bij zal de beste wereld weinig verliezen. Gij en vele anderen weet te veel, dan dat ik gelooven kan, dat gij noch uit liefde voor de wetenschappen en voor de wereld, en niet veel meer uit eenen wijsheid vollen hoogmoed, studeren zoudt. In vertrouwen gesproken, deze geheele plaats, van dat *o wat maakt gij af*, heeft mij mijne vrou ingestoken. Ik wil zweren, dat het te gelijk eene satijre op mij moet wezen, en ik wou gaarn kwaad wezen, op mijn vrouw, zoo ik maar kon. Maar hoe kan ik? Zij heeft mij, toen ze mij deze spotternij voorzeide, met een oog aangezien, waar in meer vriendelijkheid was, dan er boosheid in tien satijren wezen kan.

Zij blijft mijn vrouw, die ik niet beter wenschen kan, en die u als een broeder bemint, maar evenwel onder die voorwaarde, dat gij bij ons komt. Zij heeft onzen Stoffel al belast, dat hij saturday avond naar L — rijden moet, dat hij zijn besten rok aantrekken; dat hij de koets ter deeg schoonmaken; dat hij van daag en morgen de paarden braaf voeren moet, dat hij u af halen, dat hij niet veel met u praten, dat hij alles aan uwe oogen zien, en wel op moet passen, dat gij niet, midden onderweg, uit de koets springt en te voet naar L — terug keert. Stoffel vroeg of de Heer zoo eigenzinnig was? Ja toch, zeide mijne vrou, hij is even zoo eigenzinnig als goedwillig, en des te opmerkzamer moet gij zijn; kortom, hij is die heer, in wiens boeken, gij zondags gedurig leest. Hier maakte Stoffel een diepe buiging, en hij zeide dat hem een geheel jaar loon zoo lief niet ware, als de eer dat hij dezen heer rijden zoude. Hij zal derhalven saturday namiddag, in volle orde en in diepen eerbied, voor u deur verschijnen, en wij zullen u, tegen den avond met open armen en met eene gedekte tafel, in de kleine laan verwachten. De Heer R — laat u zeer weemoedig groeten. Met
de

de lente is er eene groote verandering in zijn karakter voorgevallen.

De trotsche, die zelfs voor onze ooren,
De min zoo dikwils heeft verzwore,
Stroot nu steeds klagten in den wind;
Haat die hem moed in 't harte spreken;
Vliedt moedloos in verlaten streken;
O mei! waar is zijn waan? Hij mint.

In goeden ernst hij mint. Raad eens, wie?
Gij raadt het nooit. Die jonge weduwe. Deze heeft, met behulp van de lente, het geheele stelsel van zijn hoogmoedig hart overhoop geworpen. Het is hem ernst, dat hij ze trouwen wil, en ik heb er niet veel tegen; zij mogelijk ook niet. Ondertuschen is zij noch al te zeer weduwe, dan dat zij hem in de eerste agt dagen zal willen hooren. Kom breng ons wat te lezen, een vrolijk oog en een vrolijk harte mede. Ik ben e. z. v.

TWEENZEVENTIGSTE BRIEF.

VAN EENE

JUFFER AAN HAAREN MINNAAR.

Ik heb mij alle moeite gegeven, om u te vergeeten, en ik had het, zonder mij te roemen; al ver gebragt, maar uw laatste brief heeft alles wederom overhoop gesmeten. Ik weet niet of mijn hart te goed is, om u te vergeten dan of gij te goed zijt, om vergeten te worden. Genoeg, ik voel dat gij mij noch niet onverschillig geworden zijt; en ik zou er niet tegen hebben, zoo ik een uur bij u wezen, en uwe proze en poëtische voordbrengfels aanhooren kon. Maar verlaat u niet te zeer, op deeze verzekering. Ik blijf geen borg voor mijn hart. Hoe weet ik, of het de indrukfelen van uwe verdiensten lang behouden zal? Andere luden hebben ook verdiensten, en de eene verdienste, kan wel eens de andere uitwischen. Wanneer ik u derhalven oprecht raden zal, mijn geliefde zoo schrijf mij zeer dikwils, op dat ik gelegenheid hebbe dikwils aan u te denken, en mijn hart op nieuw met u te vervullen. Prijs mij een weinige,

nigje, spreek van mijne bekwaamheid in de muziek, in het teekenen en in de poëzij. Zeg, dat uwe verzen beneden de mijnen zijn; dat gij mij veel te danken hebt; dat u elk uur noch dierbaar is, dat gij aan mij hebt opgeofferd. Dit is het, dat gij mij schrijven moet. De wijze van zeggen laat ik aan uw vernuft over. Nu zal ik u ook zeggen, wat gij mij niet schrijven moet. Eerstelijk in 't gemeen niets van mijne gebreken, want al had ik er ook vele, zoo hebt gij, als mijn hoogschatter, geen recht om ze waar te nemen. Schrijf mij voords niets van Charlotte; noch ten goede noch ten kwade, want zij gaat u niet aan. Ik heb het haren man gezeid, dat gij brieven met haar wisselde, en hij wil daar over aan uwe Weledelheid schrijven. Zoo ik geweten had, dat hij de zaak zoo ver trekken zou, had ik wel kunnen zwijgen. Eindelijk, schrijf mij zulke versjes niet meer, als in uwen laatsten brief staan, maar wacht daar mede, tot ik u om zulke treurige nieuwigheden verzoeke. En noch eens eindelijk, begin uwe brieven niet met *mijn lieve krisje* maar, zoo gij dit woord toch niet laten kunt, zoo schrijften minsten *hoogedelgeboren hoogstgeëerde krisje*. Onder deze voorwaarde zullen mij uwe brieven altijd lief wezen.

DRIEËNZEVENTIGSTE BRIEF.

AAN DEN

HEER BARON GR**.

VAN HET LAND

Ik wenschte, dat gij toch meegereden waart. Het behaagt mij bij uitstek op het landgoed van de vrouw van K — , en het zou mij noch beter behagen, zoo ik minder bediend werd, niet zoo zagt slapen, en wat minder kostbaar eten mogt. Mijne Waardinne is de bevalligste vrou van de wereld, haar gezicht is zoo vrolijk, als de landsdou van haar landgoed, en de Freule haar dochter konde de helft van hare behoortijkheden en beminnelijke eigenschappen misfen, en evenwel de wangunst der schoonen, en den eerbied van onze kunne verdienen. Moet ik u verhalen, hoe ik hier mijnen tijd doorbreng? Maar waarom vraag ik dat? Gij hebt het mij immers bevolen; ik heb beloofd, en daar zou te veel aan mijn genoegen ontbreeken, zoo ik het u niet schreef. Breng derhalven uw geduld in gereedheid, heer Baron, want ik heb thans bij uitstek grooten lust om te zwetzen.

Ik

Ik slaap in een kamer, die aan de eene zijde op den hof, en aan de andere op moeslaud en op het veld uitziet. Meest sta ik 's morgens reeds ten zes uren aan het venster, en ik overzie met eenen onverzadelijken lust, den herfst in veld en hof. De ruime hemel, waarvan wij in de stad niet weten, is mij uit mijn venster een geheel nieuw schoufspel. Hier sta ik nu, en vergeet mij een half uur, in zien en denken. Na deze gelukkige oogenblikken, en geheel bedwelmd van den geest des morgens, opene ik de deur, om eenen knecht te hebben; maar zoo gelukkig ben ik niet. Neen, daar komen er ten minsten drie te gelijk, die zich, ter mijner eere, uit den adem geloopen hebben, en met alle geweld in mijnen dienst wezen willen: en zoo ik den eenen iets verzoek, neemt de ander kwalijk, dat ik minder vertrouwen in hem stelle. Kortom, ik moet mij laten aankleeden, of ik wil of niet. Onder deze bezigheden bezoeken mij vijf of zes vriendelijke jagthonden, met welke ik mij in een klein gesprek inlate, om dat ik weet, dat zij niet antwoorden. Ondertuschen vertelt mij de jager derzelver daden van jagttijd tot jagttijd, hij beschrijft mij, de geheele landstreek, en hij bedroeft zich dat ik geen liefhebber van de jagt

ben. Omdat ik hem eenige malen gezeid heb, dat men ook barmhartig jegens de dieren wezen moet, heeft hij heimlijk bij Mevrouw onderzocht, of ik ook een pietist ben?

Nu komt de koffij; ik neem een boek, zet eene geleerde tronie, en terstond verdwijnen mijne bedienden. De boeken die ik bij mij gestoken hebbe zijn Terentius, Horatius en Gresset. Zoudt gij wel gelooven, dat ik in deze dichters veel meer schoonheid, op het land, dan in de stad vinde? Maar waarom zoudt gij u verwonderen? Hier is de natuur zelve, die hun ingaf als zij zongen, de uitleggers. En zij verklaart hen, schoon niet zoo geleerd, evenwel veel aangener en duidelijker, dan de aanzienlijkste commentatores. De beschrijving van een schoon gezigt, de schilderijen van de onschuld en de vrijheid van het landleven, doen mij dubbel aan, wanneer ik ze met de natuur vergelijken kan. Zelfs de andere schoonheden van de dichters roeren mij hier meer, dan in het gedruisch van de stad; hier, waar mijn verstand door de vrolijkheid des landleven meer geopend, en mijn smaak meer verlevendigd en verfijnt wordt. Dezen morgen viel mij de Euphuchus in de hand. Ik wou het doorlezen,
maar

maar ik kwam in een heel uur niet verder, dan tot het einde van de tweede scene; zoo dikwils ben ik, door de beminnelijke eenvoudigheid van dit toneel, verrukt en opgehouden geworden. Ik kan 't niet helpen, ik moet u een stuk uit de aanspraak van Parmeno aan zijnen verliefden Heer opdringen; het is al te schoon.

Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non?
sine modo:

Mori me malin: sentiet, qui vir siem.

Hæc verba me hercule una falsa lacrumula,
Quam, oculos terendo misere, vix vi expres-
serit

Restinguet: & te ultro accusabis, & ei dabis
Ultro supplicium.

Zoo? hoor ik u zeggen, waarom moest gij juist deze plaats uitkiezen? Is het mogelijk met een loos oogmerk, dat mij geldt? Een loos oogmerk? Neen, Heer Baron; maar vraag uw eigen hart, of iets meer waar en zeker wezen kan, dan deze plaats. Ja toch, riep ik uit, toen ik ze las, ja toch, *een kleine valsche traan!* Ik zie het meisje, nu wrijft ze zich de oogen wel *erbarmelijk*. Voortrefflijk! De kleine traan wil

niet komen; maar hij moet. En nu wist die traan alle de driftige redenen van Phædria uit; alles in eens. Zoo dagt en sprak ik bij mij zelve, en ik verachte mij zelve, dat ik niet zo wijs als Terentius was. Vergeef mij deze schoolepisode. Ik ijle terstond van mijne boeken naar een ander tijdverdrijf.

Wanneer ik mij verzadigd hebbe met lezen, maak ik bij Mevrouw en de Freule mijne opwachting. Ik vind ze gemeenlijk met een boek, of met den Rentmeester, over eene rekening in gesprek. Alles lacht mij toe, zelfs de Rentmeester, die twintig jaaren wachtmeester geweest is, dwingt zich, om zijne geduchte tronie, voor mij, in een vriendelijke plooi te brengen. In dit uur (want zoo lang blijf ik omtrent in de kamer van mijne gebiederin) verdien ik eigenlijk het verlof, om mij op haar landgoed te verlustigen. Ik spreek met haar, en ons gesprek betreft doorgaands de opvoeding van haaren zoon, de hope van haar geslacht. Wanneer het middag word, ga ik midden op het voorplein nederzitten, wiens bovenste helft gestraat en met een latwerk omringd is. Ik schel met een klein klokje, en daar op komt — wie denkt ge wel, een heit van gevogelte, te

voet

voet en ter vlucht, aangeschoten. Ik voer derhalven Hoenders, Indische Hoenders, Enden, Ganzen, Duiven, alles onder een, en ik tel mijne natien na. De Duiven zijneen bijna ontelbaar volk. Daar op bezoek ik de Patrijzen en de Kwartels, in hun vertrek op het duifhuis, en te gelijk de jonge Duiven. Een aangenaam toneel! Hier voedert de moeder hare kinderen; daar broedt eene andere een noch toekomstig geslagte uit, en word van haren gade opgewekt, om het nest te verlaten, hem plaats te maken en zich met den maaltijd te verkwikken. Eerst smeekt hij zagt en vriendelijk, dan spreekt hij sterker, en wanneer zij van haren plicht nog niet wijken wil; zoo gebiedt hij het haar, in eenen doferstoon, en draait zich tienmaal in eenen kring, als wilde hij haar niet meer aanzien, en haar nochtans de vrijheid laten, om zich, zonder dat hij het merkt, van het nest verwijderen. Van daar ga ik naar de paardstallen, en eindelijk van stal tot stal, en ik zie de goede orde, de reinheid der stallen, en de moeite met welke de menschen zich het vee tot hun nut verdienen moeten.

Ten twaalf uren wordt de huisklok geluid, en nooit ben ik vrolijker dan wanneer ik, zonder

der gemerkt te worden, eene groote tafel vol gezonde en hongerige meiden en knechts zie eten. Indien deze menschen, voor het overige, al zo gelukkig niet zijn als hunne heeren, zoo zijn zij evenwel aan tafel veel gelukkiger. Alles wat aan hun is eet en praat teffens. Aan den eenen kant zit het manvolk, en aan de andere zijde de dorpschoonen. Een brood, zo breed als de tafel, is binnen het half uur verteerd. Gij kunt licht denken, dat er onder beide deze geslachten ook verliefden zijn; en dat zich de knecht, wanneer hij in den schotel zien wil, somwijlen vergist, en zijne beminde in de zwarte oogen kijkt. Gister was het jaarmarkt, in een naburig stedje. Zij hadden van één uur af vrijheid, om daar heen te gaan. Allen waren zij aan tafel op 't schoonst uitgedost, en ieder knecht pronkte met een lint op zijn hoet gelijk dat geene, 't welk zijne schoone om de haren droeg. Hunne tafel was met eenige schotels duiven bezet. Alles ging vrijer en aandoenlijker in zijn werk. De schoonen schertsten met hunne miunaars, wie den anderen een kermiskoopen zou, en braken, om het door dat geluk uit te maken het slotbeen der duiven samen in stukken. De *Chapeaux* lieten den schoonen gemeenlijk de grootste heift,
en

en deze bukten, onder het spel, zoo voordeelig over de brede tafel, dat haar galants de overwinning vergaten, ten minsten eindelijk vergeten konden.

Want meisjes, schoon een dorp haar opgetogen had,

Zijn als de meisjes in de stad.

Onder deze jonge luiden zit, boven aan de tafel, een reeds grijs man, *ceu pius Aeneas*, die nachtwachter van het land goed is, en evenwel bij dag den zwaarsten arbeid doet. Men eet niet, voor dat hij zijne plaats ingenomen heeft, en zoo ras hij opstaat, volgt hem de geheele schaar van twintig perfoonen. Wanneer zij vleesch hebben, dat drie of viermaal van zijn aandeel, en de andere helft brengt hij zijne negentigjarige moeder naar huis. En even om deze te onderhouden, is hij nachtwachter, want hij krijgt voor elken nacht een groschen. Een verbazend geld! Maar de goede man moet niet slechts, van tien uren tot den dag, voor dezen groschen waken, maar ook gedurig bidden en zingen, opdat men wete dat hij waakt. Kortom, de man moet voor het heele dorp, en voor de omliggende landstreek bidden. Hij kan ook, met der daad, alle de psalmen en het hee-

le-

le gezangboek van buiten. En in zoo verre dit tot zijn ampt behoort, gelove ik, dat men eer tien goede gerechtsdienaars, dan eenen geschikten nachtwachter voor dit landgoed vinden zoude. Hoe weinig hij slaapt, hoe veel hij werkt, hij is evenwel gezond, te vrede en de vriendelijkheid zelve. Gij vergeeft mij zeker, dat ik mij zoo lang met de beschrijving van dezen man heb op gehouden. Want zijt gij 't niet met mij eens, dat hij meer verdient vereeuwigd te worden, dan meenige groote man, die zich in zijne afbeelding bewondert, en wiens leven eenen dikken kwartband opvult?

Wanneer het gezin gegeten heeft, gaan wij aan tafel. Of schoon Mevrouw, ter mijner liefde, een uur heeft laten glijden, zoo zitten wij evenwel noch twee uren. Over de tafel behoor ik haar, en na de tafel, op dat ik het kort make, den hof, het schaakbord, het clavier. De avond, van acht uren af is voor mij alleen. Dan lees ik noch een uur, en zoo gaat de dag voor bij. 't Geen het voornaamste is, ik ben deze agt dagen gezond geweest. Dat is veel geluk!

Mij dunkt dat gij nu genoeg van mijn tijdverdrif op het land, weet, en mogelijk meer dan

dan gij hebt willen weten. Evenwel moet ik u noch een zeldzame historie vertellen, die de kerkenorde van deze land streek betreft: deze is zeer tijrannig. Ik ging voorleden zondag heel alleen in de kerk, om dat Mevrouw vrienden bij zich had. Ik ging onbekend, neffen den eersten boer, zitten. Een student klom op den predikstoel, en begon, over de lelijen des velds, uit het Euangelij, een schrikkelijke predikatie. Hij was zoo filozooffch, dat hij de boeren verklaarde wat zaaien en oogften was. De preek deed hare natuurlijke werking op mij, ik viel vast in slaap. Maar in deze kerk heeft men de vrijheid niet, om onder een slechte preek te slapen. Mijn buurman wekte mij, met eenen tamelijken stoot, zeer spoedig en riep: *de jongen komt*. Ik wist niet wat hij wou, en dacht, dewijl de prediker juist met een plaats uit Cicero bewees, dat niemand rijk ware, die niet eene armee uit zijne inkomsten onderhouden konde, dat hij mij wegens deze geleerdheid had opgewekt, en ik begon weer te slapen. Binnen kort ontwaakte ik wederom, door eenen harden slag, en ik zag eenen kleinen boerenjongen, met een tamelijk langen stok, voor mij staan. Hij gaf mij een verwijt, met
zij-

zijne houding. Nu wist ik wat mijn buurman had willen zeggen. Deze jongen had het recht, om met zijnen stok door de kerk om te loopen en de slapers te wekken. Ik schaamde mij, en wou liever een elendige preek aanhooren, dan mij noch eens voor de gansche gemeente te laten op den kop slaan. Moet de jongen niet lachen, als hij in weinig dagen, den Heer in de koets van de genadige Mevrouw, met vier paarden bespannen, door het dorp zal zien rijden, dien hij zondag zijne kracht heeft doen gevoelen. Ik ben met het eind van de week vast weder te Leipzich. Maar wilt gij noch bij ons komen, zoo zal ik tot aanstaande week hier blijven, en mij, in uwen persoon, op nieuw, bij mijne waardin en de Freule, ten hoogsten verdiend maken. Mij dunkt, gij moest komen!

749

